

לקוטי תורה • פרשת נצבים • מאמר 6

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן...

כִּי הָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה

המצוות הן זרעים שנזרעים ב"ארץ העליונה": באמצעותן הנשמה עולה ממקורה במחשבת ה' אל הקודש העליון — שכר הגנוז כעת, שנובט בחלקו בראש השנה וביום הכיפורים. ימים אלה מביאים אור נעלה עוד יותר, "קדושת למעלה מקדושתכם", שהמצוות אינן יכולות להגיע אליו ותשובה ממשיכה אותו למטה; הוא מתקן את מה שהחטא פגם, ובשלו אנו אומרים "המלך הקדוש".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/6

הנקודה

המצוות הן זרעים שנזרעים ב"ארץ העליונה": באמצעות הנשמה עולה ממקורה במחשבת ה' אל הקודש העליון — שכר הגנוז כעת, שנוכח בחלקו בראש השנה וביום הכיפורים. ימים אלה מביאים אור נעלה עוד יותר, "קדושת למעלה מקדושתכם", שהמצוות אינן יכולות להגיע אליו ותשובה ממשיכה אותו למטה; הוא מתקן את מה שהחטא פגם, ובשלו אנו אומרים "המלך הקדוש".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

ישעיהו מדמה את הוצאת "צדקה ותהילה" מאת ה' לצמיחת הארץ והגן. אדמו"ר הזקן שואל מדוע אומרים "המלך הקדוש" בכל עשרת ימי תשובה, ומה הקשר בין מלכות לקדושה. הוא מבחין בין קודש, קדושה מובדלת שלמעלה מכל העולמות, לבין קדוש, הארתה הנמשכת לתוכם. הנשמות עלו במחשבת ה', למעלה מהמלאכים, שמקורם בדיבורו; הן יורדות כדי שעל ידי המצוות, רצונו העליון של ה', יעלו אל הקודש עצמו. המצוות "נזרעות" כזרעים: המעשה והכוונה מצמיחים אור בגן עדן התחתון ובגן עדן העליון, ואילו מצוות שנעשות כמצוות אנשים מלומדה מצמיחות רק צמיחת פרא. בראש השנה רצון ה' "אנא אמלוך" נמשך מחדש מעצמותו: זוהי בחינת "המלך הקדוש", מדרגת "קדושת למעלה מקדושתכם", שבעלי תשובה ממשיכים למטה ושממלא את פגמי החטא. א-דני, ראש השנה, מביא צדקה — חסדו של ה' לעולמות התחתונים; הוי' בניקוד אלקים, יום הכיפורים, מביא תהילה, המאירה את הנשמה האלקית ומסלקת את חשכת הנפש הבהמית. כל הצמיחה הזאת היא בהתאם לזריעה של השנה ולתשובה.

מבנה

1	הפסוק והשכר הגנוז	11-2
	הנביאים ניבאו רק על ה"פירות" הגשמיים של המצוות; השכר הטמון במצווה עצמה, הגנוז כעת, יתגלה בתחיית המתים, והוא נוכח בחלקו בראש השנה וביום הכיפורים.	
2	מדוע "המלך הקדוש"? קודש וקדוש	31-5
	מדוע אומרים "המלך הקדוש" בכל עשרת הימים, ומה הקשר בין מלכות לקדושה? הנשמות עלו במחשבת ה', למעלה מהמלאכים; באמצעות המצוות, רצונו העליון של ה', הן עולות אל הקודש — הקדושה המובדלת שלמעלה מקדוש, הארתה בעולמות.	
3	הברכה על המצוות	6-7
	ניצוץ מאותה קדושה גנוזה מגיע אל הנשמה כבר עכשיו באמצעות הברכה, הממשיכה תחילה אור מקיף מעצמות ה' דרך הוי' ו"מלך העולם", כדי שהמעשה יוכל להמשיך אותו פנימה.	
4	המצוות כזרעים	8-11
	כמו שזרע חסר טעם מצמיח פירות מובחרים מכוח הצמיחה האלקי שבארץ, כך המצוות הנזרעות בארץ העליונה מצמיחות גילוי נעלה מהן לאין ערוך; המעשה והכוונה הם שתי זריעות, ומצוות שנעשות כמצוות אנשים מלומדה הן זריעה שלישית, צמיחת פרא.	
5	החטא ושלוש עשרה המידות	12-14
	הזנחת המצוות או עבירה עליהן מותירות "מדבר" שאין בו זריעה; בעשרת ימי תשובה שלוש עשרה מידות הרחמים באות מאליהן ומשלימות את החסר, מקדושה שלמעלה משם הוי'.	

ראש השנה, יום בריאת אדם הראשון, מחדש את רצון ה' "אנא אמלוך"; מקורו, המובדל מן העולמות, הוא בחינת "המלך הקדוש" – מדרגת "קדושתו למעלה מקדושתכם", שבעלי תשובה ממשיכים למטה ושמקנת את מה שהחטא פגם.

א-דני, ראש השנה, מצמיח צדקה: חסדו של ה' לעולמות התחתונים ודין הממותק ברחמים. הוי' בניקוד אלקים, יום הכיפורים, מצמיח תהילה: אור בנשמה האלקית וכריתת חשכת הנפש הבהמית.

צמיחתם של ימים אלה תואמת לזריעה של השנה ולשתי מדרגות התשובה; צורות הזכר והנקבה של "שבת שבתון" מראות אם האור בא מלמעלה לבדו או שהוא בא כמענה לאתערותא דלתתא שלמה.

קודש וקדוש קדש / קדוש

קודש הוא קדושה מובדלת, שלמעלה מהשתלשלות העולמות; קדוש, הנכתב עם ר' כדי לבטא המשכה, הוא ההארה הנמשכת ממנו אל העולמות. המצוות מעלות את הנשמה אל הקודש עצמו.

קדושתו למעלה מקדושתכם קדושתו למעלה מקדושתכם

מדרגה בקדושת ה' הנעלית מן הקודש שאליו מגיעות המצוות. היא באה כאתערותא דלעילא מצד עצמה, נמשכת על ידי תשובה, והיא בחינת "המלך הקדוש" של עשרת ימי תשובה.

הארץ העליונה וכוח הצמיחה שבה ארץ העליונה, כח הצומח

האחרונה שבמדרגות האלקיות, שבה נעלמת הראשונה ממש – "נעוץ תחילתן בסופן". בדומה לכוח הצמיחה האלקי שבארץ, היא מצמיחה מ"זרע" המצוות גילוי נעלה מהם לאין ערוך.

"אנא אמלוך" אנא אמלוך

רצונו הקדום של ה' להיות מלך על עם נפרד, מקור המלכות והצמצום. מכיוון שלפניו הכול כלא, הוא נמשך מחדש בכל ראש השנה באמצעות פסוקי המלכויות.

אתערותא דלעילא מצד עצמו אתערותא דלעילא מצד עצמו

במשך השנה גילוי ה' בא כמענה ליוזמה האנושית, אתערותא דלתתא; בעשרת ימי תשובה האתערותא דלעילא באה מצד עצמה, ככתוב: "ויעבור הוי' על פניו".

הוי' בניקוד אלקים שם הוי' בניקוד אלקים

צורת השם שבפסוק הפותח ומדרגת יום הכיפורים: הוי' מגלה אור, וניקוד אלקים דוחה חושך; יחד הם חסד וגבורה הקדושים.

הפסוק והשכר הגנוז

1 כי כארץ¹ תוציא צמחה² וכגנה זרועיה תצמיח כן אד' הוי' יצמיח צדקה ותהלה כו'. (ועיין בזהר תרומה קס"ו ב').³

"כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח, כן ה' הוי' יצמיח צדקה ותהלה" וכו'. (וראה בזהר, תרומה, 166b).

המאמר פותח בפסוק מישעיהו סא, יא: כשם שהארץ והגן מצמיחים את מה שגדל בהם, כך ה' יצמיח צדקה ותהלה. דימויי הארץ, הגן והזריעה, וכן שני השמות, אדני' והוי', ילוו את המהלך כולו. אדמו"ר הזקן מפנה גם לדיון בזהר על הפסוק בפרשת תרומה.

הנה כל הנביאים לא נתנבאו⁴ על מתן שכרן של מצות רק לענין אכילת פירותיהן בעוה"ז בשכר גשמי לימות המשיח

הנה, כל הנביאים התנבאו על מתן שכרן של המצוות רק בנוגע לאכילת פירותיהן בעולם הזה, כשכר גשמי, לימות המשיח;

חז"ל לימדו שכל הנביאים התנבאו רק על ימות המשיח. אדמו"ר הזקן מכנה את מה שהתנבאו עליו "פירות" המצוות: שכר שאפשר ליהנות ממנו בעולם הגשמי הזה, ולא השכר הפנימי של המצווה עצמה.

אבל לענין השכר הרוחני שיש בכל מצוה ומצוה מצד עצמה כי שכר מצוה מצוה^{5,6} ע"ז נא' [נאמר] עין לא ראתה⁷ כו' ועמ"ש מזה ע"פ מנורת זהב.⁸

אבל בנוגע לשכר הרוחני שיש בכל מצווה ומצווה מצד עצמה, שהרי "שכר מצווה — מצווה", על כך נאמר: "עין לא ראתה" וכו'. וראה מה שנכתב על הפסוק "מנורת זהב".

מעבר לפירות האלה ישנו השכר הטמון בכל מצווה עצמה, כדברי המשנה: "שכר מצווה — מצווה". על השכר הזה נאמר בפסוק: "עין לא ראתה, אלקים זולתך" — שום נביא לא ראה אותו. להרחבה בנושא מופנה הקורא למאמר על "מנורת זהב" בפרשת בהעלותך.

2 ולא דברו הנביאים בזה כלל. וזה יתגלה לע"ל [לעתיד לבוא] בתחיית המתים אך אעפ"כ [אף על פי כן] ישנו בהעלם בכל

הנביאים לא דיברו על כך כלל. הדבר יתגלה לעתיד לבוא, בתחיית המתים. ואף על פי כן, הוא קיים בהסתר בכל

שכרה של המצווה עצמה לא היה נושא לנבואה, והוא יתגלה בגלוי רק בתחיית המתים. ובכל זאת, הוא קיים כבר עכשיו, בהסתר, בתוך כל נשמה יהודית.

נפש מִיִּשְׂרָאֵל בִּבְחִי עֲבוּדָה גַּם עֵתָּה בַּעֲשׂוֹתוֹ הַמִּצְוָה וּבִרְאֵשׁ הַשָּׁנָה וַיֹּהֲכִיף [וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים] נִתְּגַלָּה מִן הַהֶעֱלָם וְעַל זֶה נֹאמֵר כֵּן אֲדִי הוּא יִצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה⁹ כּוֹי.

נשמה יהודית, בבחינת עבודה, גם עכשיו, כאשר אדם מקיים מצווה; ובראש השנה וביום הכיפורים הוא מתגלה מתוך ההסתר. ועל כך נאמר: "כן אדי הוי יצמיח צדקה ותהילה" וגו'.

הדבר קיים בעבודתו של האדם: בכל פעם שמישהו מקיים מצווה, שכר זה נמצא שם, אף שהוא נסתר. בראש השנה וביום הכיפורים חלק ממנו יוצא מן ההסתר, וזהו פירוש הפסוק: "כן אדי הוי יצמיח צדקה ותהילה".

קטע 2 • 31-5

מדוע "המלך הקדוש"? קודש וקדוש

3 ולהבין ביאור ענין זה הנה בעשרת ימי תשובה אומרים המלך הקדוש^{11, 10} כּוֹי. ולכאורה אין לזה טעם דבשלמא בראש השנה המלך יושב¹² על כסא דין וכסא רחמים¹³ אומרים המלך הקדוש.

כדי להבין את ביאור העניין, בעשרת ימי תשובה אומרים "המלך הקדוש" וכו'. לכאורה, אין לכך טעם. אמנם בראש השנה, [כאשר] המלך יושב על כסא דין ועל כסא רחמים, מובן שאומרים "המלך הקדוש";

כדי להסביר זאת, אדמו"ר הזקן פותח בעניין מעשי: בעשרת ימי תשובה, מראש השנה ועד יום הכיפורים, משנים בתפילת העמידה את הברכה "האל הקדוש" ל"המלך הקדוש". בראש השנה עצמו הדבר מובן, שכן זהו היום שבו המלך יושב בדין, על כסא דין ועל כסא רחמים.

אבל בעשרת ימי תשובה שאחרי ר"ה [ראש השנה] מאיזה טעם אומרים המלך הקדוש המלך המשפט.

אבל בעשרת ימי תשובה שלאחר ראש השנה, מדוע אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט"?

אבל מדוע גם בימים שלאחר ראש השנה אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט"? שאלה זו פותחת את בירורו של המאמר על הקשר בין מלכות לקדושה.

4 וגם מהו ענין המלך אצל הקדוש כי קדושה ענין בפ"ע [בפני עצמו] ומלוכה ענין בפ"ע [בפני עצמו].¹⁴ ויובן כל זה בהקדים תחלה ענין ירידת הנשמות בעוה"ז שהיא ירידה לצורך עלייה והיינו ע"י מעשה המצות אשר קדשנו במצותיו כּוֹי.

וגם: מה עניינו של "מלך" אצל "קדוש"? הרי הקדושה היא עניין לעצמו, והמלוכה היא עניין לעצמו. כל זה יובן לאחר שנקדים תחילה את ענין ירידת הנשמות לעולם הזה, שהיא ירידה לצורך עלייה; והעלייה היא באמצעות קיום המצוות, "אשר קידשנו במצוותיו" וכו'.

שאלה נוספת: מה הקשר בין מלוכה לקדושה? קדושה פירושה להיות מובדל, ואילו מלוכה פירושה להרחיב את השלטון כלפי חוץ (כפי שמצוין בהערת קה"ת בשם אדמו"ר האמצעי), ולכן הצירוף "מלך קדוש" נראה כמחבר ניגודים. התשובה מתחילה בתכלית ירידת הנשמה לעולם הזה: ירידה לצורך עלייה, המושגת באמצעות המצוות ש"מקדשות אותנו".

כי הנה ידוע כי ישראל עלו¹⁵ במחשבה.¹⁶ פיי כי המלאכים נמשכו מבחי' דבור העליון כמו שכתוב וברוח פיו כל צבאם¹⁷

שהרי ידוע שישראל עלו במחשבה [של ה']. כלומר, המלאכים נמשכו מבחינת הדיבור העליון, ככתוב: "וברוח פיו כל צבאם";

חז"ל אומרים שישראל "עלו במחשבה [של ה'] לפני בריאת העולם. אדמו"ר הזקן מסביר את ההבדל: המלאכים באים מן ה"דיבור" של ה', כפי שאומר הפסוק שצבאות השמים נבראו "ברוח פיו".

אבל הנשמות נמשכו מבחינה עליונה יותר דהיינו מבחי' מחשבה עילאה וההפרש ביניהם הוא כמו עד"מ למטה

אבל הנשמות נמשכו ממדרגה עליונה יותר, כלומר מבחינת המחשבה העילאה. ההבדל ביניהם הוא, בדרך משל, כמו שאנו רואים למטה:

נשמות ישראל באות ממקור נעלה יותר, מן ה"מחשבה" העילאה. כדי להמחיש את המרחק בין מחשבה לדיבור, אדמו"ר הזקן עובר למשל מן האדם.

הנה הדיבור נמשך מהבל הלב שנמשך ונעשה קול ודיבור על ידי הקנה וההבל והקול נמשך מהגוף החומרי (ועיין באגה"ק [באגרת הקודש] ד"ה ויעש דוד שם)

הדיבור נמשך מהבל הלב, היוצא ונעשה קול ודיבור באמצעות הקנה; וההבל והקול נמשכים מן הגוף הגשמי (ועיין באגרת הקודש, הקטע המתחיל "ויעש דוד שם");

אצל האדם הדיבור מתחיל כהבל מן הלב, הנעשה לקול ולמילים באמצעות הקנה; ההבל והקול הם גשמיים ונמשכים מן הגוף. אדמו"ר הזקן מפנה לאגרת שלו באגרת הקודש המתחילה "ויעש דוד שם", להרחבה בנושא.

וגם יוצא ונתפשט באויר העולם ונעשה בחי' נפרד מעצמות האדם. משא"כ המחשבה שמתאחדת עם השכל הנה היא התפשטות השכל ולא התפשטות גופני.

הדיבור גם יוצא ומתפשט באויר העולם, ונעשה לדבר נפרד מעצמותו של האדם. לא כך המחשבה, המאוחדת עם השכל: היא התפשטות של השכל ולא התפשטות גופנית.

הדיבור גם עוזב את המדבר ומתפשט באויר, ונעשה לדבר שמחוץ לו. המחשבה שונה: היא אחת עם השכל, התפשטות של השכל עצמו ולא של הגוף.

וגם איננה נעשית בחיי נפרד מעצמיות האדם כי אדרבה היא מיוחדת בעצמותו כי הדבור הוא היוצא ונמשך לזולתו ולא המחשבה.

המחשבה גם אינה נעשית לדבר נפרד מעצמותו של האדם; אדרבה, היא מיוחדת בעצמותו. הדיבור הוא שיוצא ונמשך אל הזולת, ולא המחשבה.

המחשבה לעולם אינה נפרדת מן האדם; היא נשארת מאוחדת עם עצמותו. הדיבור הוא המופנה כלפי חוץ, אל הזולת, ואילו המחשבה נשארת בפנים.

וכדוגמא זאת יובן למעלה מעלת הנשמות על המלאכים¹⁸ ושאר כל הנבראים שכולם נבראו על ידי עשרה מאמרות וכמארו"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ועוף יעופף¹⁹ ועוף זה מיכאל²⁰ כוי

על פי הדוגמה הזאת יובן למעלה יתרונן של הנשמות על המלאכים ועל כל שאר הנבראים, שכולם נבראו באמצעות עשרה מאמרות; וכמאמר חז"ל: "ועוף יעופף" — "ועוף זה מיכאל" וכוי.

כאשר מיישמים זאת למעלה, המלאכים, כמו כל שאר הנבראים, נבראו באמצעות עשרה מאמרות שבספר בראשית — ה"דיבור" של ה'. חז"ל דורשים את "ועוף יעופף" (בראשית א, כ) על המלאך מיכאל, ולכן אפילו המלאכים הנעלים ביותר נמשכים ממאמר.

(שהוא עד"מ התפשטות גופני כנודע שהמלאכים שרשן מחיצוניות²¹ הכלים²² שהם בחיי גוף כוי ונשמות מהפנימית)

(שהוא, בדרך משל, התפשטות גופנית; כידוע, שורש המלאכים הוא בחיצוניות הכלים, שהיא בחינת גוף וכו', ואילו שורש הנשמות הוא בפנימיות).

הערת אגב זו מוסיפה שמקורם של המלאכים בדיבור מקביל, במשל, להתפשטות הגופנית של הדיבור. במונחי הקבלה, שורשם בחיצוניות הכלים האלוקיים, שהם "גוף" הספירות, ואילו הנשמות באות מן הפנימיות.

אבל ישראל עלו במחשבה קודם שבא הדיבור ביי [בעשרה] מאמרות והיינו בראשית בשביל ישראל שנקרא ראשית²³ לפי שעלו במחשבה ולכן היו גי' קודם שיי' [ששת ימי בראשית].

אבל ישראל עלו במחשבה לפני שהדיבור בא לידי ביטוי בעשרת המאמרות. וזהו [הפירוש של] "בראשית" — בשביל ישראל, שנקראים "ראשית", מפני שעלו במחשבה. לכן גם קדמו לששת ימי בראשית.

ישראל, לעומת זאת, "עלו במחשבה" לפני הדיבור שבעשרת המאמרות. המילה הראשונה בתורה, "בראשית", נדרשת כ"שביל ראשית" — בשביל ישראל, שנקראים "ראשית"; לכן ישראל קדמו לששת ימי בראשית.

וכיון שכן שגם קודם ירידתן בעולם הזה עלו במחשבה עילאה למעלה מבחי' המלאכים כוי. אי"כ צריך

ומכיוון שכן, שגם לפני ירידתן לעולם הזה עלו במחשבה העליונה, למעלה מבחינת המלאכים וכו', אם כן צריך

אם הנשמות כבר עמדו במחשבה העליונה, למעלה מן המלאכים, לפני שירדו לעולם הזה, השאלה מתחדדת: מה יכולה הירידה לעולם הזה להשיג?

להבין מהו ענין הירידה צורך עלייה מהו העלייה עוד יותר (ועיין מזה בד"ה ושמתי כדכד) והענין דהנה כתיב ואנשי קדש תהיון לי²⁴ וכתוב קדש ישראל להי²⁵.

להבין מהי הירידה שהיא צורך עלייה: מהי העלייה הנוספת? (ועיינו בעניין זה במאמר המתחיל "ושמתי כדכד"). והעניין הוא, שהרי כתוב "ואנשי קדש תהיון לי", וכתוב "קדש ישראל להי".

הירידה היא "צורך עלייה", אך לאיזו מדרגה גבוהה יותר יכולה להגיע נשמה שכבר עלתה במחשבתו של ה' התשובה נפתחת בשני פסוקים המכנים את ישראל "קדש": "ואנשי קדש תהיון לי" ו"קדש ישראל להי". אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "ושמתי" [כדכד] שמשותף.

וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ קדושים תהיו²⁶ יכול כמוני²⁷ תלמוד לומר כי קדוש אני קדושת למעלה מקדושתכם. וצ"ל איך קס"ד שיהיו כמוני²⁸ עד שהוצרך להשמיענו שקדושת למעלה כו'.

ואמרו רבותינו ז"ל על הפסוק "קדושים תהיו": "יכול כמוני? תלמוד לומר: כי קדוש אני — קדושת למעלה מקדושתכם". וצריך להבין: כיצד עלה על הדעת שיהיו כמוני, עד שהיה צורך להשמיענו ש"קדושת למעלה" וכו'?

המדרש מפרש את "קדושים תהיו כי קדוש אני" כמלמד שקדושתו של ה' למעלה מקדושתנו. אך מדוע שמישהו יחשוב שנוכל להיות קדושים כמו ה', עד שהפסוק צריך לשלול זאת? השאלה מלמדת שהמצוות אכן מעלות אותנו למדרגת קדושה גבוהה מאוד.

אך הענין כי יש בחי' קדש ובחי' קדוש. פי' קדוש הוא מה שהוא מובדל מבחי' השתלשלות העולמות ולית מחשבה תפיסא ביה כלל.^{29,30}

אלא העניין הוא שיש בחינת "קדוש" ובחינת "קדוש". פירושו של "קדוש" הוא דבר המובדל מבחינת השתלשלות העולמות, ואין מחשבה תופסת בו כלל.

התשובה מבחינה בין שתי מילים המציינות קדושה: "קדוש" ו"קדוש". קדוש, במשמעותו היסודית, פירושו מובדל — למעלה מכל השתלשלות העולמות, כך ש"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", כלשון תיקוני זוהר. בטקסט הנדפס מופיעה כאן המילה "קדוש", אך הניגוד ל"קדוש" עם ו' בחלק הבא מבהיר שהכוונה היא ל"קדוש".

אך קדוש בוי"ו הוא בחי' המשכה היינו הארה הנמשכת מבחי' קדש העליון³¹ המובדל מהעולמות להיות נמשך ומתלבש בהעולמות שעצמות בחי' הקדש העליון אי"א לו להיות נתפס ומתלבש בהעולמות

אבל "קדוש" עם ו' הוא בחינת המשכה: הארה הנמשכת מבחינת הקדש העליון, המובדל מן העולמות, כדי שתימשך ותתלבש בעולמות. שכן עצמות בחינת הקדש העליון אינה יכולה להיתפס ולהתלבש בעולמות,

"קדוש" עם ו' פירושו המשכת הארה מן הקדש העליון אל תוך העולמות. עצמות הקדש עצמה אינה יכולה להיתפס או להתלבש בשום עולם.

כי אין ביכולת העולמות להכיל בחי' זו דקדוש עצמו וכמאמר קדש מלה בגרמיה הוא (בזהר אמור דצ"ד ב') שבגילוי בחי' זו היו העולמות בטלים במציאות לגמרי רק הארה מצומצמת נמשך מבחי' קדש להתלבש בהעולמות.

מפני שאין לעולמות יכולת להכיל את בחינת הקודש עצמה. וכמאמר "קודש מלה בגרמיה הוא" (בזהר, אמור, דף צ"ד ע"ב); אילו הייתה בחינה זו מתגלה, העולמות היו מתבטלים ממציאותם לגמרי. רק הארה מצומצמת נמשכת מבחינת הקודש כדי להתלבש בעולמות.

העולמות אינם יכולים להכיל את הקודש כפי שהוא; הוזהר מכנה אותו "מלה בגרמיה", דבר לעצמו. אילו היה מתגלה, העולמות היו מתבטלים ממציאותם, ולכן רק הארה מצומצמת ממנו נמשכת ומתלבשת בהם.

וזהו בחי' קדוש בוי"ו שהוי"ו הוא בחי' המשכה וזהו ענין שהמלאכים אומרים ג"פ [ג' פעמים] קדוש³² שהם ג' בחי' המשכות מבחי' קדש העליון שנמשך

וזהו בחינת "קדוש" עם ו', שכן הוי' היא בחינת המשכה. וזהו הענין שבגללו המלאכים אומרים "קדוש" שלוש פעמים: אלו שלוש בחינות של המשכה מבחינת הקודש העליון, הנמשך

האות ו', שהיא קו היורד כלפי מטה, מסמלת המשכה; לכן "קדוש" עם ו' הוא קדושה הנמשכת מטה. כשהמלאכים אומרים "קדוש" שלוש פעמים (ישעיהו ו', ג'), הם מבטאים שלבים עוקבים של המשכת הקודש העליון.

בג' מדרגות ממדרגה למדרגה עד שאחר ג' בחי' אלו הוא נמשך בבחי' הוי' צבאות להיות מהוה צבאי צבאות שבעולמות עליונים אלף אלפים גדוד³³ א' כו'

דרך שלוש מדרגות, מדרגה אחר מדרגה, עד שלאחר שלוש בחינות אלו הוא נמשך בבחינת "הוי' צבאות", כדי להוות צבאות רבים בעולמות העליונים — "אלף אלפים" בגדוד אחד וכו'.

האור יורד בשלוש מדרגות, עד שהוא מגיע לבחינת "הוי' צבאות" — השם שבפסוק העוסק במלאכים, המהווה את הצבאות הרבים של העולמות העליונים. בגמרא נאמר ש"אלף אלפים" הוא מניינו של גדוד אחד.

וג' מדרגות אלו היינו שמתחלה יורד אור מבחי' קדש ומתלבש במחשבה ואחר כך ממחשבה למדות וממדות לדבור עד שנמשך להוות צבאי צבאות העליונים שהתהוותם מבחינת הדבור

שלוש המדרגות האלה הן: תחילה יורד אור מבחינת קודש ומתלבש במחשבה; לאחר מכן [הוא יורד] מן המחשבה למדות, ומן המדות לדיבור, עד שהוא נמשך להוות את הצבאות הרבים של מעלה, שהתהוותם היא מבחינת הדיבור, שלושת השלבים הם: מקודש אל המחשבה, מן המחשבה אל המדות, ומן המדות אל הדיבור. רק מן הדיבור מתהווים צבאות השמים.

וכדכתיב וברוח פיו כל צבאם (ועמ"ש מזה בד"ה רני ושמחי) והנה באמת אין ערוך כלל בחינת הארה זהו לגבי עצמות בחינת קדש העליון

כמו שכתוב: "וברוח פיו כל צבאם" (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "רני ושמחי"). והנה, באמת, אין כל יחס בין הארה זו לבין עצמות בחינת הקודש העליון,

הדבר מתאים לפסוק "וברוח פיו כל צבאם": המלאכים באים מן הדיבור, השלב האחרון. אולם כל ההארה הנמשכת הזאת אינה נחשבת כלל לעומת עצמות הקודש העליון. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "רני ושמחי" להרחבה.

כמו עד"מ שאין ערוך זיו השמש לגבי השמש ואין הזיו פועל בו שום שינוי וכך כתיב אני הוי' לא שניתי³⁴

כמו למשל, שאין כל יחס בין זיו השמש לבין השמש [עצמה], והזיו אינו גורם בה שום שינוי כלל. וכך כתוב: "אני הוי' לא שניתי".

המשל הוא השמש וזיוה: הזיו אינו נחשב לעומת השמש, והקרנתו אינה משנה בה דבר. כך אומר הקב"ה: "אני הוי' לא שניתי" — בריאת העולמות אינה גורמת בו שום שינוי.

והנה נשמות ישראל ע"י שמקיימין המצות בעוה"ז בהתלבשותן בגופים עי"ז הם מתעלים לבחי' קדש העליון שהוא בחינה שלמעלה מבחינת קדוש בוי"ו וזהו ואנשי קדש תהיון לי ואנשי קדש ממש.

והנה נשמות ישראל, בקיימן את המצוות בעולם הזה כשהן מלובשות בגופים, מתעלות בכך לבחינת הקודש העליון, שהיא בחינה שלמעלה מבחינת "קדוש" בוי"ו. וזהו "ואנשי קדש תהיון לי" — אנשי קדש ממש.

כאן באה התשובה לשאלה על הירידה: בקיום המצוות בעולם הזה, כשהן מלובשות בגופים, הנשמות עולות לקודש העליון עצמו, שלמעלה מבחינת "קדוש" בוי"ו, וגם למעלה ממקומן הראשון במחשבה. זו משמעות הביטוי "אנשי קדש": אנשי קדש ממש.

(ועמ"ש מכ"ז [מכל זה] בד"ה שבת שבתון) וכמו שכתוב בזהר משפטים (דקכ"א סע"א [סוף עמוד א])^{35,36} וזהו שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו פי' בבחי' קדש עצמו

(וראו מה שנכתב על כל זה במאמר המתחיל "שבת שבתון"). וכמו שכתוב בזהר, משפטים (דף קכ"א, סוף ע"א). וזהו שאנו אומרים: "אשר קדשנו במצותיו" — כלומר, בבחינת הקודש עצמו;

לכן בברכה על מצווה אנו אומרים "אשר קדשנו במצותיו": הוא הביא אותנו לבחינת הקודש עצמה. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "שבת שבתון" ולזהר על פרשת משפטים.

והיינו ע"י מצותיו דוקא שהמצות הם בחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מבחי' חכמה. וכענין שתוק כך עלה³⁷ במחשבה.

והיינו דווקא על ידי "מצותיו", שכן המצוות הן בחינת הרצון העליון ברוך הוא, שלמעלה מבחינת חכמה; וכעין העניין של "שתוק, כך עלה במחשבה".

הדבר נעשה דווקא "במצותיו", משום שהמצוות הן רצונו העליון של הקב"ה, שלמעלה מחכמה ומהשכל. בדומה לכך, בתשובת הקב"ה למשה: "שתוק, כך עלה במחשבה" — מה שנובע מן הרצון אינו מתבאר על פי השכל.

וזהו שתרי"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן הם תר"ך עמודי אור^{38,39} לפי שהם בבחי' כתר עליון לשון כותרת ומקיף מלמעלה שהוא בחי' קדש ומובדל רק מקיף מלמעלה בחינת סוכ"ע כו'.⁴⁰

וזהו שתרי"ג מצוות התורה יחד עם שבע מצוות דרבנן הן תר"ך עמודי אור: שכן הן בבחינת כתר עליון — לשון כותרת ומקיף מלמעלה — שהיא בחינת קודש ונבדלות, ורק מקיפה מלמעלה; בחינת סוכב כל עלמין וכו'.

תרי"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדרבנן הן שש מאות ועשרים, כמניין כתר; לכן הן נקראות תר"ך "עמודי אור". הן שייכות לכתר, המקיף מלמעלה כמו כתר שמונח מעל הראש: הוא בחינת קודש, נבדל, ומקיף מלמעלה — בחינת סוכב כל עלמין.

5 ועיי' אשר קדשנו במצותיו כו'. וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדשו⁴¹ כי ענין אמרית קדוש בוי, להמשיך הארה מבחי' קדש העליון להעולמות שזהו בחי' קדוש.

ועל ידי כך "אשר קדשנו במצותיו" וכו'. וזהו שאמרו חז"ל: "עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש". שכן אמירת "קדוש" בוי"ו פירושה להמשיך הארה מבחינת קודש העליון אל העולמות, וזו בחינת קדוש.

באמצעות המצוות אנו מתקדשים ונכנסים אל הקודש. בנוסח המודפס כתוב כאן "קדשו", כנראה בחילוף אותיות של "קדוש", כפי שעולה מן ההמשך — "יאמרו לפניהם קדוש" — ומלשון הגמרא עצמה. כך מתבאר מאמר חז"ל שלעתיד לבוא יאמרו "קדוש" לפני הצדיקים: אמירת "קדוש" פירושה להמשיך הארה מן הקודש העליון אל העולמות.

לכן לפי שלע"ל [שלעתיד לבוא] יתעלו הצדיקים בבחי' קדש העליון וכמאמר קדושים תהיו. ואנשי קדש תהיון לי⁴² כו'. ע"כ יאמרו לפניהם קדוש. להמשיך מהם ה ארה ובחי' וי"ו שזהו בחי' קדוש כו'.

לכן, מכיוון שלעתיד לבוא יתעלו הצדיקים לבחינת הקודש העליון, וכמאמר הכתוב "קדושים תהיו" ו"אנשי קודש תהיון ליי" וכו', יאמרו לפניהם "קדוש", כדי להמשיך מהם הארה ואת בחינת הווי"ו, שהיא בחינת "קדוש" וכו'.

לעתיד לבוא יעלו הצדיקים אל הקודש העליון עצמו, כפי שמבטיחים הפסוקים "קדושים תהיו" ו"אנשי קדוש". אז יאמרו לפניהם "קדוש", כפי שנאמר על ה', משום שתימשך מהם הארה — הווי"ו של "קדוש" — כשם ש"קדוש" נמשך מן "קדוש".

וזהו ועשיתם את כל מצותי⁴³ והייתם קדושים שהמצות מביאים לידי קדושה כנ"ל ופי' קדושים לאלקיכם היינו שיהיו צרורים בצרור החיים את⁴⁴ ה' וכמ"ש רננו צדיקים בה'.⁴⁵

וזהו "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים": המצוות מביאות לידי קדושה, כפי שזכר לעיל. ופירוש "קדושים לאלקיכם" הוא שיהיו צרורים בצרור החיים עם הוי', כמו שכתוב: "רננו צדיקים בהוי'".

הפסוק "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים" מלמד אפוא שהמצוות מביאות את האדם לקדושה זו. להיות "קדושים לאלקיכם" פירושו להיות "צרורים בצרור החיים עם הוי'", כמו בפסוק "רננו צדיקים בהוי'": שמחת הצדיקים היא בה' עצמו.

קטע 3 • 61-7

הברכה על המצוות

6 והנה גילויי בחי' זו יהיה לעי' [לעיתיד לבוא] שע"ז נאמר עין לא ראתה כו' ועכשיו הוא בבחי' העלם במעשה המצוה

והנה, גילויי בחינה זו יהיה לעיתיד לבוא, ועל כך נאמר: "עין לא ראתה" וכו'; וכעת היא בהעלם בתוך קיום המצווה. בחינה זו, הקדושה העליונה שהנפש מגיעה אליה באמצעות המצוות, תתגלה בגילוי רק לעתיד לבוא, שעליו נאמר: "עין לא ראתה". כעת היא נסתרת בתוך המעשה הגשמי של המצווה.

אך קצת גילויי מבחי' זו נמשך להאיר לנפש האדם בעבודה הארה מבחי' קדושה זו (וכמ"ש בפי' ראה ע"פ ואת מצותיו תשמרו וע"פ וידבר משה אל ראשי המטות ובשאר דוכתי)

אך הארה מסוימת מבחינה זו נמשכת להאיר את נפש האדם בעבודתו — הארה מבחינה זו של קדושה [וכמו שכתוב בפרשת ראה, על הפסוק "ואת מצוותיו תשמרו", ועל הפסוק "וידבר משה אל ראשי המטות", ובמקומות נוספים]. ובכל זאת, גם כעת מגיעה לנפש האדם בעבודתו הרוחנית הארה ממנה — זוהר של קדושה זו. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו בפרשת ראה ובפרשת מטות, בין השאר.

וזהו ענין ברכת המצות שאומרים אשר קדשנו במצותיו וזהו פי' ברוך שיהיה ברוך ונמשך מעצמות א"ס ב"ה להיות מאיר ומתגלה עד שיהיה בחי' אתה לנכח והמשכה זו היא ע"י שם הוי' ובחי' מלך העולם

וזהו ענין ברכת המצוות, שבה אומרים: "אשר קדשנו במצוותיו". וזהו פירוש "ברוך": שיומשך שפע מן העצמות של אין סוף ברוך הוא, כדי שיאיר ויתגלה עד שיהיה בבחינת "אתה", בפנייה ישירה. המשכה זו נעשית באמצעות שם הוי' ובחינת "מלך העולם".

הארה זו נמשכת באמצעות הברכה שאומרים לפני קיום מצווה: "אשר קדשנו במצוותיו". בחסידות, "ברוך" פירושו המשכת שפע: הברכה ממשיכה אור מעצמותו של ה', עד שאפשר לפנות אליו כאל "אתה" — כמי שנוכח ומתגלה. הדבר נעשה באמצעות המילים שמופיעות בהמשך הברכה: שם הוי' ו"מלך העולם".

כי מדת המלי' היא מקור העולמות ומתלבש בבחי' זמן ומקום כמאמר מלך מלך וימלוך⁴⁶ כו' מלכותך מלכות⁴⁷ כל עולמים כו' דור ודור כו'.

שהרי מידת מלכות היא מקור העולמות, והיא מתלבשת בבחינת זמן ומקום, כמאמר: "מלך, מלך וימלוך" וכו'; "מלכותך מלכות כל עולמים" וכו'; "דור ודור" וכו'.

מלכות, ריבונותו של ה', היא מקור העולמות והמידה המתלבשת בזמן ובמקום. המילים שבתפילה "מלך, מלך וימלוך" עוסקות בזמן, ו"מלכותך מלכות כל עולמים" (וממשלתך בכל דור ודור) (תהילים קמה, יג) עוסק במקום ובזמן.

ולכך ע"י קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] יומשך גילוי בחי' זו בנפש להיות אשר קדשנו במצותיו כו' והוא להיות בנפש בחי' אהבה רבה כו'

ולכן, באמצעות קבלת עול מלכות שמים, תימשך בנפש התגלות בחינה זו, כדי שיתקיים בה "אשר קדשנו במצותיו" וכו'; כלומר, שתהיה בנפש בחינת אהבה רבה וכו'.

לכן, כאשר אדם מקבל עליו את עול מלכות שמים ונכנע לה' כמלך, הוא ממשיך התגלות זו אל נפשו, ודברי הברכה "אשר קדשנו" נעשים בו ממש. בנפש מתגלה הדבר כאהבה רבה לה'.

הנקרא בשם קדושה שמקבלת מקדש בחי' סוכ"ע (ועמ"ש כפי שלח ע"פ מקושש עצים. וע' ברע"מ [ברע"א מהימנא] פ' אמרו דצ"ג^{48,49} א' בענין קדש קדוש קדושה)

אהבה זו נקראת בשם קדושה, מפני שהיא מקבלת מן הקודש — בחינת סוכב כל עלמין. [ועיין במה שכתוב בפרשת שלח, על הפסוק "מקושש עצים"; ועיין ברע"א מהימנא, פרשת אמור, צ"ג ע"א, בעניין קודש, קדוש וקדושה].

אהבה זו נקראת "קדושה" מפני שהיא מקבלת מן הקודש — האור המקיף את כל העולמות ונותר מעבר להם. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו בפרשת שלח ולדיון ברע"א מהימנא על קודש, קדוש וקדושה.

והנה בענין ברכת המצות ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] עובר לעשייתן⁵⁰ ועובר לישנא דאקדומי הוא⁵¹ גם עובר לשון מקיף

והנה, בעניין ברכת המצות אמרו חז"ל: "עובר לעשייתן". "עובר" הוא לשון הקדמה, וגם "עובר" הוא לשון של הקפה.

הגמרא קובעת שמבכרים על המצווה "עובר לעשייתן" — לפני עשייתה, ומסבירה ש"עובר" מציין הקדמה. אדמו"ר הזקן מוסיף ל"עובר" משמעות נוספת: גם הקפה.

כמו עובר לסוחר⁵² לשון סחור סחור⁵³ והיינו שממשיכין תחלה בחיי מקיף שיהיה מקיף לעשייתן ר"ל [רוצה לומר] למעשה המצוה כו' כי המצות הן מלוכשות בדברים גשמיים

כמו בביטוי "עובר לסוחר", כאשר "סוחר" הוא לשון "סחור סחור", כלומר מסביב. כלומר, תחילה ממשיכים בחינת מקיף, שתהיה מקיפה את "עשייתן" — כלומר, את מעשה המצווה וכו', שהרי המצוות מלוכשות בדברים גשמיים.

הוא לומד זאת מן הביטוי "עובר לסוחר" (בראשית כג, טז), כסף "עובר לסוחר", וקושר את "סוחר" ל"סחור סחור", כלומר להקפה (עבודה זרה יז ע"א). נמצא שהברכה ממשיכה תחילה אור מקיף סביב המעשה, משום שהמצוות מלוכשות בדברים גשמיים.

כמו טלית ותפילין וכדי שיומשך אור קדש העליון לשכון בדבר גשמי צריך להקדים הכנה לזה קודם עשיית המצוה⁵⁴ והוא בברכת המצוה שימשיך בחיי מקיף על מעשה המצוה כו'.

כגון טלית ותפילין; וכדי שאור הקודש העליון יימשך וישכון בדבר גשמי, יש להקדים לכך הכנה לפני קיום המצווה. הכנה זו נעשית באמצעות ברכת המצווה: על ידה ממשיכים בחינת מקיף על קיום המצווה וכו'.

טלית ותפילין הם חפצים גשמיים, וכדי שאור הקודש העליון ישרה בהם יש צורך בהכנה מוקדמת. הברכה היא ההכנה הזאת: היא ממשיכה את המקיף על המעשה שעומדים לקיים.

7 וזהו לישנא דאקדומי להקדים להמשיך בחיי מקיף לעשייתן מריש כל דרגין להיות ברוך ונמשך במלך העולם

וזהו "לשון הקדמה": להקדים ולהמשיך בחינה של מקיף ל"עשייתן", מן הפסגה העליונה ביותר של כל הדרגות, כדי שתתברך ותימשך ב"מלך העולם".

זו הסיבה שהגמרא מכנה את העובר "לשון הקדמה": הברכה נאמרת תחילה כדי להמשיך את האור המקיף מן הדרגה העליונה ביותר אל "מלך העולם", כלומר אל מלכות.

ואזי אח"כ יוכל להמשיך גילוי אור קדש העליון גם בבחינת פנימי [פנימיות / פנימית] ע"י מעשה המצוה כו'

ורק לאחר מכן אפשר להמשיך את גילוי האור של הקודש העליון גם בפנימיות, באמצעות קיום המצווה וכו'.

רק אז, באמצעות המעשה עצמו, אפשר להמשיך את אור הקודש העליון גם פנימה, בפנימיות. הברכה מקיפה את המעשה מבחוץ; המעשה מכניס את האור פנימה.

(ועמ"ש מענין ברכת המצות בד"ה ואתחנן⁵⁵ אל⁵⁶ כו' ובביאור ע"פ אלה מסעי^{57,58} ועיין בד"ה לסוסתי ברכבי פרעה⁵⁹ שבשיר השירים)

(ועיינו במה שנכתב על ענין ברכת המצוות במאמר המתחיל "ואתחנן אל" וכו', בביאור על הפסוק "אלה מסעי", וכן במאמר המתחיל "לסוסתי ברכבי פרעה" שבשיר השירים.)

להרחבה בענין ברכת המצוות מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו "ואתחנן", לביאורו על הפסוק "אלה מסעי", ולמאמר "לסוסתי ברכבי פרעה" שבשיר השירים.

ובזה יובן ענין ירידת הנשמה שהיא צורך עלייה הגם שגם מתחלה עלו במחשבה אך כי העלייה הוא למעלה מעלה מבחי' מחשבה

ובכך יובן ענין ירידת הנשמה, שהיא לצורך עלייה, אף שגם מלכתחילה עלו הנשמות במחשבה; שכן העלייה היא למעלה מעלה מבחינת המחשבה,

כך מתיישבת השאלה על ירידת הנשמה: אף שהנשמות עמדו תחילה ב"מחשבה" של ה', העלייה שהן מגיעות אליה באמצעות המצוות גבוהה הרבה יותר מן המחשבה.

דהיינו בבחי' קדש העליון שמובדל מכל ההשתלשלות משא"כ בחי' מחשבה מקבלת רק הארה בעלמא מבחינת קדוש בוי"ו כו' (ועיין מ"ש בד"ה ושמתי כדכד):⁶⁰

כלומר, לבחינת הקודש העליון, הנבדלת מכל ההשתלשלות; ואילו בחינת המחשבה מקבלת רק הארה בעלמא מבחינת "קדוש" בוי"ו כו' (ועיין במה שנכתב במאמר המתחיל "ושמתי כדכד").

הנשמות עולות אל הקודש העליון, שלמעלה מכל ההשתלשלות, ואילו "מחשבה" עצמה מקבלת רק הארה מועטה, מבחינת "קדוש" בוי"ו. אדמו"ר הזקן מפנה שוב למאמרו "ושמתי כדכד".

קטע 4 • 81-11

המצוות כזרעים

8 ב והנה על גילוי שע"י מעשה המצות נאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח.⁶¹

(2) על הגילוי הבא באמצעות קיום המצוות נאמר: "כי כארץ תוציא צמחה, וכגנה זרועיה תצמיח".

החלק השני פותח ביישום הפסוק הפותח: הגילוי שנוצר בעקבות קיום המצוות הוא מה שמתאר ישעיהו בדימוי הארץ והגינה המצמיחות את יבולן.

כי להבין איך ע"י עשייה גשמיות דמעשה המצות יתעלו בבחי' קדש העליון ממש שלמעלה מההשתלשלות כו'.

כי [עלינו] להבין כיצד באמצעות העשייה הגשמית של קיום המצוות הן יתעלו ממש לבחינת הקודש העליון, שלמעלה מההשתלשלות וכו'.

השאלה היא כיצד מעשים גשמיים יכולים להעלות את הנשמה אל הקודש העליון, שנמצא מעבר לכל סדר העולמות. הגשמיות נראית נמוכה מכדי להגיע למדרגה כה נעלית.

אך הנה ע"ז נאמר במצות לשון זריעה זרעו לכם לצדקה⁶² כו' זורע צדקות ומצמיח ישועות.⁶³

אך על כך נאמר במצוות בלשון "זריעה": "זרעו לכם לצדקה" וכו'; "זורע צדקות ומצמיח ישועות".

התשובה מתחילה בכך שהכתובים מכנים את המצוות "זריעה": "זרעו לכם לצדקה" (הושע י, יב), ובברכות השחר שלפני קריאת שמע נאמר שהי' "זורע צדקות ומצמיח ישועות".

פִּי שִׁכְמוּ עַד־מִשְׁאֲנוּ רֹאִים שִׁמְגָרַעִין הַנֶּזְרַע בָּאֶרֶץ צֹמַח עֵץ פֶּרִי וְהִנֵּה הַפֶּרִי יֵשׁ בּוֹ טוֹב טַעַם וְעֵנַג מִהַ שֶׁלֹּא הָיָה כָּלֵל וְכָלֵל בְּהַגְרָעִין שֶׁהָרִי הַגְרָעִין אֵין לוֹ שׁוֹם טַעַם כָּלֵל.

הֵינֵנוּ, בְּדוּמָה לִמָּה שֶׁאֲנוּ רֹאִים: מִגְרָעִין שֶׁנֶּזְרַע בָּאֶרֶץ צֹמַח עֵץ פֶּרִי, וְלִפְרִי יֵשׁ טַעַם טוֹב וְתַעֲנוּג שֶׁלֹּא הָיוּ כָּלֵל בְּגָרַעִין, שֶׁהָרִי לִגְרָעִין אֵין שׁוֹם טַעַם.

הַמִּשְׁלֵל הוּא שֶׁגָרַעִין הַנֶּזְרַע בָּאֶרֶץ מִצְמִיחַ עֵץ פֶּרִי, וְלִפְרִי יֵשׁ טַעַם מְשׁוּבַח וְהוּא גֹרֵם הַנֶּאֱחָה, אֲפִי שֶׁלִּגְרָעִין עֲצָמוּ אֵין טַעַם כָּלֵל. מִהַ שֶׁצֹּמַח שִׁיךְ לַמְדָּרָגָה אַחֶרֶת מִזֶּה שֶׁל מִהַ שֶׁנֶּזְרַע.

9 וְאִי־כִּי יִפְלֹא אִיךָ נִצְמַח מִמֶּנּוּ פִּירוֹת מְשׁוּבָּחִים בְּטוֹב טַעַם לַמַּעֲלָה מִמֶּהוּתוֹ שֶׁל הַגְרָעִין. אִךְ הָעֵנִיךָ הוּא דַּעִיקָר הַצְמִיחָה הוּא⁶⁴ מִכּוֹחַ הַצֹּמַח שֶׁיֵּשׁ בָּאֶרֶץ מִשִּׁיבָה [מִשֶּׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית] וְהוּא מִמֵּאֲמֵר תִּדְשָׁא הָאֶרֶץ דְּשֵׁא⁶⁵ כּוֹי.

וְאִם כֵּן, תִּמּוּהַ כִּיצַד צֹמַחִים מִמֶּנּוּ פִּירוֹת מְשׁוּבָּחִים, בְּעֵלֵי טַעַם טוֹב, שְׁעוּלִים בְּמִידָה רַבָּה כָּל כֵּךְ עַל טַבְעוֹ שֶׁל הַגְרָעִין. אִךְ הָעֵנִיךָ הוּא שֶׁעִיקָר הַצְמִיחָה בָּאָה מִכּוֹחַ הַצֹּמַח שֶׁבָּאֶרֶץ, הַמִּצּוֹי בָּהּ מִשֶּׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, מִכּוֹחַ הַמֵּאֲמֵר "תִּדְשָׁא הָאֶרֶץ דְּשֵׁא וְכוּ",

אִם אֵין לִגְרָעִין טַעַם, כִּיצַד יִכּוּלִים לַצֹּמַח מִמֶּנּוּ פִּירוֹת מְשׁוּבָּחִים כָּל כֵּךְ? הַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁהַצְמִיחָה בָּאָה בְּעִיקָר לֹא מִן הַגְרָעִין, אֲלֹא מִכּוֹחַ הַצֹּמַח שֶׁהוֹטְבֵה בָּאֶרֶץ בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית מִכּוֹחַ הַמֵּאֲמֵר הִי "תִּדְשָׁא הָאֶרֶץ דְּשֵׁא".

וְעֵץ עוֹשֶׂה פֶּרִי כּוֹי שֶׁכָּל זֶה הַמֵּאֲמֵר הוּא מְלֻבֵּשׁ בְּכֹחַ הַצֹּמַח שֶׁבָּאֶרֶץ וְהוּא כֹחַ אֱלֹקֵי מִמַּשׁ

"וְעֵץ עוֹשֶׂה פֶּרִי" וְכוּ; כָּל הַמֵּאֲמֵר הַזֶּה מְלֻבֵּשׁ בְּכֹחַ הַצֹּמַח שֶׁבָּאֶרֶץ, וְהוּא כֹחַ אֱלֹקֵי מִמַּשׁ.

הַמֵּאֲמֵר הַזֶּה, עִם הַמִּשְׁכּוֹ "וְעֵץ עוֹשֶׂה פֶּרִי", נִשְׁאָר מְלֻבֵּשׁ בְּכֹחַ הַצֹּמַח שֶׁבָּאֶרֶץ. לָכֵן כֹּחַ זֶה אֵינוֹ טַבְעִי בְּלִבְדּוֹ, אֲלֹא כֹחַ אֱלֹקֵי מִמַּשׁ.

(בְּחֵי מְלִי דְּמִלֵּי שְׁבַע־סְפִירָוֹת [שְׁבַע־סְפִירָוֹת] דַּעֲשִׂיָּה כּוֹי) לַחֲדָשׁ יֵשׁ מֵאֵין לְהוֹצִיא כָּל מִינֵי צְמִיחָה בְּטַעֲמִים שׁוֹנִים כּוֹי.

(בְּחִינַת מַלְכוּת דְּמַלְכוּת שְׁבַע־סְפִירָוֹת דַּעֲשִׂיָּה וְכוּ), לַחֲדָשׁ יֵשׁ מֵאֵין וְלְהוֹצִיא כָּל מִינֵי צְמִיחָה בְּעֵלֵי טַעֲמִים שׁוֹנִים וְכוּ.

בְּמוֹנַחֵי הַקְּבִלָּה, זֶהוּ מַלְכוּת דְּמַלְכוּת שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירָוֹת דַּעֲשִׂיָּה, הַנִּקְוָדָה הַנִּמּוּכָה בִּיּוֹתֵר שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּעוֹלָם הַנִּמּוּךְ בִּיּוֹתֵר. מִכִּיּוּן שֶׁזֶהוּ כֹחַ אֱלֹקֵי, הוּא יִכּוּל לְבְרֹא דְּבַר חֲדָשׁ יֵשׁ מֵאֵין וְלְהַצְמִיחַ צְמִיחָה בְּעֵלֵי טַעֲמִים שֶׁלֹּא הָיוּ בְּגָרַעִין.

רַק שְׁמִי־יֵשׁ צוֹרֵךְ בִּזְרִיעָה וְנִטְיעָה הַגְרָעִין דּוֹקָא לִפְנֵי שְׁאֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה רַק כְּשִׁישׁ בְּחֵי כְּלִי מַלְמָטָה לְשִׁכּוֹן בּוֹ הַבְּרָכָה וְכִידּוּעַ בּוֹהֵר דְּלִית בְּרִכְתָּא שְׂרִיא בְּאַתֵּר רִיקָנָא⁶⁶ כּוֹי

אֲפִי עַל פִּי כֵן, יֵשׁ צוֹרֵךְ דּוֹקָא בִּזְרִיעָה וְנִטְיעָה הַגְרָעִין, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּרָכָה שׁוֹרָה רַק בְּמִקּוֹם שִׁישׁ כְּלִי מַלְמָטָה שֶׁבּוֹ תוֹכֵל הַבְּרָכָה לְשִׁכּוֹן, כִּידּוּעַ מִן הַזֹּהָר: "אֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה בְּמִקּוֹם רִיק" וְכוּ.

אִם כֵּךְ, מִדּוּעַ צָרִיךְ לְזָרְעוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהַבְּרָכָה שׁוֹרָה רַק בְּמִקּוֹם שִׁישׁ כְּלִי מַלְמָטָה לְקַבֵּל אוֹתָהּ, כְּדִבְרֵי הַזֹּהָר: "אֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה בְּמִקּוֹם רִיק".

ע"כ זורעין בו הגרעין שיהיה בחי' כלי לשכון בו אור ושפע כח הצומח (והעשבים והפירות הצומחין מאליהן בלי זריעה אינם משובחים כ"כ [כל כן] ועיין לקמן) והיינו ע"י שהגרעין נרקב בארץ וכל כחו עולה ונכלל בכח הצומח.

לכן זורעים בו את הגרעין, כדי שיהיה כלי שבו יוכלו לשכון האור והשפע של כוח הצומח. (והעשבים והפירות הצומחים מאליהם, בלי זריעה, אינם משובחים כל כך; ועינינו להלן.) והדבר נעשה כשהגרעין נרקב בארץ וכל כחו עולה ונכלל בכוח הצומח.

הגרעין הוא הכלי: הוא נרקב באדמה, וכל כחו עולה ונכלל בכוח הצומח שבארץ, שיכול אז לשכון שם ולפעול. (הצמחים שצומחים מאליהם, בלי זריעה, משובחים פחות; הדבר יתבאר להלן.)

לכן נמשך האור וגילוי מכח הצומח שהוא מבחינת מאמר תדשא כו' ועץ כו' להצמיח אילן כו'.
לכן נמשכים האור והגילוי מכוח הצומח, שמקורו בבחינת המאמר "תדשא" וכו', "ועץ" וכו', כדי להצמיח אילן וכו'.
כאשר הגרעין מתפרק, נמשכים ומתגלים האור של כוח הצומח, שמקורו במאמר "תדשא [הארץ]", והאילן צומח.

וכמו"כ [וכמו כן] יובן למעלה איך ממעשה מצוה שנתלבשה בענינים גשמיים יהיה הצמיחה להיות גילוי בחי' קדש העליון

וכך יובן גם למעלה: כיצד מעשיית מצווה, המלוכשת בענינים גשמיים, צומח גילוי בחינת קודש העליון.
כך גם למעלה: מצווה שנעשית באמצעות דברים גשמיים יכולה להביא לגילוי קודש העליון, כשם שגרעין פשוט מצמיח פירות משובחים.

דהיינו משום שהמצוות הן בחי' זריעה שזורעים בארץ העליונה (עמ"ש מענין פ"י ארץ העליונה ע"פ לא תהיה משכלה ועקרה בארצך^{67,68} וע"פ הבאים ישרש יעקב^{69,70} ובאגה"ק [ובאגרת הקודש] ד"ה זורע צדקות)

כלומר, מפני שהמצוות הן בחינת זריעה, הנזרעת בארץ העליונה (ראו מה שנכתב בעניין פירוש "ארץ העליונה" על הפסוק "לא תהיה משכלה ועקרה בארצך", ועל הפסוק "הבאים ישרש יעקב", ובאגרת הקודש, בדרוש המתחיל "זורע צדקות"),

המצוות הן זרעים הנזרעים ב"ארץ העליונה", הדרגה האחרונה של הדרגות האלקיות, המחיה את הנשמות כפי שהארץ הגשמית מקיימת את החיים. לביאור משמעותה של "הארץ העליונה", מפנה אדמו"ר הזקן למאמרו על הפסוקים "לא תהיה משכלה ועקרה בארצך" ו"הבאים ישרש יעקב", וכן לאגרת באגרת הקודש המתחילה "זורע צדקות".

ונעוץ תחלתן בסופן^{71,72} היינו שבארץ העליונה שנקרא ארץ סופא דכל דרגין נעוץ מתחלתן ממש בחיי קדש העליון כו'.

ו"ראשיתן נעוצה בסופן": כלומר, בארץ העליונה, הנקראת "ארץ" — סוף כל המדרגות — נעוץ משהו מראשיתן ממש, מבחינת הקודש העליון וכו'.

ספר יצירה מלמד שסופן של הספירות נעוץ בראשיתן וראשיתן בסופן. לכן הארץ העליונה, שהיא האחרונה ממש בכל המדרגות, כוללת בתוכה משהו מראשיתן, מן הקודש העליון.

וזהו בחינת כח הצומח שבה להצמיח גילוי אורות עליונים ע"י מעשה המצות ועיין בד"ה שבת שבתון וזו בחינת כוח הצומח שבה, להצמיח גילוי אורות עליונים באמצעות קיום המצוות. ראו גם את המאמר הפותח במילים "שבת שבתון";

הנוכחות הנסתרת של העליון ביותר בתוך התחתון ביותר היא "כוח הצומח" של הארץ העליונה, המצמיח אורות עליונים באמצעות המצוות. הקורא מופנה למאמר על "שבת שבתון", הפותח במילים "שבת שבתון היא לכם" (ויקרא כג, לב), ונמנה עם מאמרי יום הכיפורים שבלקוטי תורה.

הוא⁷³ גבי אני כבדוש רענן⁷⁴ ופי' שכמו שכח הצומח שבארץ הגשמיות מצמיח כל מיני מגדים שיש בהם טוב טעם ועונג כו'

הדבר נידון שם בקשר לפסוק "אני כבדוש רענן". והביאור הוא: כשם שכוח הצומח שבארץ הגשמית מצמיח מיני מעדנים שונים, שיש בהם טעם טוב ותענוג וכו',

המאמר דן בנושא בקשר לפסוק "אני כבדוש רענן, ממני פריך נמצא" (הושע יד, ט). המשל נפתח בכך שכוח הצומח שבארץ הגשמית מצמיח מיני מעדנים שונים, שיש בהם טעם משובח ותענוג.

כך נשפע מכח הצומח שבארץ העליונה כל מיני התגלות תענוג עליון שיהיו נהנין מגילוי אור א"ס ב"ה והוא עונג נפלא לאין קץ

כך נמשכים מכוח הצומח שבארץ העליונה כל מיני גילויים של תענוג עליון, כדי שיהנו מגילוי אור אין סוף ברוך הוא; וזהו תענוג נפלא שאין לו קץ.

בדומה לכך, כוח הצומח של הארץ העליונה מוליד כל מיני גילויים של תענוג עליון: הנשמות ייהנו מגילוי אור אין סוף. תענוג זה נפלא ואין לו קץ.

שהרי אפילו על תענוג שבגן עדן התחתון אמרו מוטב דלידייניה⁷⁵ כו' שכדאי כל יסורי גיהנם כו' כש"כ [כל שכן] בגילוי שיהיה לעדתידי לבוא כו'

שהרי אפילו על התענוג שבגן עדן התחתון אמרו: "מוטב דלידייניה" וכו', וכדאי כל ייסורי גיהנום וכו'; כל שכן לגבי הגילוי שיהיה לעתיד לבוא וכו'.

רבי מאיר אמר על רבו אלישע בן אבויה: "מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי" — מוטב שיידון בגיהנום ויבוא לעולם הבא. תענוג גן עדן התחתון כדאי אפוא כנגד כל ייסורי הגיהנום. על אחת כמה וכמה כך לגבי הגילוי שלעתיד לבוא.

וכמו שאין גילוי כח הצומח שבארץ הגשמי רק ע"י זריעת הגרעין כמ"כ [כמו כן] הוא גילוי כח ארץ העליונה דוקא ע"י זריעה של מעשה המצות כו'

וכשם שכוח הצומח שבארץ הגשמית מתגלה רק על ידי זריעת גרעין, כך גם כוח הצומח של הארץ העליונה מתגלה דוקא באמצעות זריעת קיום המצוות וכו'.

וכשם שכוח הצומח של הארץ מתגלה רק כשזורעים בה גרעין, כך כוח הארץ העליונה מתגלה דוקא באמצעות "זריעת" המצוות.

(כמבואר ענין זה באריכות ע"פ פ' הבאים ישרש הנ"ל) וז"ש [וזהו שכתוב] כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח.⁷⁶ שהצמיחה היא למעלה מעלה ממהות הזרע הזרוע בה.

(כפי שעניין זה מבואר בהרחבה על הפסוק "הבאים ישרש יעקב" הנזכר לעיל). וזהו פירוש הכתוב: "כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח" — הצמיחה נעלית לאין ערוך ממהותו של הזרע שנזרע בה.

הדבר מבואר בהרחבה במאמר על "הבאים ישרש יעקב". זהו גם פירוש הפסוק: מה שהארץ והגינה מצמיחות נעלה לאין ערוך ממהותו של הזרע שנזרע בהן.

והנה מ"ש זרועיה תצמיח. זרועיה לשון רבים הענין כי יש ב' מיני זריעות. האחד זריעת גופה של מעשה המצוה

והנה, "זרועיה תצמיח" — "זרועיה" הוא לשון רבים. הביאור הוא שיש שני סוגי זריעה. האחד הוא זריעת עצם קיום המצווה,

בפסוק נאמר "זרועיה", בלשון רבים, מפני שיש שני סוגי זריעה. הראשון הוא מעשה המצווה הגשמי עצמו.

ומזה נצמח גילוי האור והזיו בג"ע [בגן עדן]⁷⁷ התחתון (ועמ"ש מענין גי"ע [גן עדן] התחתון ע"פ ועתה יגדל נא וע"פ וידבר כו' במדבר סיני כו') והבי' הוא זריעה רוחנית יותר והוא כוונת המצות כי כל המצות צריכות כוונה.⁷⁸

ומכך נובעת התגלות האור והזיו בגן עדן התחתון (וראה מה שנכתב בעניין גן עדן התחתון על הפסוק "ועתה יגדל נא [העוז]", ועל הפסוק "וידבר ה' וגו'", "במדבר סיני" וגו'). הזריעה השנייה רוחנית יותר: הכוונה במצוות, שכן כל המצוות צריכות כוונה.

מן המעשה נובעת התגלות האור והזיו בגן עדן התחתון, שבו נהנים הצדיקים מזיו השכינה. הזריעה השנייה רוחנית יותר: הכוונה הפנימית שבמצווה, שהרי "המצוות צריכות כוונה". בעניין גן עדן התחתון מפנה אדמו"ר הזקן לשני מאמרים שלו.

והכוונה היא בלבו ומוחו שהוא ענין רוחני יותר מגופה של מעשה המצוה כי הרי עיקר הכוונה הוא לדבקה בו ית' ע"י מעשה המצוה הזאת.

הכוונה מצויה בלב ובמוח, והיא עניין רוחני יותר מעצם קיום המצווה; שהרי עיקר הכוונה הוא להידבק בו יתברך באמצעות קיום המצווה הזאת.

הכוונה מצויה בלב ובמוח, ולכן היא רוחנית יותר מן המעשה. עניינה העיקרי הוא להידבק בה באמצעות המצווה המסוימת הזאת.

וכן במצות ל"ת [לא תעשה] בחינת הכוונה הוא שלא להיות נפרד ע"י מיחודו ואחדותו ית' כמ"ש ולא תתורו כו'

וכן במצוות לא תעשה, עניינה של הכוונה הוא שלא להיפרד על ידי כך מייחודו ואחדותו יתברך, כמו שכתוב: "ולא תתורו וגו',

גם לאיסורים יש כוונה: נמנעים מן האיסור כדי שלא להינתק מייחודו של ה'. הפסוק "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" מתאר את החטא כסטייה והתרחקות ממנו.

אשר אתם זונים⁷⁹ כזונה שאסורה לבעלה⁸⁰ כך א"א לו עוד לקבל מבח"י קדש העליון כו'.

"אשר אתם זונים" — כמו אישה שבגדה, שנאסרת על בעלה, כך גם הוא אינו יכול עוד לקבל מבחינת הקדושה העליונה וגו'.

הפסוק ממשיך: "אשר אתם זונים", ומשווה את החטא לבגידתה של אישה, שבעקבותיה היא נאסרת על בעלה. כך גם מי שחוטא אינו יכול עוד לקבל מן הקדושה העליונה.

10 והנה מכוונת המצות נמשך ונצמח האור בג"ע [בגן עדן] העליון כו' וזהו וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה היינו ב' זריעות הנ"ל ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] פרק ל"ח.

והנה, מכוונת המצוות נמשך וצומח האור שבגן עדן העליון וכו'. וזהו "וכגנה זרועיה תצמיח": לא נאמר "זרעה" אלא "זרועיה", כלומר, שתי הזריעות הנזכרות לעיל. ועיינו בספר של בינונים (תניא), פרק ל"ח.

מכוונת המצוות, שהיא הזריעה השנייה והרוחנית יותר, צומח אור בגן עדן העליון, הנעלה מן הגן התחתון. לכן נאמר בפסוק "זרועיה" בלשון רבים, ולא "זרעה": הדבר רומז לשתי הזריעות. בפרק ל"ח בתניא נדון הקשר שבין הכוונה למעשה.

והנה פ"י כארץ תוציא צמחה היינו מדרגה ג' והיא הצמיחה אשר תוצמח בלתי זריעה כלל והיינו כמו עשבים העולים מאליהן

ופירוש "כארץ תוציא צמחה" הוא מדרגה שלישית: צמיחה שגדלה בלי זריעה כלל, כמו עשבים שעולים מאליהם,

"כארץ תוציא צמחה" אינו מזכיר זריעה, והוא מתאר מדרגה שלישית: צמיחה העולה בלי זריעה כלל, כמו עשבי בר.

וכן כמו פירות היער כמו התפוחים שבעצי היער שגדילים ונצמחין מעצמן בלי זריעה. אך הפירות שעיי הזריעה והנטיעה הם משובחים מאד מאד מהעולים מאליהן כו'.

וכך גם פירות היער, כגון התפוחים הגדלים על עצי היער וצומחים מאליהם, בלי זריעה. אבל הפירות הגדלים בעקבות זריעה ונטיעה משובחים הרכה־הרכה יותר מאלה העולים מאליהם וכו'.

הדבר דומה לתפוחים הגדלים על עצי היער בלי שאיש נטע אותם. אבל הפירות הגדלים מעצים שנזרעו ונטיעו משובחים הרכה יותר מאלה הגדלים פרא.

11 והנמשל יובן דבחי זו הגי' היינו ענין מצות מעשיות שנעשים בלי שום כוונה לדבקה בו ית' וכענין שנאמר ותהי יראתם אותי⁸¹ מצות אנשים מלמודה.

והמשל יובן כך: הבחינה השלישית היא עניינן של מצוות מעשיות שנעשות בלי שום כוונה להידבק בו יתברך, כפי שנאמר: "יראתם אותי היא מצוות אנשים מלומדה".

כעת מיישמים את המשל. הבחינה השלישית — צמיחה ללא זריעה — מייצגת מצוות שנעשות מתוך הרגל, בלי כוונה להידבק בה', כפי שמוכיח ישעיהו: "יראתם אותי היא מצוות אנשים מלומדה".

שהרי זה כאלו אין כאן בחי' זריעה כלל ואעפ"כ [ואף על פי כן] הארץ תוציא צמחה עיי' אהבה המסותרת שיש באדם אף

שכן הדבר דומה כאילו לא הייתה כאן זריעה כלל; ואף על פי כן "הארץ מצמיחה את צמחה" בזכות האהבה המסותרת שיש באדם. גם

מצוות כאלה הן כאילו לא נזרע דבר כלל. ואף על פי כן, "הארץ מצמיחה את צמחה", בזכות האהבה המסותרת לה' שנמצאת בכל נשמה יהודית.

שהיא מסותרת לגמרי כיון שלא הוציא האהבה מהעלם לגילוי לכוין לדבקה בו ית' מ"מ מאחר שעכ"פ [שעל כל פנים] יש בו האהבה המסותרת הנה הארץ תוציא צמחה.

אם היא נסתרת לגמרי, משום שהאדם לא הוציא את האהבה מן ההעלם אל הגילוי כדי לכוון להידבק בו יתברך, בכל זאת, מאחר שהאהבה המסותרת נמצאת בו לפחות, "הארץ מצמיחה את צמחה".

האהבה נשארת נסתרת לגמרי, משום שהאדם לא הביא אותה למודעות ולא כיוון להידבק בה'. ובכל זאת, מכיוון שהיא קיימת בו, צומח משהו מן המצוות שלו.

ומי"מ לא דמי כלל למה שגנה זרועיה תצמיח שהם המצות שנעשו בכוונה כיו (ועי' בזהר תרומה) (קס"ו ב') ע"פ וכגנה זרועיה כו'

ובכל זאת, אין הדבר דומה כלל ל"גינה שמצמיחה את הדברים שנזרעו בה", שהם המצוות שנעשו בכוונה וכו'. ועיינו בזהר, תרומה (קס"ו ע"ב), על הפסוק "וכגינה את אשר נזרע בה" וכו',

ובכל זאת, צמיחה כזאת אינה משתווה כלל ל"גינה שמצמיחה את הדברים שנזרעו בה" — המצוות שנעשו בכוונה. ביחס לפסוק הזה מפרש אדמו"ר הזקן לזוהר בפרשת תרומה.

וע"פ אור זרוע⁸² כו' ועמ"ש מזה בפי' ויגש ע"פ וילקט יוסף⁸³ כו' ובשיר השירים ע"פ ששים המה מלכות⁸⁴ כו' ועי' בס"ח [בספר חסידים] סימן שכ"א

וכן על הפסוק "אור זרוע" וכו'; ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת ויגש, על הפסוק "וילקט יוסף" וכו', ובשיר השירים, על הפסוק "שישים המה מלכות" וכו'; ועיינו בספר חסידים, סימן שכ"א.

הוא מוסיף הפניות נוספות: לזוהר על "אור זרוע לצדיק", למאמריו שלו על "וילקט יוסף" בפרשת ויגש ועל "שישים המה מלכות" בשיר השירים, ולספר חסידים, סימן שכ"א.

וזהו משנת"ל [משנתבאר לעיל] בענין ברכת המצות עובר לעשייתן שכדי להיות אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] של מעשה המצוה מעורר גילוי אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] זה הוא ענין הברכה בא"י [ברוך אתה ה'] אמ"ה [אלקינו מלך העולם].

וזהו מה שנתבאר לעיל בענין ברכת המצות, שנאמרת "עובר לעשייתן": כדי שאתערותא דלתתא של מעשה המצוה תעורר גילוי של אתערותא דלעילא, זו משמעות הברכה: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם".

הדברים חוזרים לברכה שנאמרת "לפני" קיום המצוה. כדי שהיוזמה האנושית שבמעשה — אתערותא דלתתא — תעורר גילוי מלמעלה, אומרים: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם".

פי' כמ"ש בזהר ח"א [חלק א'] (דקכ"ב⁸⁵ א') ע"פ מלך לשדה נעבד⁸⁶ מאן מלך דא קוב"ה [קודשא בריך הוא] דאתחבר לשדה כד איהו נעבד.

הפירוש הוא כפי שנכתב בזהר חלק א' (דף קכ"ב ע"א) על הפסוק "מלך לשדה נעבד": "מי הוא המלך? זה הקדוש ברוך הוא, שמתחבר לשדה כשהיא נעבדת."

הזוהר מפרש את הפסוק "מלך לשדה נעבד" (קהלת ה':ח'): המלך הוא הקדוש ברוך הוא, שמתחבר לשדה כשהיא נעבדת.

מאן שדה דא שדה אשר ברכו⁸⁷ ה'. פי' אשר ברכו ה' היינו ענין ברכת המצות

"איזה שדה? זו השדה שה' בירך". פירוש "שה' בירך" הוא ענין ברכת המצות,

השדה היא "השדה אשר ברכו ה'" (בראשית כ"ז:כ"ז). אדמו"ר הזקן מפרש את ה"ברכה" כברכת המצות: המצוות הן שעובדות את השדה, והברכה מביאה את המלך אליה.

שהוא המשכה עליונה מלמעלה מעלה להיות גילוי כח הצומח אשר בארץ העליונה להצמיח ישועות ע"י מעשה המצוה בריבוי האור כו' וכמו שכתוב במ"א על פי י ברכך⁸⁸ ה' בפרשה נשא ע"ש: ^{91, 90, 89}

שהיא המשכה עליונה מן המדרגה הגבוהה ביותר, כדי שכווח הצמיחה שבארץ העליונה יתגלה ויצמיח ישועות באמצעות קיום המצווה, בריבוי אור וכו'; וכמו שכתוב במקום אחר על הפסוק "יברכך הוי" בפרשת נשא, עיינו שם.

הברכה היא המשכה מן המדרגה הגבוהה ביותר, המגלה את כוח הצמיחה שבארץ העליונה, כדי שהמעשה יצמיח "ישועות" בריבוי אור. הכוונה למאמרו על ברכת הכוהנים, "יברכך הוי", בפרשת נשא.

קטע 5 • 11-14

החטא ושלוש עשרה המידות

12 ג והנה כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח היינו בחי' הצמיחה שממעשה המצות ומכוונת המצות.

(ג) "כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח" — זו הצמיחה הנובעת מקיום המצוות ומכוונת המצוות,

החלק השלישי פותח בהבחנה בין שני חלקי הפסוק. חלקו הראשון, הארץ והגנה, מתאר את הצמיחה הנובעת ממעשה המצוות ומכוונת המצוות.

הנמשך בכל השנה כשישראל מסגלין תורה ומצות. כן אדי הו"י יצמיח צדקה ותהלה⁹² והוא הצמיחה וגילוי האור שלמעלה בר"ה [בראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] ועשי"ת [ועשרת ימי תשובה].

הנמשכת לאורך כל השנה, כאשר ישראל צוברים תורה ומצוות. "כן אדי הוי" יצמיח צדקה ותהלה": זו הצמיחה וגילוי האור שלמעלה בראש השנה, ביום הכיפורים ובעשרת ימי תשובה.

צמיחה זו נמשכת כל השנה, כאשר ישראל צוברים תורה ומצוות. חלקו השני של הפסוק, "כן אדי הוי" יצמיח צדקה ותהלה", מתאר צמיחה וגילוי נעלים יותר, הבאים בראש השנה, ביום הכיפורים ובעשרת ימי תשובה.

וכמ"ש בזהר תרומה (קע"ז א') בהאי זמנא אדי⁹³ הוי אתה החלות⁹⁴ כו' שבי שמות אלו אדי הוי מתגלים בר"ה [בראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] והיינו להיות יצמיח צדקה ותהלה כו'.

וכמו שכתוב בזהר, תרומה (דף קע"ז ע"א): "בהאי זמנא, אדי הוי, אתה החלות" וכו'; שכן שני השמות הללו, אדי הוי, מתגלים בראש השנה וביום הכיפורים, כדי ש"יצמיח צדקה ותהלה" וכו'.

אדמו"ר הזקן מביא את דברי הזהר בפרשת תרומה: "בהאי זמנא, אדי הוי, אתה החלות". שני השמות שכתפילת משה מתגלים בראש השנה וביום הכיפורים, והם המביאים לכך ש"יצמיח צדקה ותהלה".

ויובן זה בהקדים ענין בחיי בעלי תשובה דהנה כל הנל היא כשהאדם הוא סר מרע ועושה טוב שאז הוא ענין הזריעה זורע צדקות כו'

העניין יובן בהקדמת ביאור הבחינה של בעלי תשובה, השבים לה'. כל מה שנאמר לעיל שייך לאדם הסר מרע ועושה טוב; אז זהו עניין הזריעה, "זורע צדקות" וכו'.

כדי להסביר זאת, הוא מתאר תחילה את הבחינה של בעלי תשובה, השבים אל ה' לאחר שחטאו. כל מה שנאמר עד כה שייך למי שסר מרע ועושה טוב, שמעשיו הטובים הם בבחינת זריעה, ככתוב: "זורע צדקות".

וכן שאר כל מצות התורה נקראים בשם צדקה דרך כלל וכמ"ש וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת כו'⁹⁵

וכן גם כל שאר מצוות התורה נקראות בדרך כלל בשם צדקה, כמו שכתוב: "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת" וכו'.

לא רק צדקה נקראת צדקה: כלל המצוות נקראות בשם זה, כפי שנאמר בפסוק: "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת".

(ועמ"ש מזה בפ' בשלח בד"ה אשירה)⁹⁶ שהן בבחינת זריעה להיות עי"ז מצמיח ישועות וכן גם קיום מל"ת [מצות לא תעשה] נק' זריעה כמ"ש בארץ לא זרועה⁹⁷ שבחי הלא

(ועיין במה שנכתב על כך בפרשת בשלח, בדרוש המתחיל "אשירה"), שהן בבחינת זריעה, כדי שעל ידי כך יצמיח ישועות. וכן גם קיום מצוות לא תעשה נקרא זריעה, כמו שכתוב: "בארץ לא זרועה" — כי בבחינת ה"לא",

כל המצוות הן אפוא בבחינת זריעה, שממנה "יצמיח ישועות"; אדמו"ר הזקן מפנה לדרוש "אשירה" בפרשת בשלח. גם ההימנעות מעבירה היא בבחינת זריעה: את לשון ירמיהו "ארץ לא זרועה" דורשים כארץ שבה נזרע ה"לא".

דהיינו מה שיושב ואינו עובר עבירה⁹⁸ הוא ג"כ בחיי זריעה בארץ העליונה כמו בעושי מצוה כו'. אבל כשהאדם חוטא ח"ו [חס ושלום] ומבטל מ"ע [מצות עשה] נק' חוטא לשון חסרון והעדר בחיי זריעה הנ"ל.

כלומר, עצם הישיבה וההימנעות מעבירה הן גם בבחינת זריעה בארץ העליונה, כמו אצל מקיימי מצווה וכו'. אבל כאשר אדם חוטא, חלילה, ומבטל מצוות עשה, הוא נקרא "חוטא" — לשון של חסרון; חסרה אצלו הזריעה האמורה לעיל.

הגמרא אומרת שמי שיושב ואינו עובר עבירה מקבל שכר כעושה מצווה, ולכן גם ההימנעות היא בבחינת זריעה בארץ העליונה. לעומת זאת, מי שחוטא בכך שהוא מבטל מצוות עשה נקרא "חוטא", מילה שמשמעה גם חסרון: הזריעה חסרה.

13 וכשי"כ [וכל שכן] **בעברו על⁹⁹ מל"ת** [מצות לא תעשה] **שנקרא עון מלשון העוה דרכו¹⁰⁰** שהוא ענין עיוות ודרך עקלתון שממשיך יניקה לחיצונים וכמ"ש הפושעים **בי¹⁰¹** בגופא דמלכא^{102, 103} כו' ועל זה נאמר **ימצאהו בארץ מדבר¹⁰⁴**.

על אחת כמה וכמה כשהוא עובר על מצוות לא תעשה, שנקראת עון, מלשון "העוה דרכו" — כלומר, עיוות ודרך עקלקלה, הממשיכים יניקה לכוחות החיצוניים; וכמו שכתוב: "הפושעים ב"י" — "בגופא דמלכא", וכו'. ועל כך נאמר: "ימצאהו בארץ מדבר",

עבירה על איסור חמורה עוד יותר. חטא כזה נקרא עון, מלשון "העוה דרכו" — דרך עקלקלה המזינה את הכוחות החיצוניים, הקליפות; זוהר מפרש את "הפושעים ב"י" כמרידה ב"גופו של המלך". על אדם כזה נאמר: "ימצאהו בארץ מדבר".

שהוא מקום שאינו ראוי לזריעה כלל וכמ"ש לא תזרע ולא תצמיח¹⁰⁵ ולא יעלה בה כל עשב כו' שהוא מקום שאינו ראוי לזריעה כלל, וכמו שכתוב: "לא תזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב", וכו'. מדבר הוא אדמה שאינה ראויה לזריעה, כפי שמתאר הפסוק ארץ מקוללת: "לא תזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב". מי שחטא כך, כביכול, אין לו היכן לזרוע.

(ועמ"ש מענין מדבר בד"ה אני לדודי ובד"ה כנשר יעיר קנו¹⁰⁶ כו' דהיינו) (ועיינו במה שנכתב על ענין המדבר במאמר המתחיל "אני לדודי" ובמאמר המתחיל "כנשר יעיר"). ואף על פי כן, "כנשר יעיר קנו", וכו'; כלומר, אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו "אני לדודי" ו"כנשר יעיר" העוסקים במשמעות המדבר. אך הפסוק הבא אומר: "כנשר יעיר קנו" — רחמיו של ה' מגיעים גם לאדם הזה.

כי גם לזה יש עצה על ידי התגלות י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] ע"י בחי' תשובה ובפרט בעשרת ימי תשובה שהן עיקר הזמן לקבלת השבים כמ"ש דרשו ה' בהמצאו כו' כי גם לזה יש עצה, על ידי התגלות שלוש עשרה מידות הרחמים באמצעות תשובה, ובפרט בעשרת ימי תשובה, שהם הזמן העיקרי לקבלת השבים, כמו שכתוב: "דרשו הוי' בהימצאו", וכו'. כי גם לכך יש עצה: התגלות שלוש עשרה מידות הרחמים באמצעות תשובה. הדבר נכון במיוחד בעשרת ימי תשובה, הזמן העיקרי שבו מתקבלים השבים; הגמרא דורשת את הפסוק "דרשו הוי' בהימצאו" על ימים אלה.

הנה בעשי"ת [בעשרת ימי תשובה]¹⁰⁷ הוא זמן התגלות י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] כמ"ש ויעבור הוי' על פניו ויקרא פ"י ויעבור שנמשך מצד עצמו בבחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] לבד הנה, עשרת ימי תשובה הם זמן התגלות שלוש עשרה מידות הרחמים, כמו שכתוב: "ויעבור הוי' על פניו ויקרא". פירוש "ויעבור" הוא שההמשכה באה מצד עצמה, בבחינת אתערותא דלעילא בלבד.

בימים אלה מתגלות שלוש עשרה המידות, כפי שנאמר כאשר "ויעבור הוי' על פניו ויקרא" אותן למשה. אדמו"ר הזקן מפרש "ויעבור" כהתגלות שבאה מעצמה, אתערותא דלעילא בלבד.

כי בכל השנה אין הגילוי אור רק מבחי' אתעדל' [אתערותא דלעילא] שעי' אתעדל' [אתערותא דלתתא] דוקא. אבל בעשי' [בעשרת ימי תשובה] נמשך בחי' אתעדל' [אתערותא דלעילא] מצד עצמו.¹⁰⁸

כי במשך כל השנה גילוי האור הוא רק מבחינת אתערותא דלעילא שבאה דווקא על ידי אתערותא דלתתא; אבל בעשרת ימי תשובה נמשכת בחינת אתערותא דלעילא מצד עצמה.

במשך כל השנה, גילוי ה' בא כמענה ליוזמה האנושית: אתערותא דלעילא באה בתגובה לאתערותא דלתתא. בעשרת ימי תשובה, אתערותא דלעילא באה מעצמה.

14 והיינו ויעבור ה' על פניו. ארך אפים¹⁰⁹ אריכו דאנפין שמתארך ונמשך למטה גם עד מקום העונות והפשעים להיות נושא עון למלאות כל הפגמים כו'

וזהו "ויעבור ה' על פניו": "ארך אפים" – הארכת הפנים, שנמשכת ומתארכת כלפי מטה, עד למקום העונות והפשעים, כדי "לשאת עוון" ולמלא את כל הפגמים וכו'.

בין שלוש עשרה המידות מופיעה מידת "ארך אפים", שפירושה המילולי הוא "ארוך פנים". הביטוי הארמי "אריכו דאנפין", הארכת הפנים, מלמד שאורו של ה' נמשך למטה, אפילו עד למקום החטאים, ונושא עוון כדי למלא את הפגמים שיצרו.

וכל החסרונות שנעשו בהמשכת אור הקדש העליון בביטול מ"ע [מצות עשה] ומל"ת [ומצות לא תעשה] כו' והיינו כמ"ש לפני הוי' תטהרו כי כל המצות נק' מצות¹¹⁰ הוי' (כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] ע"פ כי המצוה הזאת כו')

וכן כל החסרונות שנוצרו בהמשכת אור הקדש העליון, עקב אי-קיום מצוות עשה והפרת מצוות לא תעשה וכו'. וזהו שנאמר: "לפני הוי' תטהרו", שהרי כל המצוות נקראות "מצוות הוי'" (כפי שנתבאר לעיל על הפסוק "כי המצוה הזאת" וכו').

החטאים יוצרים פערים בהמשכת אור הקדש העליון, משום שכל מצווה שלא קוימה וכל איסור שהופר קוטעים את האור שהמצוות ממשיכות. על כך נאמר "לפני הוי' תטהרו", שהרי כל המצוות נקראות "מצוות הוי'", כפי שהוסבר במאמר קודם על הפסוק "כי המצוה הזאת".

אך על יוהכ"פ [יום הכפורים] נאמר ולקדוש¹¹¹ הוי' מכובד כלומר שהוא בחי' קדוש ומובדל ומרומם למעלה מבחינת שם הוי' וזהו ענין לפני הוי':^{112, 113}

אבל על יום הכיפורים נאמר: "ולקדוש הוי' מכובד"; כלומר, זוהי בחינה של קדושה, מובדלת ונעלית מבחינת שם הוי'. וזהו פירוש "לפני הוי'".

על יום הכיפורים אומר ישעיהו: "ולקדוש הוי' מכובד". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כקדושה הנעלית אף משם הוי' עצמו. זהו פירוש "לפני הוי'": הטהרה נמשכת מבחינה שלפני הוי' ונעלית ממנו, והוא מקור המצוות.

המלך הקדוש: קדושתו למעלה מקדושתכם

15 וביאור הדברים הנה יובן בהקדים ענין המלך הקדוש שאומרים בעשיית [בעשרת ימי תשובה] דהנה ידוע בשרש ענין ר"ה [ראש השנה] שהוא ענין בנין מדת מלכותו ית' וכמאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] אמרו לפני מלכיות¹¹⁴ כדי שתמליכוני כו'.

ביאור הדברים יובן מתוך הקדמה לעניין "המלך הקדוש" שאומרים בעשרת ימי תשובה. ידוע ששורשו של ראש השנה הוא בניית מידת מלכותו יתברך, וכמאמר חז"ל: "אמרו לפני מלכויות, כדי שתמליכוני" וכו'.

כדי להסביר את כל העניין, אדמו"ר הזקן חוזר ל"המלך הקדוש" שאומרים בעשרת ימי תשובה. שורשו של ראש השנה הוא "בניית" מלכותו של ה', כפי שאומרים חז"ל שה' מבקש: "אמרו לפני מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם".

והטעם שזהו ברי"ה [בראש השנה] דוקא הוא כי בכ"ה באלול¹¹⁵ נברא העולם¹¹⁶ וביום השישי למעשה בראשית נברא אדם הראשון והוא ר"ה [ראש השנה].¹¹⁷

והטעם שהדבר נעשה דווקא בראש השנה הוא שהעולם נברא בכ"ה באלול, וביום השישי למעשה בראשית נברא אדם הראשון; יום זה הוא ראש השנה.

ראש השנה הוא הזמן לכך משום שהעולם נברא בכ"ה באלול, ולכן היום השישי לבריאתו, שבו נברא אדם הראשון, חל בא' בתשרי, ראש השנה.

16 והנה ביום ברוא אדה"ר [אדם הראשון] היה התחלת גילוי מדת מלכותו ית' כי לא שייך בחי מלוכה רק על בחי אדם שהאדם מקבל עול מלכותו כמאמר ומלכותו ברצון קבלו¹¹⁸ עליהם כו'

והנה, ביום שבו נברא אדם הראשון החלה להתגלות מידת מלכותו יתברך; שכן מלכות שייכת רק ביחס לאדם, שהרי האדם מקבל עליו את עול מלכותו, כמאמר: "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם" וכו';

ביום שנברא אדם החלה להתגלות מלכותו של ה'. מלכות זקוקה לנתינים שמקבלים אותה ברצון, ורק האדם מסוגל לכך, כפי שנאמר בתפילת ערבית: "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם".

משא"כ על בהמות וחיות שקדמו לבריאת אדם הראשון לא שייך כלל בחי לשון מלוכה ואמר אדה"ר [אדם הראשון] אז השיר של יום^{119, 120} ו' הוא ה' מלך גאות לבש¹²¹ כו'

ואילו ביחס לבהמות ולחיות שקדמו לבריאת אדם הראשון, אין כלל מקום למונח מלכות. ואדם הראשון אמר אז את שירו של יום שישי: "הוי מלך, גאות לבש" וכו',

בעלי החיים, שנבראו לפני אדם, אינם יכולים לקבל עליהם מלך, ולכן המונח מלכות אינו שייך ביחס אליהם כלל. המדרש מספר שאדם הנהיג אז את כל הברואים באמירת מזמורו של יום שישי: "הוי מלך, גאות לבש".

לפי שבו נמשך להיות בחיי מלך ונתלבש בלבוש מלכות ולכן בכל שנה שחוזר הדבר לקדמותו¹²²

מפני שביום זה נמשכה בחינת מלך, והוא התלבש בלבוש מלכות. לכן, בכל שנה, כשהדבר חוזר למצבו המקורי,

באותו יום הי' "התלבש" במלכות: בחינת מלך נמשכה והתגלתה. לכן בכל שנה, כאשר מחזור הזמן חוזר למצבו המקורי, אותו מאורע מתחדש.

הנה ביום ר"ה [ראש השנה] הוא המשכת בחיי מלכות ממקורו כמו שהי' [שהיה] המשכה זו ביום זה בתחלת בריאת העולם.

הנה ביום ראש השנה נמשכת בחינת מלכות ממקורה, כשם שהמשכה זו התרחשה ביום זה בראשית בריאת העולם.

בראש השנה נמשכת המלכות מחדש ממקורה, כשם שנמשכה באותו ראש השנה הראשון, בעת בריאת העולם.

17 והוא ענין מה שעלה במחשבה הקדומה אנא אמלוך¹²³ כלומר זהו בחיי רצון שעלה במחשבה הקדומה

של עצמות המאציל להיות בחיי מלך על עם נפרד ורצון

וזהו ענין מה שעלה במחשבה הקדומה: "אנא אמלוך". כלומר, זוהי בחינת הרצון שעלה במחשבה הקדומה של עצמות המאציל, להיות מלך על עם נפרד. והרצון

המלכות קשורה למחשבה הקדומה "אנא אמלוך": רצון שעלה בעצמות המאציל — הי', מקור כל הנאצל — להיות מלך על עם הנפרד ממנו.

זה להיות מלך הוא בחיי מקור למציאות התפשטות מדה זו דמלי' אח"כ דהיינו להיות בחיי הצמצום ולצמצם ולהסתיר א"ע [את עצמו] כדי שיהא בחיי התהוות היש ודבר נפרד

להיות מלך הוא בחינת מקור להתפשטותה של מדת המלכות בהמשך; כלומר, שיהיה צמצום, ושיצמצם ויסתיר את עצמו, כדי שתוכל להתהוות מציאות של יש ודבר נפרד

רצון זה הוא המקור לכל התפשטותה המאוחרת של המלכות. כדי להיות מלך, על הי' שיהיו לו נתינים; לכן הוא מצמצם ומסתיר את עצמו, כדי שיוכל להתהוות יש — מציאות שחשה את עצמה נפרדת.

(שיהיה דבר נפרד בידיעתו ור"ל [ורוצה לומר] בידיעתו של היש ונברא שנדמה לו שהוא יש ודבר נפרד

כו') כדי שיהיה המאציל מלך על עם והרי צמצום זה אינו אלא אצלנו

(שיהיה דבר נפרד בידיעתו, כלומר בידיעת היש והנברא, שנדמה לו שהוא יש ודבר נפרד וכו'), כדי שהמאציל יהיה מלך על עם. והרי צמצום זה קיים רק ביחס אלינו;

הנפרדות קיימת רק בתודעתו של הנברא: הוא נדמה לעצמו כמציאות עצמאית, וזה מספיק כדי שהי' יהיה מלך על עם. אבל הצמצום ממשי רק מצדנו.

אבל קמיה ית' כולא חשיב¹²⁴ כמו קודם הבריאה ואין כאן שום דבר נפרד באמת

אבל לפניו יתברך הכול נחשב לאין, כמו לפני הבריאה, ואין כאן באמת שום דבר נפרד;

לפני ה' הכול כאין, בדיוק כמו לפני הבריאה, ושום דבר אינו נפרד ממנו באמת.

כי אני הוי' לא שנית¹²⁵ וכמו קודם שנברא העולם כו' וא"כ אין לך דבר שחוץ ממנו

כי "אני הוי' לא שנית", וכמו לפני שנברא העולם וכו'. ואם כן, אין דבר מחוץ לו,

כפי שהוא אומר: "אני הוי' לא שנית" — הבריאה לא שינתה בו דבר. מכאן שאין שום דבר מחוץ לו.

ועל מי הוא מולך רק שלפי שמ"מ מחמת בחי' הצמצום נעשה בחי' יש ודבר נפרד בידיעתנו הגם

דקמיה כולא כלא מ"מ שייך בחי' מלוכה על עם

ועל מי הוא מולך? אלא שמכיוון שעל אף הכול, מחמת הצמצום נעשה יש ודבר נפרד בתודעתנו, אף שלפניו הכול כאין, בכל זאת שייכת בחינת מלוכה על עם,

אם כן, על מי הוא מולך? התשובה היא שהצמצום גורם לנו לחוש את עצמנו נפרדים, ולכן שייכת מלכות על עם, אף שלפניו הכול כאין.

שהרי הם יש ודבר נפרד בידיעתם כו' ולפי דקמיה כלא חשיב לכן צריך להמשיך תחלה בכל שנה ושנה להיות לו הרצון למלוך.

שהרי הם יש ודבר נפרד בתודעתם וכו'. ומכיוון שלפניו הכול נחשב לאין, לכן צריך להמשיך תחילה בכל שנה ושנה שיהיה לו הרצון למלוך.

מאחר שהנבראים חווים את עצמם כנפרדים, יש מי שעליו למלוך. אולם מכיוון שלפניו הכול כאין, אין רצונו למלוך מובן מאליו: יש להמשיך אותו מחדש בכל שנה.

18 והוא ענין המשכה מבחי' הנ"ל אנא אמלוך כו' והמשכה זו הוא ענין מלכיות שאומרים בר"ה [בראש השנה]

וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם¹²⁶ שעייז מעוררים וממשיכים הרצון דבחי' אנא אמלוך.

וזהו ענין המשכה מבחינת "אנא אמלוך" שהזכרה לעיל וכו'. המשכה זו היא ענין פסוקי המלכיות שאומרים בראש השנה, וכמאמר חז"ל: "אמרו לפני מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם". באמצעותם מעוררים וממשיכים את הרצון שבבחינת "אנא אמלוך".

המשכת הרצון "אנא אמלוך" היא ענינם של פסוקי המלכיות שאומרים בראש השנה. הקב"ה מבקש: "אמרו לפני מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם"; על ידי קבלת מלכותו אנו מעוררים וממשיכים את רצונו למלוך.

וזהו ענין מה שאומרים ברי"ה [בראש השנה] המלך הקדוש כי מלך סתם הוא כל השנה דהיינו מדת מלכותו אשר מתפשטת בעולמות כמו שכתוב מלכותך מלכות כל עולמים¹²⁷ ומלכותו בכל משלה¹²⁸

וזהו פירוש אמירת "המלך הקדוש" בראש השנה. "מלך" סתם שייך לכל השנה, כלומר למידת מלכותו המתפשטת בעולמות, ככתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים" ו"מלכותו בכל משלה".

זו הסיבה שבראש השנה אומרים "המלך הקדוש". "מלך" סתם, שאומרים בכל השנה, הוא מלכות ה' כפי שהיא מתפשטת בעולמות: "מלכותך מלכות כל עולמים" ו"מלכותו בכל משלה".

אבל מקור מדת המלוכה דהיינו בחי' המשכת מחשבת אנא אמלוך נקרא המלך הקדוש שעדיין מובדל ומרומם הוא מבחי' התפשטות בעולמות ואין עוד מלבדו¹²⁹ ממש רק שעלה ברצונו להיות מלך כו'.

אבל מקור מידת המלוכה, כלומר המשכת המחשבה "אנא אמלוך", נקרא "המלך הקדוש", משום שהוא עדיין נבדל ונעלה מבחינת ההתפשטות בעולמות, ואין עוד מלבדו ממש; רק עלה ברצונו להיות מלך וכו'.

מקור המלכות, המחשבה "אנא אמלוך", נקרא "המלך הקדוש": הוא עדיין נבדל ונעלה מכל התפשטות בעולמות, במקום שבו "אין עוד מלבדו"; רק עלה ברצונו להיות מלך. בדרגה זו, "קדוש" ו"מלך" קשורים זה בזה.

(וזהו כענין בריש הורמנתא דמלכא¹³⁰ כו' וכמ"ש ברע"מ [ברעיא מהימנא] פ' פנחס) (דרנ"ו ע"ב) אתר דאתגזרת מתמן דאיהו אין סוף¹³¹ כו'

(וזה דומה לענין "בריש הורמנתא דמלכא" וכו', וכמו שכתוב ברעיא מהימנא, פרשת פינחס, דף רנ"ו ע"ב): "אתר דאתגזרת מתמן דאיהו אין סוף" וכו';

אדמו"ר הזקן משווה בין "בריש הורמנתא דמלכא" שבוהר, תחילת התעוררות הבריאה ברצונו של הקב"ה, לבין דברי הרעיא מהימנא: "אתר דאתגזרת מתמן דאיהו אין סוף".

וכמ"ש בת"ז [בתיקוני זוהר] תיקון עשירי בפ"י איה מקום כבודו¹³² כו' וע"ש ברע"מ [ברעיא מהימנא] (דרנ"ה ע"ב) כענין הראיני נא את כבודך^{133, 134} כו' וכמ"ש במ"א ע"פ ואולם חי אני¹³⁵ וימלא כבוד¹³⁶ כו'

וכמו שכתוב בתיקוני זוהר, תיקון עשירי, בפירוש "איה מקום כבודו" וכו'; ועיין שם ברעיא מהימנא, דף רנ"ה ע"ב, כענין "הראיני נא את כבודך" וכו'; וכמו שכתוב במקום אחר על הפסוק "ואולם חי אני וימלא כבוד" וכו'.

הוא מצטט גם את תיקוני זוהר, תיקון י', על "איה מקום כבודו", מנוסח תפילת הקדושה; את הרעיא מהימנא על בקשתו של משה: "הראיני נא את כבודך"; ואת מאמרו שלו על "ואולם חי אני", וימלא כבוד".

כבוד היינו בחיי מחשבת אנא אמלוך שהיא גי'כ בחיי לבוש כמ"ש ה' מלך גאות לבש¹³⁷ והמשכת בחיי מחשבה זו נמשך עד"מ מכח המחשבה כו'.

"כבוד" הוא בחינת המחשבה "אנא אמלוך", שגם היא בחינת לבוש, ככתוב: "ה' מלך גאות לבש". והמשכת בחינת מחשבה זו נמשכת, בדרך משל, מכוח המחשבה וכו'.

"כבוד" כאן הוא המחשבה "אנא אמלוך", שהיא גם בחינת "לבוש", כפי שמלמד הפסוק "ה' מלך גאות לבש". לפי המשל באדם, מחשבה זו נובעת מכוח עמוק יותר של המחשבה.

ועד"ז נזכר בזהר פ' נח (דס"ה א') כמה בחינות שנק' מחשבה עילאה¹³⁸ כו' וכמו עד"מ באדם כח המחשבה הוא מקור המחשבה כו'.

בדומה לכך, הזוהר בפרשת נח, דף ס"ה ע"א, מזכיר כמה בחינות הנקראות "מחשבה עילאה" וכו'. וכמו במשל באדם, כוח המחשבה הוא מקור המחשבה וכו',

הזוהר בפרשת נח מדבר על כמה בחינות הנקראות "מחשבה עילאה". גם באדם, כוח המחשבה הוא מקורן של המחשבות בפועל.

והוא הנקרא מקום כבודו. פי' מקום ר"ל [רוצה לומר] מקור ושרש המחשבה כו' והוא בחיי איה בחיי אין סוף.

וזה נקרא "מקום כבודו". פירוש "מקום" הוא מקור ושרש המחשבה וכו'; והוא בחינת "איה", בחינת אין סוף.

אותו כוח, מקור המחשבה, נקרא "מקום כבודו", משום ש"מקום" פירושו מקור ושרש. זו בחינת "איה", בחינת אין סוף, שלמעלה מכל תפיסה.

19 וז"ש [וזהו שכתוב] אתר דאתגזרת מתמן דאיהו אין סוף כו' והוא בחינת מה שאמרו רז"ל [רכותינו זכרונם לברכה] עד שלא¹³⁹ נברא העולם היה הוא ושמו בלבד¹⁴⁰ דכחיי שמו זה זהו ענין איה מקום כבודו¹⁴¹ ומשם נמשך להיות בחיי אנא אמלוך כו'.

וזהו שנאמר: "המקום שממנו נחצבה, שהוא אין סוף" וכו'. זו הבחינה שעליה אמרו חז"ל: "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד". הבחינה של "שמו" היא עניין "איה מקום כבודו", ומשם נמשכת בחינת "אנא אמלוך" וכו'.

זהו "המקום שממנו נחצבה, שהוא אין סוף". חז"ל אמרו: "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד"; אותו "שם" הוא "מקום כבודו", וממנו נמשך הרצון "אנא אמלוך".

וזהו בחי' המלך הקדוש שהוא מבחי' קדושתו שלמעלה מקדושתכם כדלקמן. ועמ"ש בד"ה קול דודי¹⁴² בענין מלכותך מלכות כל עולמים.¹⁴³

וזהו הבחינה של "המלך הקדוש", שמקורה בבחינת "קדושתו שלמעלה מקדושתכם", כפי שיתבאר להלן. ראו גם מה שנכתב במאמר הפותח במילים "קול דודי", בענין "מלכותך מלכות כל עולמים".

מקור המלכות הזה הוא "המלך הקדוש": הוא נובע מהבחינה של "קדושתו שלמעלה מקדושתכם", כפי שיתבאר להלן. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "קול דודי", העוסק ב"מלכותך מלכות כל עולמים".

ולכן אומרים המלך הקדוש בכל עשיית [עשרת ימי תשובה] כי בכל הימים הללו ממשיכים בכל יום מעצמות המאציל רצון למלוכה (ועשרה ימים כנגד ע"ס [עשר ספירות] דמלי שבכל יום נמשך בחי' אחת כמ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים]).¹⁴⁴

לכן אומרים "המלך הקדוש" בכל עשרת ימי תשובה, שכן בכל אחד מהימים הללו אנו ממשיכים מעצמות המאציל עצמו רצון למלוכה. עשרת הימים מכוונים כנגד עשר הספירות של מלכות, ובכל יום נמשכת בחינה אחת, כפי שנכתב בפרי עץ חיים.

לכן אומרים "המלך הקדוש" לאורך עשרת הימים: בכל יום אנו ממשיכים רצון למלוכה מעצמותו של ה'. לפי פרי עץ חיים של האריז"ל, עשרת הימים מכוונים כנגד עשר הספירות של מלכות, ובכל יום נמשכת אחת מהן.

והנה בחי' המלך הקדוש הוא בחי' קדושתו למעלה מקדושתכם דהיינו שהמשכה זו היא מלמעלה יותר מהמשכה שע"י המצות¹⁴⁵ עם היות שע"י המצות ממשיכים מבחינת קדש העליון ממש.

הנה, הבחינה של "המלך הקדוש" היא הבחינה של "קדושתו שלמעלה מקדושתכם". כלומר, המשכה זו היא ממדרגה גבוהה יותר מההמשכה הנעשית באמצעות המצוות, אף שעל ידי המצוות ממשיכים מבחינת הקודש העליון ממש.

"המלך הקדוש" הוא "קדושתו שלמעלה מקדושתכם": המשכה ממדרגה גבוהה יותר מזו שהמצוות ממשיכות, אף שהמצוות עצמן מגיעות אל הקודש העליון.

אך עכ"ז [עם כל זה] אמרו קדושים תהיו יכול כמוני¹⁴⁶ כו' ר"ל [רוצה לומר] שיש עוד אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שלמעלה מאתעדל"ע [מתערותא דלעילא] שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] של מעשה המצות דהיינו שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ממעשה המצות מגיע לשם כלל

אך למרות זאת אמרו: "קדושים תהיו" — יכול כמוני וכו'. כלומר, יש אתערותא דלעילא גבוהה עוד יותר מהאתערותא דלעילא שבאה באמצעות אתערותא דלתתא של קיום המצוות; אתערותא דלתתא של קיום המצוות אינה מגיעה לשם כלל.

כשהמדרש שואל "יכול כמוני?", כוונתו שיש אתערותא דלעילא גבוהה מזו שהמצוות שלנו מעוררות. היוזמה האנושית שבקיום המצוות אינה מגיעה אליה כלל.

(כ"א ע"י התשובה ממעמקים¹⁴⁷ כו' וכדלקמן וגם ע"י התורה נמשך מבחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] זו כמ"ש ע"פ ואתחנן כו' ומזה יובן משנ"ת [מה שנתבאר] במ"א כפ' בראשית בד"ה צאינה וראינה¹⁴⁸ שהתשובה נק' רפואה וכן התורה והיינו לפי שקדמו לעולם כו' ע"ש).

(אלא באמצעות תשובה ממעמקים וכו', כפי שיתבאר להלן; וגם באמצעות התורה נמשכת בחינה זו של אתערותא דלעילא, כפי שנכתב על הפסוק "ואתחנן" וכו'. ומכאן יובן מה שנתבאר במקום אחר, בפרשת בראשית, במאמר הפותח במילים "צאינה וראינה", שהתשובה נקראת רפואה, וכך גם התורה; זאת משום שקדמו לעולם וכו', עיינו שם).

רק תשובה "ממעמקים" מגיעה לבחינה זו, כפי שיתבאר להלן; גם התורה ממשיכה ממנה, כפי שהוסבר על הפסוק "ואתחנן". לכן, כפי שמבואר במאמר בתורה אור, גם התשובה וגם התורה נקראות "רפואה": שתיהן קדמו לעולם.

וגילוי זה עיקרו מצד אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מצד עצמו שלמעלה מאתעדל"ת [מתערותא דלתתא] כמ"ש ויעבור ה' על פניו ויקרא¹⁴⁹ כו'.

וגילוי זה נובע בעיקרו מאתערותא דלעילא שמצד עצמה, הגבוהה מאתערותא דלתתא, כמו שנאמר: "ויעבור ה' על פניו ויקרא" וכו'.

גילוי זה נובע בעיקר מאתערותא דלעילא שבאה מצד עצמה, מעבר לכל יוזמה אנושית, כפי שנאמר: "ויעבור ה' על פניו ויקרא".

וזהו שנק' קדושתו שלמעלה מקדושתכם כו' וע"י המשכה זו מתקנים כל הפגמים שפגמו ע"י העונות וחטאים

וזו הבחינה הנקראת "קדושתו שלמעלה מקדושתכם" וכו'. באמצעות המשכה זו מתוקנים כל הפגמים שנגרמו בעוונות ובחטאים,

המדרגה הגבוהה הזו, "קדושתו שלמעלה מקדושתכם", מתקנת את כל הפגמים שנגרמו בעוונות ובחטאים.

שהם מגיעים עד בחי' קדש העליון שהוא מקור אור המצות אבל כשנמשך מבחי' קדושתו שלמעלה מקדושתכם ניתקנו ונתמלאו כל החסרונות שבבחי' קדש העליון כו'.

המגיעים עד למדרגת הקודש העליון, שהוא מקור אור המצוות; אך כאשר [האור] נמשך מבחינת "קדושתו שלמעלה מקדושתכם", כל החסרונות שבמדרגת הקודש העליון מתוקנים ומתמלאים וכו'.

החטאים מגיעים עד הקודש העליון ופוגמים אפילו בו, והוא מקור אור המצוות. רק אור שמדרגתו למעלה ממנו, "קדושתו שלמעלה מקדושתכם", יכול לתקן את החסרונות האלה ולהשלימם.

20 וזהו בחינת ומדרגת בעלי תשובה שלמעלה מבחי צדיקים גמורים¹⁵⁰ כי הצדיקים גמורים ממשיכים מבחי קדש.¹⁵¹

וזהו הבחינה והמדרגה של בעלי התשובה, שלמעלה ממדרגת הצדיקים הגמורים: הצדיקים הגמורים ממשיכים מן הבחינה של קודש;

לכן בעלי התשובה עומדים למעלה מן הצדיקים הגמורים, כפי שמלמדים חז"ל. הצדיקים הגמורים ממשיכים, באמצעות המצוות שלהם, מן הבחינה של קודש.

ולכן יאמרו לפנייהם קדוש¹⁵² אבל גדולה בחי תשובה בחילא יתיר¹⁵³ שממשיך מבחי קדושתו שלמעלה מקדושתכם. ולכן אומרים המלך הקדוש בכל עשיית [עשרת ימי תשובה]:^{154, 155}

ולכן יאמרו לפנייהם "קדוש". אך גדולה יותר היא בחינת התשובה, הפועלת "בחילא יתיר" — בכוח גדול יותר — שכן היא ממשיכה מן הבחינה של "קדושתו שלמעלה מקדושתכם". ולכן אומרים "המלך הקדוש" בכל עשרת ימי תשובה.

לכן "קדוש" יאמר לפני הצדיקים. אך התשובה גדולה יותר, ופועלת "בחילא יתיר", כפי שאומר הזוהר, משום שהיא ממשיכה מן הבחינה של "קדושתו שלמעלה מקדושתכם". בכך נענית השאלה שבפתיחה: אומרים "המלך הקדוש" בכל עשרת ימי תשובה, משום שבימים אלה נמשכת הבחינה הנעלית יותר הזאת.

קטע 7 • 21-26

צדקה ותהילה

21 ד וזהו כי כארץ כו' וכגנה כו' ג"ע [גן עדן] העליון והתחתון יצמיחו גילוי זיו השכינה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] וזריעה של מעשה המצות וצמיחה זו היא גילוי מבחי קדש העליון אשר קדשנו במצותיו כו'.

(4) וזהו "כי כארץ" וכו', "וכגנה" וכו': גן עדן העליון וגן עדן התחתון יצמיחו את גילוי זיו השכינה מכוח אתערותא דלתתא וזריעת קיום המצוות; וצמיחה זו היא גילוי מבחינת הקדושה העליונה, "אשר קדשנו במצוותיו" וכו'.

החלק הרביעי קורא את הפסוק מחדש. גן עדן העליון וגן עדן התחתון מצמיחים את זיו השכינה מכוח אתערותא דלתתא שלנו, שהיא "זריעת" המצוות; צמיחה זו מגלה את הקדושה העליונה, "אשר קדשנו במצוותיו".

כן אדי הוי'. ב' שמות אלו המתגלים בר"ה [בראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] שם אדי היינו בחי ר"ה [ראש השנה] כי הוא בחי שתמליכוני עליכם דינא דמלכותא דינא¹⁵⁶ אותיות אדי^{157, 158} כו'

"כן [יהיה] אדי הוי'": שני שמות אלה מתגלים בראש השנה וביום הכיפורים. שם אדי הוא בחינת ראש השנה, שהרי עניינו "שתמליכוני עליכם"; "דינא דמלכותא דינא" — אותיות אדי במילה "דינא" וכו';

"כן יהיה אדי הוי'": אלה שני שמות, המתגלים בראש השנה וביום הכיפורים. אדי, שם האדנות, שייך לראש השנה, שבו אנו ממליכים את ה'; הכלל התלמודי "דינא דמלכותא דינא" רומז לכך, שכן המילה "דינא" נכתבת באותיות אדי.

ושם הוי' בניקוד אלקים היינו בחי' יוהכ"פ [יום הכפורים]¹⁵⁹ יצמיח גילוי אור עליון יותר היינו מבחי' אתעדלי' [אתערותא דלעילא] דקדושת' שלמעלה מקדושתכם ועל זה נאמר אד' הוי' אתה החלות¹⁶⁰ כו'.

ושם הוי' בניקוד אלקים הוא בחינת יום הכיפורים; [הוא] "יצמיח" גילוי של אור עליון עוד יותר, היינו מבחינת אתערותא דלעילא של "קדושת' שלמעלה מקדושתכם". ועל כך נאמר: "אד' הוי', אתה החילות" וכו'.

שם הוי' כשהוא נקרא בניקוד אלקים, כפי שהוא מופיע בפסוק הזה, הוא בחינת יום הכיפורים. הוא מצמיח גילוי של אור עליון עוד יותר, מכוח אתערותא דלעילא של "קדושת' שלמעלה מקדושתכם"; על כך אמר משה: "אד' הוי', אתה החילות".

ועמ"ש כפ' ואתחנן ע"פ אתה החלות כו'. ועמ"ש כפ' שלח בד"ה ועתה יגדל נא כח אד' כו' נושא עון כו'.

ועיינו במה שנכתב בפרשת ואתחנן על הפסוק "אתה החילות" וכו'. ועיינו במה שנכתב בפרשת שלח, במאמר המתחיל "ועתה יגדל נא כח אד' וכו', על "נושא עוון" וכו'.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "אתה החילות" בפרשת ואתחנן, ולמאמרו "ועתה יגדל נא כח אד'" בפרשת שלח, העוסק ב"נושא עוון".

(ועמ"ש בביאור ע"פ באתי לגני בענין אריתי מורי. ועייין כפ' שלח) (קנ"ט¹⁶¹ א') ובהרמ"ז [ובחרב משה זכות] שם

(ועיינו במה שנכתב בביאור על הפסוק "באתי לגני", בעניין "אריתי מורי"; ועיינו [בזוהר], פרשת שלח, דף קנ"ט ע"א), וברמ"ז שם,

הפניות נוספות: הביאור שלו על "באתי לגני", בעניין "אריתי מורי", והזוהר בפרשת שלח, עם פירוש הרמ"ז שם.

גבי תלת עלמין אית ליה לקוב"ה [לקודשא בריך הוא]¹⁶² כנגד גי'ע [גן עדן] העליון והתחתון כו' יעו"ש [יעויין שם] ועייין כפ' בא (דל"ה א') גבי דזרע בגנתא¹⁶³ ומש"ש [ומה שכתוב שם] במק"מ [במקדש מלך] בשם הרח"ו [הרבי חיים ויטאל].¹⁶⁴

בעניין "תלת עלמין אית ליה לקודשא בריך הוא", כנגד גן עדן העליון וגן עדן התחתון וכו'; עיינו שם. ועיינו בפרשת בא, דף ל"ה ע"א, בעניין "דזרע בגנתא", ובמה שנכתב שם במקדש מלך בשם רבי חיים ויטאל.

שם הזוהר מדבר על שלושת העולמות שיש לקודשא בריך הוא, ומקשר אותם לגן עדן העליון ולגן עדן התחתון. הוא מפנה גם לזוהר בפרשת בא, בעניין הצדיק "שזרע בגינה", ולהערת המקדש מלך בשם רבי חיים ויטאל.

גם י"ל [יש לומר] שייכות לגילוי בחינה זו ברי"ה [בראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] כי הנה כתיב ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם¹⁶⁵.

אפשר גם להסביר את הקשר של גילוי בחינה זו לראש השנה וליום הכיפורים. שהרי נאמר: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם".

קשר נוסף בין בחינה זו לראש השנה וליום הכיפורים עולה מן הפסוק: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם". "מקדם", שבדרך כלל פירושו "כמזרח", נקרא כאן במשמעות "מלפני כן".

ה' אלקים שם מלא.¹⁶⁶ עיין ברכות בראשית פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו] ובזח"ג [ובזהר חלק ג] נשא (קל"ח ב').^{167, 168} והנה וישם שם את האדם אשר יצר היה ברי"ה [בראש השנה] יום ברוא אדה"ר [אדם הראשון].

"ה' אלקים" הוא שם מלא; עיינו בבראשית רבה, פרק ט"ו, ובזהר חלק ג, נשא, דף קל"ח ע"ב. והנה, "וישם שם את האדם אשר יצר" היה בראש השנה, יום בריאת אדם הראשון.

"ה' אלקים" הוא שם מלא, הכולל את שני השמות (בראשית רבה ט"ו). והצבת האדם במקום שנוצר — "וישם שם את האדם אשר יצר" — התרחשה בראש השנה, היום שבו נברא אדם הראשון.

וזהו ענין כשמחך יצירך בג"ע [בגן עדן] מקדם¹⁶⁹ ומבואר במ"א פי' מקדם¹⁷⁰ היינו בלי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] אלא מפני כי חפץ חסד הוא.¹⁷¹

וזהו פירוש "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". ומבואר במקום אחר שפירוש "מקדם" הוא בלי אתערותא דלתתא, אלא משום ש"חפץ חסד הוא".

זוהי ברכת הנישואין: "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". "מקדם" פירושו "מלפנים", כלומר בלי שום אתערותא דלתתא, אלא רק מפני ש"חפץ חסד הוא".

ועיין בגמרא פ"ד דפסחים (דנ"ד א') בענין מקדם ועמ"ש סד"ה ראה אנכי נותן^{172, 173} והנה לכן גם בכל רי"ה [ראש השנה] מתעורר בחי' זו להיות וכגנה זרועיה כו' כן כו' ועמ"ש בד"ה כי כאשר השמים החדשים.¹⁷⁴

ראו גם בגמרא, פרק ד' בפסחים (דף נ"ד ע"א), בענין "מקדם"; וכן את מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ראה אנכי נותן". לכן גם בכל ראש השנה מתעוררת בחינה זו, כדי שיהיה "וכגנה זרועיה תצמיח" וגו', "כן" וגו'. וראו גם את מה שנכתב במאמר המתחיל "כי כאשר השמים החדשים".

הגמרא מונה את גן עדן בין הדברים שנבראו לפני העולם, על סמך המילה "מקדם". לכן בכל ראש השנה מתעוררת מחדש בחינה זו, הקודמת לכל מאמץ אנושי, וה"גינה" מצמיחה את מה שנזרע בה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "ראה אנכי נותן" ו"כי כאשר השמים החדשים".

ופיי יצמיח צדקה.¹⁷⁵ כי צדקה הוא בחיי שם אדי.¹⁷⁶ אי דין שהדין נמתק עיי אלף פלא עליון כוי.

ופירוש "יצמיח צדקה": צדקה היא בחינת שם אדנות, אי דין; הדין נמתק על ידי האל"ף, פלא עליון, וכו'.

"יצמיח צדקה": צדקה שייכת לשם אדנות, הנכתב אל"ף ועוד דין. הדין נמתק על ידי האל"ף, שאותיותיה יוצרות את המילה "פלא" — הפלא העליון.

וזהו ג"כ ענין צדקה צדק הי כי צדק איחי דין¹⁷⁷ וכשנמתק הדין עיי הי חסדים¹⁷⁸ נקי צדקה.

וזהו גם פירוש המילה "צדקה": "צדק" בתוספת ה"א. "צדק" הוא דין, וכשהדין נמתק על ידי חמשת החסדים הוא נקרא "צדקה".

"צדקה" היא "צדק", כלומר דין ומשפט, בתוספת האות ה"א, שערכה חמש. כשהדין נמתק על ידי חמשת החסדים, ה"צדק" נעשה "צדקה".

וכמ"ש בזהר בחקתי (דק"ג ע"ב)^{180, 179} ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] שם ובאדר"י [ובאדרא זוטא] (דרצי"א¹⁸¹ ע"ב ודרצי"ב ע"א) וע"י נאמר צדק מלאה ימינך¹⁸² וכמ"ש במ"א ע"פ ולא אבה¹⁸³ הוי אלקיך לשמוע אל בלעם כוי ע"ש.

כמו שנכתב בזהר, בחוקתי (דף ק"ג ע"ב); וראו גם את הרמ"ז שם ואת אדרא זוטא (דף רצ"א ע"ב ודף רצ"ב ע"א). ועל כך נאמר: "צדק מלאה ימינך"; וכמו שנכתב במקום אחר על הפסוק "ולא אבה הי אלקיך לשמוע אל בלעם" וגוי — עיינו שם.

הזהר על בחוקתי והאדרא זוטא מבארים עניין זה. "צדק מלאה ימינך": כשהימין, מידת החסד, ממלא את הצדק, הוא נעשה צדקה. אדמו"ר חזקן מפנה גם למאמרו על הפסוק "ולא אבה הי אלקיך לשמוע אל בלעם".

והענין כי הנה צדיק הי בכל דרכיו¹⁸⁴ וכתוב צדיק הי צדקות אהב.¹⁸⁵ פיי צדיק היינו בעל צדקה עד"מ הצדקה הגשמית שניתנת לעני להחיות

והעניין הוא כך: נאמר "צדיק הי בכל דרכיו", וכן נאמר "צדיק הי, צדקות אהב". פירוש "צדיק" הוא בעל צדקה, כמו למשל צדקה גשמית שנותנים לעני כדי להחיות

הי נקרא "צדיק" במובן של מי שנותן צדקה. צדקה גשמית ניתנת לעני כדי להחיות את רוחו.

רוח שפלים¹⁸⁶ כך הקב"ה בכבודו ובעצמו עושה צדקה להחיות רוח שפלים שהן כל העולמות דכולא קמיה כלא חשיב כוי ועיקר המשכה זו היא בר"ה [בראש השנה] כי

"רוח שפלים". כך גם הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו עושה צדקה, כדי להחיות את "רוח שפלים" — שהם כל העולמות, שהרי "כולא קמיה כלא חשיב", וכו'. ועיקר המשכה הזאת היא בראש השנה, כי

כך הי עצמו, בכבודו, נותן "צדקה" כדי להחיות את "רוח שפלים" — את כל העולמות, שהם כאין לפניו ואין להם כל תביעה לחיות. עיקר המשכת הצדקה הזאת היא בראש השנה.

הנה בר"ה [בראש השנה] נמשך ג"כ אור ושפע אלקי לכל אי בתורה ועבודה לכל השנה כנודע בפ"י כי חק לישראל הוא ¹⁸⁷ משפט לאלהי יעקב. ^{188, 189}

בראש השנה נמשכים גם אור ושפע אלוניים לכל אחד, בתורה ובעבודת ה', לכל השנה, כידוע מפירוש הפסוק "כי חק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב".

בראש השנה נמשכים לכל אדם אור ושפע אלוניים, לתורה ולעבודת ה' שלו במשך השנה כולה. זהו פירוש הפסוק "כי חק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב", שנאמר על ראש השנה.

22 והגם שנאמר לשון משפט שהאדם נידון בנפשו איך וכמה יומשך גילוי אלקות בנפשו. ואופן הדין והמשפט תלוי במעשיו של אדם בשנה העברה ¹⁹⁰ כו'.

ואף שננקט כאן לשון משפט, כלומר, שהאדם נידון בנפשו בשאלה כיצד ובאיזו מידה תימשך גילוי אלקות בנפשו, ואופן הדין וההכרעה תלוי במעשיו של האדם בשנה שעברה וכו',

ראש השנה נקרא משפט: דנים את נפשו של האדם בשאלה באיזו מידה תתגלה בה אלקות, וההכרעה תלויה במעשיו בשנה שעברה.

מ"מ משפט איהו רחמי וכמ"ש באדר"י [באדרא זוטא] שם וכ"כ [וכן כתב] ברבות באסתר ב פסוק בימי אחשורוש ע"פ הוא ה' אלקינו בכל הארץ משפטיו שמדת רחמיו לעולם.

עם זאת, "משפט איהו רחמי" — משפט הוא רחמים, כפי שנכתב באידרא זוטא שם; וכן נכתב במדרש רבה על אסתר, ב, על הפסוק "בימי אחשורוש", על הפסוק "הוא ה' אלקינו בכל הארץ משפטיו": שמידת רחמיו היא לעולם.

אף על פי כן, "משפט איהו רחמי" — משפט הוא רחמים, כפי שאומרת האידרא זוטא. המדרש על אסתר דורש את הפסוק "בכל הארץ משפטיו" כמתייחס למידת רחמיו של ה', הנמשכת לעולם.

והיינו שהרחמים ממתיקים הדין וע' בזהר ויקרא (דט"ו סע"א [סוף עמוד א] וע"ב) ¹⁹¹ ובפרשה אמור (דף ק') ובפ' לך לך (דפ"ז ע"פ) ומלכי צדק מלך שלם ¹⁹² כו' ע"ש.

כלומר, הרחמים ממתיקים את הדין. ראו בזהר, ויקרא (דף ט"ו ע"א וע"ב), ובפרשת אמור (דף ק'), ובפרשת לך לך (דף פ"ז), על הפסוק "ומלכי צדק מלך שלם" וכו'; עיינו שם.

הרחמים ממתיקים את הדין. אדמו"ר הזקן מפנה לכמה מקומות בזהר העוסקים בכך, ובהם מקום הדין בפסוק "ומלכי צדק מלך שלם".

וזהו לך אד' הצדקה ולנו בושת הפנים. ¹⁹³ והיינו בחי' השפעה לבעלי תשובה שע"י החטאים ועונות חסרו לו הלבושים הנעשים מתומ"צ [מתורה ומצות] וזהו ולנו בושת הפנים. ¹⁹⁴

וזהו "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים". זו בחינת ההשפעה לבעלי תשובה: בעקבות החטאים והעוונות חסרים לו הלבושים הנוצרים מתורה ומצוות, וזהו "ולנו בושת הפנים".

זהו וידויו של דניאל: "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים". הפסוק מתאר את ההשפעה הניתנת לבעלי תשובה: בעקבות החטא חסרים להם הלבושים הרוחניים שתורה ומצוות יוצרות לנפש, ולכן הם חשים בוש.

כי הנה אנו אומרים ותן בלבנו בינה¹⁹⁵ כוי לעשות ולקיים כוי. ועייז ולא נבוש כוי

שהרי אנו אומרים: "ותן בלבנו בינה" כוי, "לעשות ולקיים" כוי; ועל ידי כך "ולא נבוש" כוי,

בברכה שלפני קריאת שמע של שחרית אנו מבקשים: "ותן בלבנו בינה... לעשות ולקיים... ולא נבוש". קיום המצוות מלביש את הנפש, וכך איננו מתביישים.

משא"כ כשחטא הוא בחיי ולנו בושות הפנים וכמו שכתוב בזהר אמור (דפ"ט ב')¹⁹⁶ אך עיי התשובה והיא ג"כ בחיי בושות הפנים.

אבל כשאדם חטא, הוא בבחינת "ולנו בושות הפנים", כפי שנכתב בזהר, אמור (דף פ"ט ע"ב). אולם על ידי התשובה, שגם היא בבחינת בושות הפנים,

מי שחטא נמצא במצב של "ולנו בושות הפנים", כפי שנאמר בזהר על פרשת אמור. אך גם התשובה כרוכה בסוג של בושה.

וכענין יראה בשת¹⁹⁷ להתבושש מאור א"ס ב"ה וכמש"כ [וכמה שכתוב] בסש"ב [בספר של בינונים] פרק מ"ג ובהערה לתיקון חצות.¹⁹⁸ עייז לך אדי הצדקה למלאות כל הפגמים עיי יג"מ [י"ג מדות] הרחמים כוי.

בדומה ליראה שבושה — להתבייש מפני אור אין סוף ברוך הוא, כפי שנכתב בספר של בינונים (תניא), פרק מ"ג, ובהערה לתיקון חצות. על ידי כך מתקיים "לך ה' הצדקה": למלא את כל הפגמים באמצעות י"ג מידות הרחמים וכוי.

זוהי יראה שבושה — בוש מפני אור אין סוף, המתוארת בתניא, פרק מ"ג, ובהערה לתיקון חצות. מתוך בוש זה באה "לך ה' הצדקה": צדקתו של ה' ממלאת את כל הפגמים באמצעות י"ג מידות הרחמים.

ועמ"ש בד"ה ושמתי כדכד בענין שמש צדקה.¹⁹⁹ וענין תהלה הוא נמשך משם²⁰⁰ הוי בניקוד אלהים שהוא בחיי יוהכ"פ [יום הכפורים].

וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "ושמתי כדכד" בענין "שמש צדקה". ענין תהלה נמשך משם הוי בניקוד אלקים, שהיא בחינת יום הכיפורים.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר "ושמתי כדכד", העוסק ב"שמש צדקה". המילה הנוספת בפסוק, "תהילה", נמשכת מהוי בניקוד אלקים, בחינת יום הכיפורים.

פיי תהלה לשון הילול ושבח²⁰¹ וגם לשון בהילו נרו²⁰² כוי הארה בבחי גילוי ושניהם אמת

פירוש המילה תהילה: היא לשון שבח והילול, וגם לשון [כמו] "בהילו נרו" כוי — הארה באופן של גילוי; ושני הפירושים נכונים,

לתהילה יש שתי משמעויות: שבח והילול, והארה, כמו "בהילו נרו על ראשי". שני הפירושים נכונים.

כי זה נמשך מזה וכמ, ש כל הנשמה תהלל^{203, 204} י"ה שע"י סידור שבחיו של מקום^{205, 206} שזהו ענין פסוקי דזמרה ע"י ממשיך הארה אלקית על נפשו.

כי האחד נמשך מן האחר, כמו שכתוב: "כל הנשמה תהלל י"ה". על ידי אמירת שבחיו של מקום, שזהו עניינם של פסוקי דזמרה, ממשיכים הארה אלקית על הנפש.

השבח מביא אור: באמירת שבחיו של ה' בפסוקי דזמרה, החותמים בפסוק "כל הנשמה תהלל י"ה", האדם ממשיך הארה אלקית על נפשו. נמצא שההארה נמשכת מן השבח.

23 והנה ע"י הארה זו נדחה ג"כ החשך דנה"ב [דנפש הבהמית] המסתיר. ולכך נקראו ההילולים דהללו יה פסוקי דזמרה מלשון זמיר עריצים²⁰⁷ שנכרתו ונזמרו הקליפות המסתירים כו'

כעת, באמצעות הארה זו נדחה גם החושך של הנפש הבהמית, שמסתירה. משום כך נקראות התשבחות של "הללו יה" פסוקי דזמרה, מלשון "זמיר עריצים" — כריתת הקליפות המסתירות וגיומון, וכו'.

הארה זו מסלקת גם את החושך של הנפש הבהמית, המסתיר את האלוקות. לכן נקראות התשבחות של "הללו יה" פסוקי דזמרה, מלשון "זמיר" — כריתה: הן גזומות את הקליפות המסתירות.

וזהו רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים שע"י בחי' רוממות אל בגרונם והיא בחי' כל הנשמה תהלל²⁰⁸ י"ה ע"י נמשך חרב פיפיות כו' להעביר החשך דנה"ב [דנפש הבהמית].²⁰⁹

וזהו "רוממות ה' בגרונם וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים": באמצעות הבחינה של "רוממות ה' בגרונם", שהיא הבחינה של "כל הנשמה תהלל יה", נמשכת "חרב פיפיות" וכו' כדי להעביר את החושך של הנפש הבהמית.

זהו "רוממות ה' בגרונם וחרב פיפיות בידם". השבח לה' המרומם, "כל הנשמה תהלל יה", נעשה לחרב הכוררת את החושך של הנפש הבהמית; אדמו"ר חזקן מחיל את הפסוק על המאבק הפנימי הזה.

24 וביום הכיפורים שהוא בחינת יכפר עליכם לטהר אתכם²¹⁰ כו' ע"י נאמר הוי' יצמיח תהלה זו בנפש נגד כל הגוים^{211, 212}

וביום הכיפורים, שהוא בחינת "יכפר עליכם לטהר אתכם" וכו', על כך נאמר שהוי' "יצמיח" בנפש את ה"תהילה" הזאת "נגד כל הגוים";

יום הכיפורים הוא היום של "יכפר עליכם לטהר אתכם". בו הוי' "יצמיח תהילה" בנפש "נגד כל הגוים", כפי שמסתיים הפסוק הפותח; בהמשך, מילים אלה מכוונות לחושך של נפש הבהמית, שהתהילה הזאת מסלקת.

והיינו שע"י הארה זו נעשה ב' בחי' האחת להיות הגילוי בנה"א [בנפש האלקית] שיבא לבחי' כל הנשמה תהלה.

כלומר, על ידי הארה זו באות שתי בחינות. הראשונה: שתהיה התגלות בנפש האלקית, והיא תגיע לבחינת "כל הנשמה תהלה".

ההארה של יום הכיפורים פועלת שתי פעולות. הראשונה היא התגלות בנפש האלקית, המביאה אותה לבחינת "כל הנשמה תהלה [י-ה]".

25 ועמ"ש בד"ה שיר השירים²¹³ בענין התהלה בשם קדשו. והבי' שע"י נדחה החשך של הנה"ב [הנפש

הבהמית] לכך נאמר שם הוי' בניקוד אלקים ששם זה מצמיח תהלה זו

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "שיר השירים", בענין "התהלה בשם קדשו". שנית, באמצעות זאת נדחה החושך של הנפש הבהמית. לכן נאמר שם הוי' בניקוד אלקים, שכן שם זה מצמיח תהילה זו:

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "שיר השירים", העוסק בפסוק "התהלה בשם קדשו". ההשפעה השנייה היא שהחושך של הנפש הבהמית נדחה; לכן הפסוק משתמש בשם הוי' הנקרא בניקוד אלקים, שכן שם זה מצמיח תהילה זו.

כי הגילוי הוא ע"י שם הוי' וע"י ניקוד אלקים הוא לדחות החושך ולהעביר רוה"ט [רוח הטומאה] וגם כי

הגילוי הוא באמצעות שם הוי', ואילו ניקוד אלקים נועד לדחות את החושך ולהעביר את רוח הטומאה. ועוד, שכן

הוי' מביא את הגילוי, והניקוד של אלקים דוחה את החושך ומעביר את רוח הטומאה. בהמשך מובאת סיבה נוספת לשילוב שני צדדיו של השם.

הנה דרך כלל הן שני מונעים. הא' נמשך מחדסד דקליפה והוא הקרירות שגורמת מניעת היגיעה בועשה טוב.

בדרך כלל יש שני מונעים. הראשון נמשך מחדסד של קליפה, והוא הקרירות שגורמת לאדם להימנע מלהתייגע ב"עשה טוב".

בדרך כלל יש שני מונעים בעבודת ה'. הראשון בא מחדסד של קליפה, המקביל שלה למידת החדסד: הקרירות, שמונעת מאדם להתאמץ כדי "לעשות טוב".

26 והבי מבחי גבורה דקליפה שהוא החמימות לגרום תאות איסור כו' ופרטי כל התאוות והמונעים נמשכים מבי דברים אלו ועיי שם הוי' בניקוד אלקים שהוא בחי חו"ג [חסד וגבורה] עליונים דקדושה נכרתים ב' מונעים הנ"ל כו'.

השני נובע מבחינת הגבורה של הקליפה: זוהי חמימות הגורמת לתאוה לדבר האסור וכו'. כל התאוות וההפרעות הפרטניות נמשכות משני הדברים האלה. באמצעות שם הוי' בניקוד אלקים, שהוא בחינת החסד והגבורה העליונים שבקדושה, נכרתים שני המפריעים שהוזכרו לעיל וכו'.

המפריע השני נובע מהגבורה של הקליפה: חמימות, כלומר תאוה בוערת לדבר האסור. כל התאוות והמפריעים הפרטניים נובעים משני הדברים האלה, ושם הוי' בניקוד אלקים — החסד והגבורה העליונים שבקדושה — כורת את שניהם.

ולכן אומרים ביוהכ"פ [ביום הכפורים] ז"פ [ז' פעמים] הוי' הוא האלקים ²¹⁴ כי האור והגילוי דיוכ"פ [דיום כפור / דיום הכפורים] הוא מבחי שם הוי' בניקוד אלקים:

לכן אומרים ביום הכיפורים שבע פעמים: "הוי' הוא האלקים", שכן האור והגילוי של יום הכיפורים הם מבחינת שם הוי' בניקוד אלקים.

לכן בסיום יום הכיפורים אומרים שבע פעמים: "הוי' הוא האלקים"; האור והגילוי של יום הכיפורים הם מבחינת שם הוי' בניקוד אלקים.

קטע 8 • 271-29

בהתאם לזריעה

27 עוי"ל [עוד יש לומר] בענין כי כארץ עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ע"פ וזאת המצוה אשר צוה ²¹⁵ ה' לעשות בארץ שמע ישראל כו' ע"ש וממש"ש [וממה שכתוב שם] יובן בתוספת ביאור ענין כי כארץ כו' אפשר להוסיף ולבאר את ענין "כי כארץ" על פי המבואר על הפסוק "וזאת המצוה אשר צוה ה' לעשות בארץ שמע ישראל" וכו'; עיינו שם. מן המבואר שם יובן ביתר ביאור ענין "כי כארץ" וכו':

ביאור נוסף ל"כי כארץ" מתבסס על מאמר אדמו"ר הזקן על הפסוק "וזאת המצוה... שמע ישראל".

כן כו' דכמו שהצמיחה בק"ש [בקריאת שמע] היא בכל מאדך²¹⁶ כן נמשך בר"ה [בראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] בחי' צמיחה בחי' תשובה עילאה מבחי' עליונה יותר. כי יש כמה מדרגות בבחי' רצון עליון דבכל מאדך כמבואר ע"פ האזינו השמים.²¹⁷

"כן" וכו'. כשם שהצמיחה שבקריאת שמע היא בבחינת "בכל מאדך", כך בראש השנה וביום הכיפורים נמשכת בחינת צמיחה — בחינת תשובה עילאה — מבחינה נעלית עוד יותר. שכן יש כמה מדרגות בבחינת הרצון העליון של "בכל מאדך", כפי שמבואר על הפסוק "האזינו השמים".

בקריאת שמע הצמיחה מגיעה ל"בכל מאדך", מעבר למידה של האדם. כך גם בראש השנה וביום הכיפורים נמשכת צמיחה נעלית יותר, בחינת תשובה עילאה, ממדרגה נעלית עוד יותר; לרצון העליון המתבטא ב"בכל מאדך" יש כמה מדרגות, כפי שמבואר על הפסוק "האזינו השמים".

28 והנה פשט הענין שתלה הפסוק זה בזה כי כארץ וכגנה כו' כן אד' כו' היינו

כעת, הפשט של הסיבה שהפסוק תולה דבר אחד באחר — "כי כארץ... וכגנה" וכו', "כן הי" וכו' — הוא

כעת, הפשט של הסיבה שהפסוק תולה את חלקו השני בראשון: "כי כארץ... כן יצמיח הי".

כי הצמיחה הזאת בר"ה [בראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] הוא לפי ערך הזריעה בתחלה בקיום התורה ומצות כל השנה וכמ"ש משפט לאלקי יעקב²¹⁸ כו'

שהצמיחה הזאת בראש השנה וביום הכיפורים היא לפי ערך הזריעה שקדמה לה, בקיום התורה והמצוות במשך כל השנה; וכמו שכתוב: "משפט לאלקי יעקב" וכו'.

הצמיחה בראש השנה וביום הכיפורים היא לפי ערך מה שנזרע קודם לכן, בקיום התורה והמצוות במשך כל השנה. כפי שמשמע מן הפסוק "משפט לאלקי יעקב", חלקו של האדם לשנה נקבע לפי מעשיו במשך השנה.

וגם בתשובה תליא מילתא כי אף שנמשך בחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] עליונה שלמעלה מקדושה הנמשכת ע"י מעשה המצות בכל השנה כו'

והדבר תלוי גם בתשובה. שכן אף שנמשכת אתערותא דלעילא עליונה, שהיא למעלה מן הקדושה הנמשכת על ידי קיום המצוות במשך כל השנה וכו',

הדבר תלוי גם בתשובה. האור של ימים אלה הוא אתערותא דלעילא עליונה, למעלה מן הקדושה שהמצוות ממשיכות במשך כל השנה.

על כל זה השראה והמשכה זו הוא לפי ערך השלימות הנמשך ע"י התורה והמצוות בכל השנה וכמ"ש במ"א ע"פ פתחי לי²¹⁹ כו'

בכל זאת, השראה והמשכה זו הן לפי ערך השלימות הנמשכת באמצעות התורה והמצוות במשך כל השנה, וכפי שנכתב במקום אחר על הפסוק "פתחי לי" וכו'.

אף על פי כן, מידת האור השורה באדם תלויה בשלימות שהתורה והמצוות המשיכו במשך כל השנה, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן במקום אחר על הפסוק "פתחי לי".

וזהו כן אדי הוי' יצמיח היינו על ידי תשובה תתאה שהיא בבחי' שם אדי וע"י תשובה עילאה שהיא בבחי' שם הוי' בניקוד אלקים והם בחי' פנימיות ארץ תתאה ועילאה

וזהו "כן ה' הוי' יצמיח": כלומר, באמצעות תשובה תתאה, שהיא בבחינת שם אדנות, ובאמצעות תשובה עילאה, שהיא בבחינת שם הוי' בניקוד אלקים; ואלה הן בחינת הפנימיות של הארץ התחתונה והעליונה.

לכן "כן ה' הוי' יצמיח" פירושו: באמצעות תשובה תתאה, שהיא בבחינת שם אדנות, ובאמצעות תשובה עילאה, שהיא בבחינת הוי' בניקוד אלקים. אלה הן הפנימיות של ה"ארץ" התחתונה והעליונה.

כי עשר קדושות הם ²²⁰ בארץ ²²¹ עד בחי' קדש הקדשים פנימיות העשר קדושות שמשם יצמיח סליחת העונות ונקי' ההר הטוב והלבנון ²²² שמלבין עוונותיהם ²²³ ברבות ר"פ ויקרא

שהרי בארץ יש עשר קדושות, עד לבחינת קודש הקודשים — הפנימיות של עשר הקדושות — וממנה יצמחו סליחת העוונות; והיא נקראת "ההר הטוב והלבנון", משום שהיא מלבינה את עוונותיהם, כדברי מדרש רבה בתחילת פרשת ויקרא.

המשנה מונה בארץ עשר קדושות, המגיעות עד קודש הקודשים, פנימיותן; משם צומחת סליחת החטאים. המדרש מכנה את בית המקדש "ההר הטוב והלבנון", משום שהוא "מלביין" את חטאי ישראל.

וזהו דבפי' אמור כתיב שבת שבתון הוא לכם ^{224, 225} הוא לשון זכר ובפי' אחרי כתיב שבת שבתון היא לכם היא לשון נקבה.

וזהו הטעם שבפרשת אמור כתוב "שבת שבתון הוא לכם" — "הוא" בלשון זכר, ואילו בפרשת אחרי כתוב "שבת שבתון היא לכם" — "היא" בלשון נקבה.

לכן בפרשת אמור יום הכיפורים מתואר במילים "שבת שבתון הוא לכם" — "הוא" בלשון זכר, ואילו בפרשת אחרי נאמר "שבת שבתון היא לכם" — "היא" בלשון נקבה.

29 והיינו ע"ד איש מזריע תחלה ²²⁶ יולדת נקבה דהיינו כשהמשכה היא מבחינת אתעדל"ע [אתערותא

דלעילא] לבד כשאין שלימות באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] וע"ז נאמר בפי' אחרי שבת שבתון היא לכם ²²⁷ כו'

הדבר דומה ל"איש מזריע תחילה — יולדת נקבה": כלומר, כאשר המשכה היא מבחינת אתערותא דלעילא בלבד, ואין שלמות באתערותא דלתתא. ועל כך נאמר בפרשת אחרי: "שבת שבתון היא לכם" וכו',

הגמרא אומרת שכאשר האיש "מזריע תחילה", נולדת נקבה. בהקבלה למעלה: כאשר המשכה באה מאתערותא דלעילא בלבד, ללא אתערותא דלתתא שלמה, היא מקבלת צורה "נקבית", כמתואר בפסוק בפרשת אחרי: "שבת שבתון היא לכם".

חקת עולם שמ"מ נמשך גילוי זה מאתעדל"ע [מאתערותא דלעילא] בבחי' חקת עולם היינו אף גם כשלא אכשור דרי כ"כ [כל כך] אלא שאז היינו בחי' שבת שבתון היא לשון נקבה.

"חוקת עולם": ואף על פי כן, גילוי זה נמשך מאתערותא דלעילא כ"חוקת עולם", כלומר, גם כאשר הדורות אינם ראויים כל כך; אלא שאז זו בחינת "שבת שבתון היא", כלשון נקבה.

הפסוק מוסיף "חוקת עולם": גילוי זה נמשך מלמעלה בכל שנה, בכל מקרה, גם כאשר הדורות אינם ראויים כל כך. אלא שאז הוא מופיע בלשון נקבה — "היא".

משא"כ בפי' אמור כתיב שבת שבתון הוא לכם והיינו לפי שנאמר ועניתם את נפשותיכם בתשעה²²⁸ כו' היינו בחי' אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] **בשלימות בעשי"ת** [בעשרת ימי תשובה] **ועי"ז יולדת זכר כו':**

לעומת זאת, בפרשת אמור כתוב "שבת שבתון הוא לכם". הטעם לכך הוא שנאמר "ועניתם את נפשותיכם בתשעה" וכו', כלומר, בחינת אתערותא דלתתא שלמה בעשרת ימי תשובה; ועל ידי כך "יולדת זכר" וכו'.

בפרשת אמור, לעומת זאת, נאמר "שבת שבתון הוא לכם", משום שבפסוק מופיעה גם ההוראה "ועניתם את נפשותיכם בתשעה": אתערותא דלתתא שלמה בעשרת ימי תשובה. בעקבות זאת "נולד זכר" — הגילוי מקבל את הצורה הזכרית, "הוא".

בעבודה

כל מצווה היא זרע: יש לקיים אותה בכוונה, מתוך רצון להתדבק בה', ולא כמצוות אנשים מלומדה, ולברך עליה תחילה, כדי שהאור ישרה על המעשה. בראש השנה מקבלים מחדש את מלכות ה' באמצעות פסוקי המלכויות; בעשרת ימי תשובה שבים ממעמקים, מתוך הבושה של מי שחסרים לו לבושי התורה והמצוות; ובפסוקי דזמרה משבחים את ה', כדי שאורו יאיר בנשמה ויכרות את חשכת הנפש הבהמית. מה שנובט בימים אלה הוא בהתאם לזריעה של השנה ולשלמות התשובה.

שאלות לשיחה

1. מדוע אומרים "המלך הקדוש" לא רק בראש השנה אלא במשך כל עשרת ימי תשובה, וכיצד ההבחנה בין קודש לקדוש מבהירה את הקשר בין מלכות לקדושה?
2. אם הנשמות כבר "עלו במחשבה" למעלה מהמלאכים, מה משיגה ירידתן לגופים, ומדוע היא צריכה להיעשות דווקא באמצעות המצוות?
3. כיצד משל הזרע חסר הטעם וכוח הצמיחה שבארץ מסביר את ההבדל בין מצוות שנעשות בכוונה, מצוות שנעשות כמצוות אנשים מלומדה, ומצוות שאינן נעשות כלל?
4. מדוע התשובה יכולה להגיע ל"קדושת" למעלה מקדושתכם" אף שהמצוות אינן יכולות להגיע לשם, ומדוע האור של ימים אלה עדיין תלוי בזריעה של השנה?
5. מה מביאים שני השמות א-דני והוי' בראש השנה וכיום הכיפורים, ובמה נבדלות ה"צדקה" וה"תהילה" שהן מעניקות?

הערות

פסקה 1

1 כי כארץ

ההערה מביאה נוסח של המאמר: הנחה שכתב אדמו"ר האמצעי, שנדפסה בספר המאמרים של אדמו"ר הזקן לשנת תקס"ו.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ו ע"י שמו. קיצור על המאמר נדפס להלן ק, ב. בלי הגהות בתו"א לעמבערג תרי"א כה, ד. באוה"ת דברים כרך ו ע"י ב"תג בשינויים והוספות וקיצורים. הדרוש במאמרי אדה"א — הנחות תקע"ז ע"י שמ מיוסד על מאמר זה. ד"ה כי כארץ במאמרי אדה"א כאן ע"י תתצח מיוסד על מאמר זה. לדי"ה זה ראה גם באוה"ת שה"ש כרך ג ע"י תתקמה ואילך.

2 כי כארץ תוציא צמחה

הבטחת ישעיהו שה' יצמיח צדקה ותהילה לנגד כל העמים, כשם שהארץ והגן מצמיחים את גידוליהם. המאמר קורא כל אחד מן הדימויים כביטוי לסוג אחר של צמיחה רוחנית.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן אדוני ה' יצמיח צדקה ותהילה נגד כל־הגוים:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סא, יא.

3 ויעיין בזהר תרומה קס"ו ב'

אור התורה, המצוטט בהערה, מכאן את ההפניה לזוהר: "אור זרוע לצדיק" הוא האור של היום הראשון, שהקדוש ברוך הוא זרע בגן עדן באמצעות הצדיק, יסוד דאבא, "גננא דגיתא"; האור צמח והניב פירות, וזהו "וכגנה זרועיה תצמיח".

הערת קה"ת

"שוה"ע מ"ש אור זרוע לצדיק, דהיינו אור שנברא ביום ראשון שזרעו הקב"ה בגי' ע"י צדיק יסודא שהוא גננא דגיתא ואוליד ואצמח ועבד פירין וזהו וכגנה זרועיה תצמיח" — אוה"ת נ"ך כרך א ע"י רפט.

4 כל הנביאים לא נתנבאו

דברי רבי יוחנן שכל הנביאים התנבאו רק לימות המשיח, ואילו על העולם הבא נאמר: "עין לא ראתה". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להבחין בין השכר הגשמי לבין השכר הטמון במצווה עצמה.

Berakhot 34b:18-19 ברכות ל"ד ב:י"ח-י"ט

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיח ב"ה ולעושה פְּרָקְמִטָּא לתלמיד חכם, ולמהנה תלמיד חכם מְנַכְסִיו. אַבְל תְּלַמְדֵי חֻכְמִים עֲצֻמִּין — עֵין לא רָאתָה אֱלֹקִים וּזְלַתָּה יַעֲשֶׂה לְמַחְכֵּה לוֹ. וְאָמַר רַבִּי חֵיִיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים כּוֹלֵן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לִימֹת הַמְּשִׁיחַ, אַבְל לְעוֹלָם הַבָּא, "עֵין לא רָאתָה אֱלֹקִים וּזְלַתָּה".

R. Hiyya b. Abba said in the name of R. Johanan : Every prophet prophesied only to marry his daughter to a disciple

of the wise, and for him who transacts the affairs of a discipline of the wise and allows him to enjoy his possessions ; but as for the disciples of the wise themselves, "No eye hath seen what G-d, and nobody but Thee, will work for him that waiteth for Him" (Is. Ixiv. 3). R. Hiyya b. Abba also said in ... : the name of R. Johanan

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב מובא ברש"י עה"פ בישע"י (סד, ג). וראה באוה"ת נ"ך כרך א ע"י דש בשם מהרש"א. ושם ע"י שה סעי' ו מציין לכמה מקומות.

5 שכר מצוה מצוה

תניא מסביר שהגורם לשכר המצווה הוא המצווה עצמה: בקיומה האדם ממשיך את גילוי אור אין סוף, כדי שיתלבש בדבר גשמי בעולם הזה; שלמות ימות המשיח ותחיית המתים תלויה במעשינו בזמן הגלות.

Tanya, Likkutei Amarim 37:2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"ז:ב'

כִּי הַגּוֹרֵם שֶׁכֶר הַמִּצְוָה - הִיא הַמִּצְוָה בְּעַצְמָה, כִּי בַּעֲשִׂיתָהּ, מְמַשֵּׁךְ הָאֵדָם גִּילּוֹי אֲוֶרָאִין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְלַמְעָלָה לְמִשָּׁה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגִשְׁמִיּוֹת עוֹלָם הָזֶה, בְּדָבָר שֶׁהִיא תַּחֲלָה תַּחַת מְשָׁלָתָה קְלִיפַת נּוֹגֵה וּמַקְבֵּל חֵיּוּתָהּ מִמֶּנָּה, שֶׁהֵם כָּל דְּבָרִים הַטְּהוֹרִים וּמוֹתָרִים שֶׁנַּעֲשִׂית בָּהֶם הַמִּצְוָה מַעֲשִׂיתָ, כְּגוֹן: קֶלֶף הַתְּפִילִין וּמוֹזָנָה וְסֶפֶר תוֹרָה, וּכְמֹאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָּה: "לֹא הוֹכֵשׁ לְמִלְאכַת שָׁמַיִם אֶלָּא טְהוֹרִים וּמוֹתָרִים

בְּפִידָה". וְכֵן אֶתְרוּג שְׂאִינוּ עֲרָלָה,

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

אבות פ"ד, מ"ב. ראה תניא פל"ו.

6 שכר מצוה מצוה

מאמרו של בן עזאי ששכר מצווה — מצווה. כאן הוא מגדיר את השכר הרוחני הטמון בכל מצווה מצד עצמה.

Pirkei Avot 4:2 משנה אבות ד:ב'

כֵּן עֲזַאי אוֹמֵר, הָיָי רִצְ לְמִצְוָה קִלָּה כְּכַחְמוּנָהּ, וּבוֹרֵחַ מִן הָעֲבָרָה. שְׂמִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְעֲבָרָה גּוֹרֶרֶת עֲבָרָה. שְׂשֹׁכֵר מִצְוָה, מִצְוָה. וְשֹׁכֵר עֲבָרָה, עֲבָרָה:

Ben Azzai said: Be quick in performing a minor commandment as in the case of a major one, and flee from transgression; For one commandment leads to another commandment, and transgression leads to another transgression; For the reward for performing a commandment is another commandment and the reward for committing a transgression is a transgression

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

7 עין לא ראתה

"עין לא ראתה, אלקים זולתך, יעשה למחכה לו". המאמר מיישם פסוק זה על השכר הפנימי של המצווה, ששום נביא לא ראה.

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג'

וּמַעֲוָלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא־רָאָתָה אֱלֹקִים וּזְלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סד, ג.

8 ע"פ מנורת זהב

הקטע שם מסביר שהמצוות הן רצון העליון, שבו מתלבש התענוג העליון, ולכן יש לקיימן בשמחה. הוא מתאר מדרגות בגן עדן ואומר ששמחת המצווה עצמה נעלית מכל התענוגים שהנשמה יכולה לקבל שם.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך לד, א.

פסוקה 2

9 המחצית השנייה של הפסוק הפותח, שהאדמו"ר הוקן מיישם כעת על ראש השנה ויום הכיפורים.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:יא'

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכַגְנָה זְרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כֵּן אֶדְלֶנִּי ה' יִצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה נִגְדָּה כְּלִי־הַגּוֹלִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

10 בעשיית אומרים המלך הקדוש

ההערה מציינת שאור התורה, בדרושו לחג הסוכות, מפנה לקטע זה.

הערת קה"ת

טושו"ע או"ח רסתקפ"ב. באוה"ת דרושים לסוכות ע' א' תשה מצ"ן לכאן.

11 בעשרת ימי תשובה אומרים המלך הקדוש

ההלכה היא שבמשך עשרת ימי תשובה אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט". אדמו"ר הוקן שואל מה הטעם למנהג זה.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 582:1 שולחן ערוך, אורח חיים תקפ"ב:א'

סדר תפלת עשרת ימי תשובה ור"ה. ובו ט סעיפים: בעשרת ימי תשובה אומר המלך הקדוש המלך המשפט ואם טעה או שהוא מסופק אם הוא בהמלך הקדוש חוזר לראש ואם הוא בהמלך המשפט אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השיב' ואומר משם ואילך על הסדר ואם לא נזכר עד שעקר רגליו (ע"ן לעיל סוף סימן קי"ז) חוזר לראש: (וע"ל ס"י קי"ח):

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

12

"מלך יושב על כיסא דין ומפור בעיניו כל רע". דמותו של המלך היושב על כיסא הדין מתארת את ראש השנה.

Proverbs 20:8 משלי כ':ח'

מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דִין מְזַרֶה בְּעֵינָיו כָּל־רָע:

A king that sitteth on the throne of judgment scattereth away all evil with his eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 בריה המלך יושב על כסא דין וכסא רחמים

שם מוסבר מדוע מובן שבראש השנה אומרים "המלך הקדוש": היום מזכיר את היום הראשון לבריאה ואת המחשבה הקדומה "אמלך". הסבר זה משיב על חלקה הראשון של השאלה ומקדים את תשובתו של המאמר בהמשך.

Vayikra Rabbah 29:8 ויקרא רבה כ"ט:ח'

הערת קה"ת

ראה ויק"ר כט, ח. בסה"מ הנחות תקע"ז ע' שמ כתב הטעם "דבשלמא בריה ניהא שאז הוא זכרון ליום ראשון לבחי' מחשבה הקדומה אנא אמלך, ולכן אומרים המלך הקדוש".

פסוקה 4

14 קדושה ענין בפ"ע ומלוכה ענין בפ"ע

שם מסביר אדמו"ר האמצעי שמלוכה היא עניין של התפשטות, ואילו קודש הוא עניין של הבדלה; לכן נראה שאין התאמה בין "קדוש" ל"מלך".

הערת קה"ת

בסה"מ תקע"ז מפרש שענין מלך הוא ענין התפשטות, וקודש הוא ענין מובדל ע"ש.

15 ישראל עלו במח

המאמר הקודם של פרשה זו, בעמ' 47c, מביא את אותו לימוד: "סוף מעשה במחשבה תחילה"; ישראל, הנקראים ראשית, "עלו במחשבה", והמחשבה הקדומה "אמלך" הייתה למען ישראל. לכן ראש השנה, היום השישי לבריאה, נקרא "תחילת מעשיך".

הערת קה"ת

ב"ר רפ"א. ראה לעיל מז, ג. ובמ"מ.

16 ישראל עלו במחשבה

המדרש מונה דברים שקדמו לבריאת העולם, ובהם ישראל, ש"עלו במחשבה". אדמו"ר הוקן מביא זאת כדי להעמיד את נשמות ישראל למעלה מהמלאכים, שנמשכים מן הדיבור.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א':ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו'" ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם, ...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated:

הכלים, בעוד שהנשמות נמשכות מפנימיותם.

Sefer Etz Chaim 28:2 עץ חיים כ"ח:ב'

ונבאר עתה סדרי העיבורים בבחי' חיצוניות ופנימיות ונאמר כי הנה ג' זמני עיבורים יש. א' הוא עיבור דיי"ב חודש כנוצר בגמרא מעשה דהוי אשתהי תריסר ירחי שתא ואכשריה רבה תוספאה. ב' הוא עיבור של ט' חדשים המורגל תמיד ברוב העולם. ג' עיבור של ז' חדשים ואמנם בבחי' חיצונית שמשו ב' עיבורים הראשונים שהם עיבור של י"ב וט' ובבחי' פנימיות שבו שמשו ב' עיבורים של ט' ושל ז'. ונתחיל לבאר ענין החיצוניות שמשו בו ב' עיבורים א' משל י"ב ושל ט'. ונתחיל מן הא' ונאמר כי הנה עיבור א' היה בבחי' ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

23 בראשית בשביל ישראל שנק' ראשית

המאמר הקודם של פרשה זו מביא את אותו לימוד: נשמת אדם הראשון כללה את כל נשמות ישראל, שהן תכלית הבריאה, "בשביל ישראל שנקראו ראשית"; ובריאה זו מתחדשת בכל ראש השנה.

הערת קה"ת

בסמן לעיל מז, א.

24 ואנשי קודש תהיון לי

"אנשי קודש תהיון לי". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כפשוטו: באמצעות המצוות נעשים ישראל אנשי קודש, הקדושה העליונה.

Exodus 22:30 שמות כ"ב:ל'

וְאֲנָשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וְבָשָׂר בְּשָׂדֶה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָלֵב תִּשְׁלַכְנוּ אֹתוֹ:

And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כב, ל.

25 קדש ישראל לה'

"קדש ישראל להוי", ראשית תבואתה". פסוק נוסף המכנה את ישראל קדש.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג'

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רִאשִׁית תְּבוּאָתָה כְּלֵי־אֲכָלֶיךָ יִאָּשְׁמוּ רָעָה תִּבָּא אֲלֵיהֶם נָא־הִי:

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' ב, ג.

26 קדושים תהיו

"קדושים תהיו כי קדוש אני הוי' אלקיכם". הפסוק שעליו דורש המדרש.

Leviticus 19:2 ויקרא י"ט:ב'

דַּבֵּר אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם:

Speak unto all the congregation of the children of Israel, and say unto them: Ye shall be holy; for I the L-RD your G-d am holy

"The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

17 וברוח פיו כל צבאם

"בדבר הוי' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם". הפסוק מראה שהמלאכים, צבא השמים, נמשכים מדיבורו של ה'.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו'

בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל־צְבָאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

18 מעלת הנשמות על המלאכים

ההערה אומרת שאור התורה על בראשית מפנה לקטע זה, העוסק במעלת הנשמות על המלאכים.

הערת קה"ת

באוה"ת בראשית כרך ג דף תקנד, א מציין לכאן.

המאמר של היום החמישי, "עופף יעופף על הארץ", שחכמים פירשו כמכוון למלאכים.

Genesis 1:20 בראשית א':כ'

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יָעוּפֹף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי יַרְדֵּי הַשָּׁמַיִם:

And G-d said: 'Let the waters swarm with swarms of living creatures, and let fowl fly above the earth in the open firmament of heaven'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 עופף יעופף ועוף זה מיכאל

הזוהר מפרש את "עוף" שבפסוק זה כמלאך מיכאל. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שגם המלאכים הנעלים ביותר נבראו באמצעות מאמר.

Zohar I, 46b זח"א מו, ב

הערת קה"ת

זח"א מו, ב. [וע' ברכות ד, סע"ב] ויעף אלי אחד ע"ש [כ]. וראה באוה"ת בראשית כרך ה דף תתק"ח, סע"ב בענין "וברכות פרשה א' וספ"ג אמרו בחמישי נבראו המלאכי שנאמר ועוף יעופף על הארץ וכתוב ובשתים יעופף, ואפ"ל הטעם שאמרו ועוף זה מיכאל כי מיכאל באחת, יעופף זה גבריאל כי גבריאל בשתים" (וראה באוה"ת בראשית כרך ג דף תקנו, א בענין מיכאל באחת וגבריאל בשתים בשם מהרש"א).

21 שהמלאכים שרשן מחיצוניות

ההערה מפנה לקובצי הדיונים של הצמח צדק על ההבדלים בין מלאכים לנשמות, בערך "מלאכים ונשמות".

הערת קה"ת

ע"ה שער כ"ח פ"א. וראה בספר הליקוטים ממאמרי הצ"צ ערך מלאכים ונשמות ע' תסד ואילך.

22 שהמלאכים שרשן מחיצוניות הכלים

תורת האריז"ל, המובאת בהערת קה"ת, על שורש המלאכים בחיצוניות

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 קדושים תהיו יכול כמוני

המדרש: "וכי יכול להיות כמוני? הרי נאמר: 'כי קדוש אני' — קדושת למעלה מקדושתכם". אדמו"ר הזקן שואל מדוע יכולה הייתה להתעורר מחשבה כזאת מלכתחילה.

Vayikra Rabbah 24:9 ויקרא רבה כ"ד:ט'

הערת קה"ת
ויק"ר כד, ט.

28 וצ"ל איך קס"ד שיהיו כמוני

ההערה מפנה לדיון בשאלה זו באור התורה על ויקרא.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת ויקרא כרך א ע' קה. וראה לקמן דרושים ליוהכ"פ עא, א.

29 לית מחשבה תפיסא ביי כלל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי"ן).

30 ולית מחשבה תפיסא ביה כלל

מתפילתו של אליהו (פתח אליהו): "שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך כלל". כאן מתואר הקודש, שהוא למעלה מהשתלשלות העולמות.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

31 קדוש . . הארה הנמשכת מבחי' קדש העליון

אור התורה על נ"ך מביא את ההסבר הזה ל"קדוש" כהארה הנמשכת מן הקודש העליון.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת נ"ך כרך א ע' קו.

32 שהמלאכים אומרים ג"פ קדוש

השרפים קוראים: "קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות". שלוש הפעמים "קדוש" מתפרשות כשלושה שלבים של המשכה.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלֵי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישע"י ו, ג.

33 אלף אלפים גדוד אי

הגמרא מפרשת "אלף אלפים ישמשוניה" כמספר החיילים בחיל אחד, ואילו חילותיו אין להם מספר. הדברים מבטאים את ריבוי החילות

האינסופי שנוצרים מן הדיבור.

Chagigah 13b:12-13 חגיגה י"ג ב:י"ב-י"ג

כתוב אחד אומר: "אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומוון", וכתוב אחד אומר: "ה'יש מספר לגדודיו!" לא קשיא: כאן בזמן שבית המקדש קיים, כאן בזמן שאין בית המקדש קיים, כבכול שנתמעטה פמליא של מעלה. תנאי, רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי: "אלף אלפין ישמשוניה" — מספר גדוד אחד, "ולגדודיו אין מספר". ורבי ירמיה בר אבא אומר: "אלף אלפין ישמשוניה", לנהר דינור, שנאמר: "נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי ..."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יג, ב.

34 אני ה' לא שניתי

"כי אני הוי' לא שניתי". בריאת העולמות, בדומה לזיו השמש, אינה גורמת שום שינוי בה'.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתי:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

35 וכמו שכתוב בזהר משפטים (דקכ"א סע"א)

המאמר שם, בעמ' 79c, מצטט את הזוהר הזה לעניין שאין המלאכים יכולים להתעלות ולהיכלל בחכמה העליונה אלא באמצעות ישראל, הנמשכים מפנימיות החכמה העליונה.

הערת קה"ת

נזכר גם לעיל פ' פנחס עט, ג. לקמן יוהכ"פ סט, ד.

36 וכמו שכתוב בזהר משפטים (דקכ"א סע"א)

הקטע בזהר בפרשת משפטים שאליו מפנה אדמו"ר הזקן, בעניין עליית הנשמה אל הקודש העליון.

Zohar, Mishpatim 20:502-511 ספר זוהר, משפטים כ':תק"ב-תקי"א

What is the difference in degree between "holy" and "holiness"? Said R. Jose: 'The latter is the extremest, the utmost degree, but not so the former, for it is written: "And it shall come to pass that he that is left in Zion, and he that remaineth in Jerusalem, shall be called holy" (Isa. 4, 3), which signifies that the grade of "holy" is connected with that place (i.e. with the earthly Zion and Jerusalem), whereas "holiness" is connected with a higher place.' R. Abba was once ... walking in company

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

37 שתוק כך עלה במח'

תשובת ה' למשה בעניין רבי עקיבא: "שתוק, כך עלה במחשבה לפניי". הדבר ממחיש את הרצון העליון, שהוא למעלה מן השכל.

Menachot 29b:5 מנחות כ"ט ב:ה'

חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר

ירושלים - דכתיב: "סביב שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵי אֱלֹהִים, וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם הַיּוֹם שְׁמָהּ", אל תקרי "שְׁמָה" אֶלָּא "שְׁמָה"...

R' Shmuel bar Nachmani said in the name of R' Yochanan: three are called by the name of the Holy One, and they are: the righteous, the Messiah and Jerusalem. The righteous, as we said above. The Messiah, as it is written "...this is his name that he shall be called, The L-rd is our righteousness." (Jeremiah 23:6) Jerusalem, as it is written "All around it amounts to 18,000; and the name of the city from that day will be "The L-rd is There." (Ezekiel 48:35)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

הערת קה"ת
ב"ב עה, ב.

42 "אנשי קודש תהיו לי" — הפסוק מובא שוב ביחס לצדיקים העולים אל הקודש העליון.

Exodus 22:30 שמות כ"ב:ל

וְאֲנֹשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבָשָׂר בְּשָׂדֶה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָל־בֶּהֱמָה תִּשְׁלַכְנוּ אֹתוֹ:

And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 ועשיתם את כל מצותי

"למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלהיכם". הפסוק קושר בין המצוות לקדושה.

Numbers 15:40 במדבר ט"ו:מ

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

that ye may remember and do all My commandments, and be holy unto your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
במדבר טו, מ.

44 צוררים בצרור החיים את ה'

ברכת אביגיל ש"תהיה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את הו"י". היא מתארת את משמעות היות האדם קדוש לה'.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וַיִּקֶם אָדָם לְרֹדֶפֶךָ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשְׁךָ וְהִיְתָה נִפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצֻרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נִפְשׁ אֲבִיךָ יִקְלָעָה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ראה ש"א כה, כט.

45 רננו צדיקים בה'

"רננו צדיקים בהו"י". כאן נקרא הפסוק כך שהצדיקים נמצאים בתוך ה'.

Psalms 33:1 תהילים ל"ג:א

רִנְנוּ צַדִּיקִים בַּה' לִישְׁרִים נֶאֱמָה תְהִלָּה:

לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה זו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת
מנחות כט, ב.

38 תרי"ג מצות . . תרי"ך עמודי אור

ההערה מפנה למקורות שנאספו באור התורה על ניצבים בעניין 620 עמודי האור.

הערת קה"ת

פרדס ש"ח, פ"ג. וראה בהנסמן באוה"ת פ' נצבים כרך ו ע' ב'תו. [ע"ל] בחקותי (מו, ב.) וש"נ. [כ].

39 תרי"ך עמודי אור

הרמ"ק כותב שבכתר יש 620 עמודי אור, כמניין "כתר". אדמו"ר הזקן מזהה אותם עם 613 מצוות התורה ועם 7 מצוות דרבנן.

Pardes Rimmonim 8:5-6 פרדס רמונים ח'ה-ו'

... ונ"ל כי נכנסו בזה בראותם כי גדולה קודמת לגבורה והוא החסד והלובן ואחר הגדולה נאצלה הגבורה והיא דין ואודם ואחר כך נאצל תפארת העומד בין שניהם להכריע בין האודם והלובן והוא גוון אודם ולובן מעורב. ר"ל כי כענין גי' אלה כן דרך שלשה הראשונות כי גי' הראשונות הם שרשים וגי' אבות ענפים להם ומן הענפים נדון להשרשים. ולכן אמרו שהכתר הראשון לאצילות הוא הזקן והלובן ולכן נקרא עתיק יומין שהוא כח הלובן והוא כנגד הגדולה והנמשך אחריו שהוא החכמה הוא כנגד הגבורה והיא אדומה. כי כמו שאחר הלובן חסד ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

40 דברי הוזהר שהקודש הוא עניין בפני עצמו. הם מראים שהקודש אינו יכול להיות מוכל בעולמות.

Zohar, Emor 24:111-25:123 ספר הוזהר, אמור כ"ד:קי"א-כ"ה:קכ"ג

R. Hiya said 'It is because work may be done on them. For that reason they are not called holy, and what is not called holy is called ordinary. Hence the Companions have laid down that we should say at the close of Sabbath, "who divideth between holy and profane", the separation consisting in the fact that holiness is something apart, and the rest issue from it. Hence these are for work. And there is a time when these too are to be kept, namely, when they are invited, from ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 5

41 עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש

רבי אלעזר: לעתיד לבוא יאמרו "קדוש" לפני הצדיקים כפי שאומרים לפני הקדוש ברוך הוא. אדמו"ר הזקן מסביר זאת באמצעות ההבחנה בין קדוש לקדוש.

Bava Batra 75b:3-4 בבא בתרא ע"ה ב:ג-ד'

וְאָמַר רַבֵּה אֶמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲתִידִין צַדִּיקִים שְׁנִקְרְאוּן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֶאֱמַר: "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בִּרְאִיתִי, יִצְרָתִי אֶף עֲשִׂיתִי". וְאֶמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אֶמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלוּ הֵן: צַדִּיקִים, וּמְשִׁיחַ, וִירוּשָׁלַיִם. צַדִּיקִים - הָא דְאֶמְרֵן. מְשִׁיחַ - דְּכִתְיִב: "וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ ה' צִדְקָנוּ".

Rejoice in the L-RD, O ye righteous, Praise is comely for the upright.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים לג, א.

פסוקה 6

46 מלך מלך וימלוך

הערת קה"ת מפנה כאן לזוהר, למילים מן התפילה "הוא מלך, הוא מלך, הוא ימלוך", המבטאות את מלכותו של ה' לאורך הזמן.
Zohar I, 34a
הערת קה"ת
ראה זח"א לד, א.

47 מלכותך מלכות כ"ע

"מלכותך מלכות כל העולמים, וממשלתך בכל דור ודור". פסוק זה מראה את מלכות כנחינה החודרת למרחב ולזמן.
Psalms 145:13
תהילים קמ"ה:י"ג
מלכותך מלכות כל-עלמים וממשלתך בכל-דור ודור:
Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים קמה, יג.

48 ברע"מ פ' אמור דצ"ג א'

הקטע שם מסביר את הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל": בנקודה הפנימית שבלבו של כל יהודי, ניצוץ האש האלקית מתלבה מתוך התבוננות בגדולת ה' בשעת התפילה, עד שהוא בוער בגלוי בכמיהה אליו, מפני שהוא קדוש ונבדל. כך מתברר כיצד אהבה שכנפש יכולה להיקרא קדושה.
הערת קה"ת
ראה לעיל פ' אמור לב, סע"ג.

49 ברע"מ פ' אמרו דצ"ג א' בענין קדש קדוש קדושה

רעיא מהימנא בפרשת אמור, העוסק במונחים קודש, קדוש וקדושה, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן את הקורא.
Zohar, Emor 22:94-95
ספר זוהר, אמור כ"ב:צ"ד-צ"ה

50 ברכת המצות ארז"ל עובר לעשייתן

ההלכה היא שמברכים על כל המצוות "עובר לעשייתן", והוכחת הגמרא לכך שפירוש "עובר" הוא "לפני". אדמו"ר הזקן מוסיף שפירושו גם מקיף.
Pesachim 7b:9-10
פסחים ז' ב:ט-י"י
דכולי עלמא מיהא, מעיקרא בעינו לברוכי, מנלן? דאמר רב יהודה אמר שמואל: קל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. מאי משמע דהאי "עובר" לישנא דאקדומי הוא? אמר רב נחמן פר יצחק, דאמר קרא: "ויניץ אחימץ דרך הכפר ויעבר את הכושי". אב"י אמר, מהקא: "והוא עבר לפניהם". ואיבעית אימא מהקא: "ויעבר מלכם לפניהם והי בראשם".
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
פסחים ז, ב.

51 עובר לישנא דאקדומי הוא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
פסחים שם.

52 עובר לסוחר

אברהם שילם לעפרון "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לקשר בין "עובר" לבין הקפה.
Genesis 23:16
בראשית כ"ג:ט"ז
וישמע אברהם אל-עפרון וישקל אברהם לעפרון את-הכסף אשר דבר באוני כגייחת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר:
And Abraham hearkened unto Ephron; and Abraham weighed to Ephron the silver, which he had named in the hearing of the children of Heth, four hundred shekels of silver, current money with the merchant.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
בראשית כג, טז.

53 ל' סחור סחור

המאמר "סוב סוב, נזיר, אל תקרב לחרם". הוא מבטא את המשמעות של "סביב" — המקיף.
Avodah Zarah 17a:6
עבודה זרה י"ז א:ו'
עולא כי הוה אתי מבי רב, הוה מנשק להו לאחתיה אבי ידעיהו, ואמרי לה: אבי דידעיהו. ופליגא דידעיה אדידעיה, דאמר עולא: קריבה בעלמא אסור, משום "לה לה, אמרין נזירא; סחור סחור, לכרמא לא תקרב".
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
ראה ע"ז יז, א.

54 צריך להקדים הכנה לזה קודם עשיית המצוה

אור התורה, המצוטט בהערה, שואל כיצד יש בכוחה של הברכה להשרות את הקודש העליון במעשים גשמיים, בשעה שבכמה מצוות אין מברכים כלל, ואף על פי כן האור נמשך.
הערת קה"ת
באוה"ת כאן ע' ב'ת"מ גם זה אינו מובן איך ובמה הכח של הברכה לשעל ידי זה יהי השראת קדש העליון בעשייה גשמיות, ועוד שהרי יש כמה מצוות שאין מברכין עליהן כלל, ועכ"ז נמשך האור כו".

פסוקה 7

55 בד"ה ואתחנן

ב-33, בסיכום המאמר על "ואתחנן", אומר אדמו"ר הזקן שחכמינו, "עיני העדה", תיקנו את הברכות על המצוות; ו"ואתחנן" של משה ממשך מבחינת "חנון", מתנת חינוך שהתעוררות מלמטה אינה מגיעה אליה.
הערת קה"ת
לעיל דף ג, ב.

56 ואתחנן אל

"ואתחנן אל הוי' בעת ההיא". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.
Deuteronomy 3:23
דברים ג:כ"ג
ואתחנן אל-ה' בעת ההוא לאמר:
And I besought the L-RD at that time, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ובביאור ע"פ אלה מסעי

שם מושבים המסעות והחניות במדבר לברכה על מצווה: כשם שלאחר כל מסע באה חניה, כך במצווה יש עלייה והמשכה; והאור של אין סוף שנמשך באמצעות מצווה כגון טלית נמשך כמקרה.

הערת קה"ת

לעיל פ' מסעי צב, ג.

58 "אלה מסעי בני ישראל". הפסוק המתבאר במאמר שאליו הוא מתייחס.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א'

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן:

These are the stages of the children of Israel, by which they went forth out of the land of Egypt by their hosts under the hand of Moses and Aaron

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי". מילות הפתיחה של מאמר בשיר השירים שאליו הוא מתייחס.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א':ט'

לססתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 הערת קה"ת מפנה Deuteronomy 3:23-7:11 למילים האלה.

Deuteronomy 3:23-7:11 דברים ג':כ"ג-ז':י"א

פסקה 8

61 כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח

הפסוק הפותח, המיושם כאן על הגילוי שבא באמצעות קיום המצוות.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:יא

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן אדוני ה' יצמיח צדקה ותהלה נגד כל הגוים:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 זרעו לכם לצדקה

"זרעו לכם לצדקה, קצרו לפי חסד". הנביא מכנה את המעשים הטובים זריעה.

Hosea 10:12 הושע י':י"ב

זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד נירו לכם ניר ועת לדרוש אתה' עדי' יבוא וירה צדק לכם:

Sow to yourselves according to righteousness, Reap according to mercy, Break up your fallow ground; For it is time to seek the L-RD, Till He come and cause righteousness to rain upon you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע י', יב.

63 זרע צדקות ומצמיח ישועות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

פסקה 9

64 דעיקר הצמיחה הוא כח הצומח שיש בארץ

אגרת הקודש מסבירה שכוח הצומח שבארץ הוא רוחני ו"איך", אור אין סוף המאיר בקצה התחתון של עשיה, ושיפירות הגדלים באמצעות זריעה ונטיעה משוכחים הרבה יותר מאלה הגדלים מאליהם מכוח הצומח בלבד.

הערת קה"ת

ראה ג"כ באגה"ק סי' כ. תו"א נד, ד. מאמרי אדה"א ויקרא כרך ב ע' תשעב.

65 תדשא הארץ דשא

המאמר שנאמר ביום השלישי: "תדשא הארץ דשא... עץ פרי עושה פרי". אדמו"ר הזקן רואה בו כוח צמיחה שנוטר מלוכש תמיד בארץ.

Genesis 1:11 בראשית א':י"א

ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר יזרעו בו עלי הארץ ויהייכן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א', יא.

66 דלית ברכתא שריא באתר ריקנא

העיקרון שבוהר, שלפיו הברכה אינה שורה במקום ריק. הוא מסביר מדוע יש לזרוע זרע כדי שכוח הצמיחה יפעל.

Zohar II, 87b זח"ב פז, ב

Zohar III, 34a זח"ג לד, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב פז, ב. קנה, א. קנו, ב. זח"ג לד, א. זח"א (רטז, ב). [כ].

67 ע"פ לא תהיה משכלה ועקרה בארצך

שם מסביר אדמו"ר הזקן שלמעלה יש "ארץ החיים", שממנה נמשכים חיים ומזון לכל נשמות ישראל, לאהבת ה' ולקיום המצוות, כשם שהארץ הגשמית מצמיחה מזון לכל חי; ועוד מוסבר שיש ארץ עליונה וארץ תחתונה.

הערת קה"ת

תו"א פ' משפטים עח, ד.

68 לא תהיה משכלה ועקרה בארצך

"לא יהיה בך עקר ועקרה בארצך". הפסוק שעליו מסביר אדמו"ר הזקן את הארץ העליונה בתורה אור.

Exodus 23:26 שמות כ"ג:כ"ו

לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את־מספר ימיה אַמְלֵא:

None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 וע"פ הבאים ישרש יעקב

המאמר מפרש את הפסוק "וזרעתי לי בארץ" כך: כשם שאדם זורע תבואה כדי שתתרכה, כך ה' "זורע" את ישראל בגלות, כדי שגילוי אלקותו בעולם

יתרכה ויתעצם.

הערת קה"ת

תוי"א סא, א. וראה הביאורים באוה"ת פי שמות.

70 הבאים ישרש יעקב

"בימים הבאים יכה שורש יעקב, יציץ ופרח ישראל". הפסוק מתוך המאמר בתורה אור על זריעה וצמיחה, שאליו הוא מתייחס.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:

הבאים ישרש יעקב ופרח ישראל ומלאו פגיתתבל תנובה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 ונעוץ תחלתן בסופן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ס"י פ"א, מ"ו.

72 ונעוץ תחלתן בסופן

עשר הספירות: "סופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן". הדבר מראה שהדרגה הנמוכה ביותר, הארץ העליונה, כוללת את הדרגה הגבוהה ביותר.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדני יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

73 כד"ה שבת שבתון הוא

המאמר ליום הכיפורים המתחיל "שבת שבתון היא לכם" מסביר שם את הפסוק "אני כבדתי רענן": אפשר לכופף ברוש צעיר נמוך, וכשהוא מזדקף הוא מטיל את מה שעליו גבוה יותר מראשו. כך מלכות יורדת ומתלבשת במצוות גשמיות, ואז עולה לגבוהים ומעלה את מקיים המצוות למעלה עוד יותר, אל קודש העליון, האור המקיף את כל העולמות.

הערת קה"ת

לקמן דרושים ליוה"כ ט, ג.

74 אני כבדתי רענן

"אני כבדתי רענן, ממני פריך נמצא". הפסוק שבהקשרו נדון נושא זה במאמר "שבת שבתון".

Hosea 14:9 הושע י"ד:ט

אפרים מה'לי עוד לעצבים אני עניתי ואשוננו אני כבדתי רענן ממני פריך נמצא:

Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cy-press-tree; From Me is thy fruit found

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 מוטב דלדייני

דברי רבי מאיר על אלישע בן אבויה: מוטב שיידון ואחר כך יבוא לעולם

הבא. אדמו"ר הזקן מסיק שתענוג גן עדן עולה על הייסורים שבגיהנום.

Chagigah 15b:3 חגיגה ט"ו ב:ג

כי נח נפשיה דאחר, אמרי: לא מידן לדיינייה, ולא לעלמא דאיתי ליתי. לא מידן לדיינייה — משום דעסק באורייתא, ולא לעלמא דאיתי ליתי — משום דחטא. אמר רבי מאיר: מוטב דלדיינייה וליתי לעלמא דאיתי. מתי אמות, ואעלה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרך מקבריה דאחר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה טו, ב.

76 כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח

הפסוק הפותח נקרא כאן כאומר שהצמיחה עולה בהרבה על הזרע שנורע.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:יא

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן אדני ה' יצמיח צדקה ותהלה נגד כל־הגוים:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 והזיו בג"ע

המילים כאן מצטטות את Berakhot 17a:12. הקטע מופיע למטה.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מרגלא בפומיה דרב: לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שגאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם וננהנים מזיו השכינה, שנאמר: "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות יז, א.

78 כל המצוות צריכות כוונה

ההיסק בתלמוד ש"מצוות צריכות כוונה". הוא מבסס את הכוונה כזריעה שנייה, לצד המעשה.

Berakhot 13a:22-25 ברכות י"ג א:כ"ב-כ"ה

גמי שמע מינה מצות צריכות כוונה. מאי "אם כוון לבו" — לקרות. לקרות!? והא קא קרי! בקורא להגיה. תנו רבנן: קריאת שמע ככתבה, דברי רבי. וחקמים אומרים: בכל לשון.

GEMARA Is the conclusion to be drawn [from the opening sentence of the Mishnah] that the performance of the commandments requires Kawwanah? No; for] what means If he directed his heart to read ? Just to read [in the Torah for the sake of study]. But he was reading! [It is to differentiate him] from one who is reading [the Torah] for the purpose of cor-

recting. Our Rabbis have taught : The Shema' must be read as it is written: These are the words of Rabbi; but the Sages ... say

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות יג, א.

79 ולא תתורו... אשר אתם זונים

"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר אתם סוטים אחריהם". החטא מתואר כסטייה מה'.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֵן לְצִיצַת וְרֹאשֵׁי אֹתוֹ וּזְכָרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לט.

80 כוונה שאסורה לבעלה

הגמרא לומדת שאישה שבגדה נאסרת על בעלה. אדמו"ר חזקוני מיישם זאת על הנשמה שחוטאת, ושוב אינה יכולה לקבל מהקודש העליון.

Sotah 26b:1-2 סוטה כ"ו ב:א-ב

מהו דתימא: "נטמאה" נטמאה שני פעמים: אחד לבעל ואחד לבועל. היכא דקא מיתסרא בהא זנות, אבל הא הואיל ואסורה וקיימא, אימא לא, קא משמע לן. חוץ מן הקטן וכו'. "איש" אמר רחמנא, ולא קטן ושאינו איש. למעוטי מאי? אילימא למעוטי שחוף, והאמר שמואל: שחוף מקנין על ידו, ופוסל בתרומה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה כו, ב.

פסקה 11

81 ותהי יראתם אותי

תוכחת ישעיהו לעם שמכבדים את ה' בשפתיהם, אך לבם רחוק ממנו, עד ש"יראתם אותי היא מצוות אנשים מלומדה". כאן הכוונה למצוות שנעשות בלי כוונה.

Isaiah 29:13 ישעיהו כ"ט:י"ג

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יֵצֵן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בִּפְּיוֹ וּבִשְׁפָתָיו כְּבֹדוֹנִי וְלִבּוֹ רָחַק מִמֶּנִּי וְתִהְיֶינָה יִרְאָתָם אֹתִי מִצְּוֹת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה:

And the L-rd said: Forasmuch as this people draw near, and with their mouth and with their lips do honour Me, But have removed their heart far from Me, And their fear of Me is a commandment of men learned by rote

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי כט, יג.

82 אור זרוע

"אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". פסוק נוסף המתאר אור כדבר שנוזע.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:י"א

אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 וילקט יוסף

"ויאסוף יוסף את כל הכסף". אלו המילים הפותחות את המאמר בתורה אור שאליו הוא מתייחס.

Genesis 47:14 בראשית מ"ז:יד

וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשָׂכָר אֲשֶׁר־הֵם שָׂכְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרָעֹה:

And Joseph gathered up all the money that was found in the land of Egypt, and in the land of Canaan, for the corn which they bought; and Joseph brought the money into Pharaoh's house

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 "יששים" המה מלכות ושמונים פילגשים". אלו המילים הפותחות את המאמר בשיר השירים שאליו הוא מתייחס.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו:ח

ששים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשִׁמּוֹנִים פִּילָגְשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 כמ"ש בזהר ח"א דקכ"ב א'

ההערה מפנה לביאורו של אדמו"ר האמצעי לקטע זה בזהר, בביאור הזוהר שלו.

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ל לאדה"א קכט, ג ואילך.

86 מלך לשדה נעבד

הפסוק שהזוהר מפרש: "מלך לשדה נעבד".

Ecclesiastes 5:8 קהלת ה':ח

וַיִּתְּרוֹן אֶרֶץ כָּל הָאֵרֶץ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד:

But the profit of a land every way is a king that maketh him self servant to the field

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 שדה אשר ברכו ה'

דברי יצחק: "כריח שדה אשר ברכו ה'". הזוהר מזהה את השדה כשדה שהמלך מתחבר אליו.

Genesis 27:27 בראשית כ"ז:כ"ז

וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקְלֵהוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּכְרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רָאֵה רִיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרַכְו ה'

And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the L-RD hath blessed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 י ברכך ה'

הפסוק הראשון בברכת הכהנים, "יברכך הוי", שהוא נושא המאמר בפרשת נשא שאליו הוא מתייחס.

Numbers 6:24 במדבר ו:כ"ד

יְבָרְכֶךָ הָאֱלֹהִים:

The L-RD bless thee, and keep thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 הזוהר בפרשת תרומה על הפסוק "וכגנה זרועיה תצמיח", שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Zohar, Terumah 74:734-76:742 ספר הזהר, תרומה ע"ד:תשל"ד-ע"ו:תשמ"ב

90 הערת קה"ת מפנה לNumbers 4:21-7:89 למילים האלה.

Numbers 4:21-7:89 במדבר ד:כ"א-ז:פ"ט

91 הזוהר דורש את "מלך לשדה נעבד" על כך שהקדוש ברוך הוא מתחבר לשדה כאשר עובדים אותו; השדה הוא "שדה אשר ברכו ה'". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הברכה על המצוות.

Zohar, Chayei Sara 3:13-17 ספר הזהר, חיי שרה ג':י"ג-י"ז

פסקה 12

92 יצמיח צדקה ותהלה

החלק השני של הפסוק הפותח, המשוך כעת לראש השנה, ליום הכיפורים ולעשרת ימי תשובה.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כִּי כָאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכִגְנָה זְרוּעֶיהָ תִצְמִיחַ כִּן אֲדֹנָי ה' יִצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה נִגְדַּת כָּל־הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 בהאי זמנא אדי הוי אתה החלות

הזוהר על פרשת תרומה, שמצטט אדמו"ר הזקן בקשר לשני השמות אדנ"י והוי', שלדבריו מתגלים בראש השנה וביום הכיפורים.

Zohar, Sifra DiTzniuta 2:13-3:26 ספר הזהר, ספרא דצניעותא ב':י"ג-ג':כ"ו

94 אדי הוי אתה החלות

תפילתו של משה: "אדנ"י הוי", אתה החילות להראות את עבדך את גדלך". היא מחברת בין שני השמות שבפסוק הפותח.

Deuteronomy 3:24 דברים ג':כ"ד

אֲדֹנָי ה' אֱתָהּ הַחֲלֹת לְהָרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מֵ־אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־עָשָׂה כְּמַעֲשֵׂיֶךָ וְכִגְבוּרָתְךָ:

O L-rd GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 וצדקה תהי לנו כי נשמור

"וצדקה תהי לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת". מכאן שכל המצוות נקראות צדקה.

Deuteronomy 6:25 דברים ו:כ"ה

וְצִדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר צֻוֵּנוּ:

And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the L-RD our G-d, as He hath commanded us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, כה.

96 ועמ"ש בפי בשלח בד"ה אשירה

בדרוש "אשירה", שם, בדף 63, מוסבר שצדקה ומשפט הם בדרך כלל כלל מצוות התורה, ובפרט מצוות הצדקה: על ידי אתערותא דלתתא זו באה אתערותא דלעילא, "דרך הוי לעשות צדקה", כך שאור אין סוף מתלבש בתורה ובמצוות.

הערת קה"ת

תו"א סג, ב.

97 בארץ לא זרועה

"לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כוריעת ה"לא" של האיסורים.

Jeremiah 2:2 ירמיהו ב':ב'

הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' זָכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלֹתַי לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה:

Go, and cry in the ears of Jerusalem, saying: Thus saith the L-RD: I remember for thee the affection of thy youth, the love of thine espousals; how thou wentest after Me in the wilderness, in a land that was not sown

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה ב, ב.

98 שיושב ואינו עובר עבירה

"ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה". מכאן שגם ההימנעות מחטא היא זריעה.

Kiddushin 39b קידושין ל"ט ב

הערת קה"ת

קידושין לט, ב.

פסקה 13

99 ויעבור ה' על פניו ויקרא

"ויעבור ה' על פניו ויקרא", הפותח את שלוש עשרה מידות הרחמים. "ויעבור" מתפרש כגילוי שבת מאליו.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות לד, ו.

100 מלשון העוה דרכו

”כי עיוותו את דרכם”. הפסוק מסביר שעוון הוא עיוות.

Jeremiah 3:21 ירמיהו ג:כ"א

הערת קה"ת

ירמיה ג, כא. ראה אוה"ת ר"ה ע' אישפו ואילך.

101 הפושעים בי

”האנשים שמרדו ביי”. הוזהר מפרש זאת כמרידה בגופו של המלך.

Isaiah 66:24 ישעיהו ס"ו:כ"ד

וְיֵצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלְעָתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵד וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה סו, כד.

102 בגופא דמלכא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ב (פח, ב). [כ].

103 בגופא דמלכא

הביטוי של הוזהר "נגד גופו של המלך" מתאר עד כמה חמורה עבירה.

Zohar, Yitro 27:453-464 ספר הוזהר, יתרו כ"ז:תנ"ג-תס"ד

104 ימצאהו בארץ מדבר

”ימצאהו בארץ מדבר”. כאן קוראים זאת כתיאור מצבו של מי שעבר עבירה.

Deuteronomy 32:10 דברים ל"ב:י

יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ לָלַל וְשָׁמֶן יִסְכְּבֶנְהוּ יְבוֹנְנֶנְהוּ יִצְרְנֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:

He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, י.

105 לא תזרע ולא תצמיח

תיאור של ארץ מקוללת, שאין זורעים בה דבר ושום דבר אינו צומח בה. הוא מסביר מדוע המדבר אינו ראוי לזריעה.

Deuteronomy 29:22 דברים כ"ט:כ"ב

גְּפִרְתִּי וּמַלַח שֶׁרָפָה כְּלִי־אֲרָצָה לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יִעֲלֶה בָּהּ כֶּל־עֵשֶׂב כְּמִהְפַּכֵּת סֹדֶם וְעִמְרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם אֲשֶׁר הָפָה ה' בָּאָפוּ וּבְחִמָּתוֹ:

and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the L-RD overthrew in His anger, and in His wrath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כט, כב.

106 כנשר יעיר קנו

”כנשר יעיר קנו, על גוזליו ירחף. הפסוק בא אחרי הפסוק על המדבר ומבטא את רחמיו של ה'.

Deuteronomy 32:11 דברים ל"ב:יא

כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כַּנְפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאַהּוּ עַל־אֲכָרְתּוֹ:

As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, יא.

107 בעשיית . . כמ"ש דרשו ה'

הגמרא אומרת שהמילים "בהימצאו" מתייחסות לעשרת הימים שבו ראש השנה ליום הכיפורים. משום כך ימים אלה הם הזמן העיקרי לתשובה.

Rosh Hashanah 18a ראש השנה י"ח א

הערת קה"ת

ר"ה יח, א. וש"נ.

108 דרשו ה' בהמצאו

”דרשו הוי" בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב”.

Isaiah 55:6 ישעיהו נ"ה:ו

דְּרֹשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ קְרָאֵהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him ;while He is near

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

109 ויעבור ה' על פניו. ארך אפים

הפסוק הפותח את שלוש עשרה המידות ומוכיח את "ארך אפיים", שאדמו"ר הזקן מפרש כהארכת הפנים עד למקום החטא.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֶל רַחוּם וְחַנּוּן אָרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, ;and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 כל המצות נק' מצות ה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

להעיר מהקדמת ת"ז בתחלתה (ב, א). וראה ג"כ שם תמ"א. ת"ע (קלא, א).

111 על יוהכ"פ נאמר ולקדוש ה' מכובד

”וקראת לשבת עונג, לקדוש הוי" מכובד”. חז"ל מיישמים את הביטוי "לקדוש הוי" מכובד" על יום הכיפורים.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אִם־תֵּשִׁיב מִשְׁכַּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצָה בְּיוֹם קֹדֶשׁי וְקִרְאתָ לִשְׁכַּת עֲנָג לְקֹדֶשׁ ה' מִכְבֹּד וּכְבֹּדָתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיהָ מִמְּצֹאוֹ חֲפָצָה וְדַבַּר דְּבָר:

116 בכ"ה באלול נברא העולם

המסורת שלפיה העולם נברא בכ"ה באלול, כך שבריא את אדם חלה בראש השנה.

Vayikra Rabbah 29:1 ויקרא רבה כ"ט:א'

117 ר"ה שהיו"ע בנין מדת מלכותו ית'

ההערה מפנה לשיחה של הרבי בלקוטי שיחות בנושא שראש השנה הוא בניין מלכותו של ה'.

הערת קה"ת

פע"ח שי ר"ה פ"א. שי הכוונות. ובכ"מ. ראה לקו"ש ח"ט ע' 302.

פסקה 16

118 ומלכותו ברצון קבלו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת אמת ואמונה.

119 ואמר אדה"ר אז השיר של יום ו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה פדר"א פ"א.

120 ואמר אדה"ר אז השיר של יום ו' הוא ה' מלך גאות לבש

המדרש מספר שהבריות באו להשתחוות לאדם, והוא אמר: "בואו, נתעטר בזהר ובעזו ונמליך עלינו את מי שברא אותנו"; כולם השיבו: "הוי מלך, לבש הוד". זהו תחילתה של מלכות ה' כפי שהיא מתגלה.

Pirkei DeRabbi Eliezer 11:10 פרקי דרבי אליעזר י"א:י'

אמר להם אדם: "למה באתם להשתחוות? בואו, אני ואתם, ונלביש גאות ועז, ונמליך עלינו למי שבראנו. ואם אין עם ממליכים את המלך, הוא ממליך עצמו, ואם אין עם מקלסים את המלך, המקלס את עצמו". באותה שעה פתח אדם את פיו וענו כל הבריות אחרי, והלבישו גאות ועז והמליכו עליהן ליוצרו, ואמרו: "ה' מלך גאות לבש".

Adam said to them: What (is this), ye creatures ! Why are ye come to prostrate yourselves before me? Come, I and you, let us go and adorn in majesty and might, and acclaim as King over us the One who created us. If there be no people to acclaim the king as king, the king acclaims himself. If there be no people to praise the king, the king praises himself. In that hour Adam opened his mouth and all the creatures answered after him, and they adorned in majesty

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

121 ה' מלך גאות לבש

"הוי מלך, לבש הוד" — המזמור של היום השישי. ה"לבוש" שבו הוא לבוש המלכות.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א'

ה' מלך גאות לבש לבש ה' עז התאזר אף-תכון תבל בלי-תמוט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נח, יג. ע"ש בפ"י הרד"ק.

112 לפני הוי' תטהרו

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאתיכם לפני הוי' תטהרו". אדמו"ר הוקן מפרש את הביטוי "לפני הוי'" כבחנינה שלמעלה משם הוי'.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'

כ"י ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו: For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 ולקדוש הוי' מכובד

רד"ק מביא את פירוש חז"ל שלפיו "לקדוש הוי'" מכובד" הוא יום הכיפורים, יום שאין אוכלים ושותים בו, ומכבדים אותו בלבוש נקי.

Radak on Isaiah 58:13 רד"ק על ישעיהו נ"ח:י"ג

פסקה 15

114 אמרו לפני מלכיות

"אמרו לפני בראש השנה [פסוקי] מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם". מכאן שמלכותו של ה' נבנית בראש השנה באמצעות ישראל.

Rosh Hashanah 16a:15-16 ראש השנה ט"ז א:ט"ו-ט"ז

ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בַּחַג — אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בַּחַג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות — כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות — כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה — בשופר. אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של אל? אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עמידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה טז, א.

115 בכ"ה באלול נבה"ע

"אמרו לפני בראש השנה [פסוקי] מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם". מכאן שמלכותו של ה' נבנית בראש השנה באמצעות ישראל.

Rosh Hashanah 16a:15 ראש השנה ט"ז א:ט"ו

ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בַּחַג — אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בַּחַג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות — כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות — כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה — בשופר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ויק"ר רפכ"ט. פדר"א פ"ח. ראה ר"ן ר"ה טז, א.

122 בכל שנה שחזור הדבר לקדמותו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה לב דוד (להחיד"א) פכ"ט (ע"פ מ"ש הרמ"ז בס' תיקון שובבים). משנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הר"י אירגו (בסו"ס מבוא פתחים) ס"ה בארוכה.

פסוקה 17

123 אנה אמלוך

ההערה מפנה ללקוטי תורה, פרשת נשא, ולמקורות המצוטטים שם, בעניין המחשבה הקדומה "אנה אמלוך".

הערת קה"ת

וע' נשא (כא, ד). וש"ג. [כ].

124 קמי ית' כולא כלא חשיב

הביטוי בוהר שלפיו לפניו הכול נחשב לאין. הוא מראה שהצמצום מסתיר את ה' רק מנקודת מבטו של הנברא.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

125 אני הוי' לא שנית

"כי אני, הוי', לא שנית". הבריאה לא חוללה בו שום שינוי.

Malachi 3:6 מלאכי ג'ו'

כי אני ה' לא שניתי ואֲתֵם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כִלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

126 אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם

"אמרו לפניי בראש השנה [פסוק] מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם." פסוקי המלכויות ממשיכים למטה את רצונו של ה' למלוך.

Rosh Hashanah 16a:15-16 ראש השנה ט"ו א:ט"ו-ט"ז

... נסכו לפניי מים בְּהֶגֶךְ, כְּדִי שִׁתְּכַרְכוּ לָכֶם גִּשְׁמֵי שָׁנָה. וְאָמְרוּ לִפְנֵי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַלְכוּת וְכְרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת. מַלְכוּת — כְּדִי שִׁתְּמַלְכוּנִי עָלֵיכֶם, וְכְרוֹנוֹת — כְּדִי שִׁיעֲלֶה וְכְרוֹנֵיכֶם לִפְנֵי לְטוֹבָה, וּבִמְהָ — בְּשׁוּפֵר. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לָמָּה תוֹקְעִין בְּשׁוּפָר שֶׁל אֵיל? אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: תִּקְעוּ לִפְנֵי בְּשׁוּפָר שֶׁל אֵיל, כְּדִי שֶׁאֲזַכּוֹר לָכֶם עֲקִידַת יִצְחָק בְּזֶם אֲבִרְהָם, וּמַעֲלָה אֲנִי עָלֵיכֶם כְּאִילוֹ עֲקָדְתֶּם עֲצָמְכֶם לִפְנֵי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

127 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים." הפסוק מתאר את המלך במובן הפשוט — את המלכות כפי שהיא מתפשטת בעולמות.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלֻכּוֹתְךָ מְלֻכּוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשִׁלְתְּךָ כָּל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 ומלכותו בכל משלה

"הוי' הכין בשמים כסאו, ומלכותו בכל משלה." זהו תיאור נוסף של המלכות המתפשטת על הכול.

Psalms 103:19 תהילים ק"ג:י"ט

ה' בַּשָּׁמַיִם הִכִּין כִּסְאוֹ וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה:

The L-RD hath established His throne in the heavens; And His kingdom ruleth over all.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קג, יח.

129 ואין עוד מלבדו

"הוי' הוא האלקים, אין עוד מלבדו." בשורש המלכות עדיין אין מציאות אחרת מלבדו.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אֲתָה הִרְאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

130 בריש הורמנתא דמלכא

מילות הפתיחה של תיאור הבריאה בוהר: "בתחילת שלטונו של המלך". אדמו"ר הזקן משווה זאת לרצון הראשון למלוך.

Zohar I, 15a זח"א טו, א

הערת קה"ת

זח"א טו, א.

131 אתר דאתגזרת מתמן דאיהו אין סוף

ברעיא מהימנא על פרשת פינחס: "המקום שממנו נחצבה, שהוא אין סוף". הדברים מציינים את שורש המלכות באין סוף.

Zohar, Pinchas 121:822-831 ספר זוהר, פנחס קכ"א:תתכ"ב-תתל"א

132 איה מקום כבודו

תיקוני זוהר על משמעות המילים "איה מקום כבודו", הנאמרות בקדושה. אדמו"ר הזקן מפרש את ה"מקום" כמקור המחשבה "אמלוך".

Tikkunei Zohar 24b:14-15 תקוני זוהר כ"ד ב:י"ד-ט"ו

והכי סליקת עד דלא אשכחין לה אתר ושאלין מלאכין בגינה איה מקום כבודו להעריצו. ולא אשכחין לה שיעורא עד דאמרין ברוך כבוד יי' ממקומו. בגין דסלקא ליה עד אין סוף דאיהו י' רישא דא' ובאן סליקת. בעמודא דאמצעיתא דאיהו ו' עטרה על רישיה. כד סליקת עטרה על רישיה אתמי בה *אשת חיל עטרי בעלה וכד נחיתת תחותיה אתקריא בת זוגיה יחודיה

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

133 הראיני נא את כבודך

בקשתו של משה: "הראיני נא את כבודך".

Exodus 33:18 שמות ל"ג:י"ח

וַיֹּאמֶר ה' אֲנִי נֹא אֶת־כְּבוֹדִי:

'And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 הראיני נא את כבודך

הדיון בריאי מהימנא על בקשתו של משה לראות את כבוד ה', שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.
Zohar, Pinchas 120:811-121:822 ספר הזהר, פנחס ק"כ:תתי"א-כ"א:תתכ"ב

135 וכמ"ש במ"א ע"פ ואולם חי אני

ההערה מציינת שהמאמר "ואולם חי אני", שאליו מפנה אדמו"ר הזקן, מופיע בדרך מצוותך, ושהמקבילות לו רשומות בתחילת המאמר.
הערת קה"ת
ראה ד"ה זה בדרך מצותיך דף קעח, ב. וראה במקבילות למ"מ בתחילת המאמר שם.

136 ואולם חי אני וימלא כבוד

"ואולם חי אני, ותימלא כל הארץ כבוד הוי". הפסוק במאמר שאליו הוא מפנה.
Numbers 14:21 במדבר י"ד:כ"א
ואולם חייאני וימלא כבודי את כל הארץ:
But in very deed, as I live—and all the earth shall be filled
—with the glory of the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 ה' מלך גאות לבש

"הוי מלך, גאות לבש". פסוק זה מראה שהמחשבה "אמלך" היא לבוש.
Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א
ה' מלך גאות לבש לבש ה' עז התאזר אף תכון תבל בל תמוט:
The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is
clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the
world is established, that it cannot be moved
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 מחשבה עילאה

הזוהר בפרשת נח, המציין כמה מדרגות הנקראות "מחשבה עילאה".
Zohar, Noach 15:121-16:131 ספר הזהר, נח ט"ו:קכ"א-ט"ז:קל"א
Baked meal-offering or other meal-offerings are the means
of invoking the Holy Spirit on the service of the priests, the
song of the Levites, and the prayer of the Israelites; and
from the smoke that rises up from the oil and the flour all
the accusers replenish themselves, so that they are power-
less to pursue the indictment which has been delivered into
their hands. Thus we see that things have been so arranged
in the mystery of faith that the adversary should have his
... share in the holy things, and
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 19

139 עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד

הקטע שם מסביר שחיות החכמה באה רק מ"שמו", שערכו בגימטריה רצון, ואילו עצמותו, בעל הרצון, נעלה הרבה מלהיות מקור לחכמה.
הערת קה"ת
פדרי"א פ"ג וראה לעיל פ' בהר מג, ב. ובמ"מ לשם.

140 עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד

"קודם שנברא העולם, היו הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד". אדמו"ר הזקן מזהה את "שמו" עם מקום כבודו.
Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2-3 פרקי דרבי אליעזר ג:ב-ג
עד שלא נברא העולם, היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברא את העולם, והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד. משלו משל, למה הדבר דומה? למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מחריט בארץ סודותיו ומוצאיו ומוצאיו, אינו מתחיל לבנות, כך הקדוש ברוך הוא החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שפרא את התשובה. שכך דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואילו הן: תורה, וניהגם, ונן עז, וכסא הכבוד, ...
Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be
Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

141 אי מקום כבודו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
קדושת כתר.

142 בד"ה קול דודי

המאמר "קול דודי" מפרש שם את "מלכות מלכות כל עולמים" כשתי מדרגות: "מלכות כל עולמים" היא המלכות המחיה את כל העולמות, ו"מלכותך", כפי שמבואר בהמשך, היא מלכות שבטלה עדיין בתוך עצמותו.
הערת קה"ת
לקמן שה"ש יד, ג.

143 מלכותך מלכות כל עולמים

הפסוק הנידון במאמר "קול דודי", שאליו הוא מפנה.
Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג
מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור:
Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion
endureth throughout all generations
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

144 כמ"ש בפע"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
שי ר"ה פ"א. פ"ב. פ"ג. פ"ו. [כ].

145 קדושת למעלה מקדושתכם דהיינו שהמשכה זו היא מלמעלה

יותר מהמשכה שע"י המצות
הרבי מצייין כי בלקוטי תורה על נצבים מדובר במדרגה גבוהה מזו שבאמור: בנצבים "קדושתכם", הנמשכת באמצעות המצוות, היא אריך אנפין, ו"קדושת למעלה מקדושתכם" היא עתיק; ואף על פי כן מבואר שם שגם "קדושת" נמשכת למטה.
הערת קה"ת

עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמד בו. כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם:

Let not a penitent man imagine that he is removed at a distance from the degree of the righteous on account of the iniquities and sins which he had committed. It is not so, forsooth, but the Creator considers him beloved and desirable, as if he had ever known of no sin. Moreover, his reward is great; for, after having partaken of the taste of sin, he separated himself therefrom and conquered his passion. The sages said: "The place whereon the penitent stand the wholly ... righteous could not stand;" as

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

151 וזהו בחי ומדריגת בעלי תשובה

רבי אבהו: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים". אדמו"ר הזקן מסביר זאת על פי המדרגה שממנה נמשכת התשובה.

Berakhot 34b:21-22 ברכות ל"ד ב:כ"א-כ"ב

ואמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים "עין לא ראתה אלקים וולתך". ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, ו"קרוב" להדיא.

R. Hiyya b. Abba also said in the name of R. Johanan : Every prophet only prophesied for the penitent ; but as for the perfectly righteous, "No eye hath seen what G-d, and nobody but Thee, will work for him that waiteth for Him." This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far ... " off and to him that is near

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הלי תשובה פ"ז ה"ד. נתבאר בד"ה ונקדשתי תשכ"ה הנ"ל. וראה בד"ה דבר אל בניי תשכ"א (נדי בקונטרס י"ג אייר תנש"א) הביאור שהרי גם תשובה היא עבודת האדם, אתערותא דלתתא, ולמה קדושתו למעלה מקדושתכם ע"ש בארוכה בסעיף ב.

152 יאמרו לפנייהם קדוש

"לעתיד לבוא ייאמר 'קדוש' לפני הצדיקים". מדרגתם היא קודש, שממנו נמשך קדוש.

Bava Batra 75b בכא בתרא ע"ה ב

153 בחילא יתיר

הזהר אומר שבעלי תשובה נמשכים [קרוב יותר] "כיתר תוקף" מן הצדיקים.

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

הערת קה"ת

זח"א קכט, ב.

154 בד"ה צאינה וראינה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א ח, א.

בד"ה ונקדשתי בתוך בניי תשכ"ה (סה"מ מלוקט ח"ד עי רמז) בהערה 20 "ולתעיר שבלקו"ת נצבים — [כאן] מדבר בדרגה נעלית יותר מבלקו"ת — [פי' אמור לה, א], דבלקו"ת — [פי' אמור מבאר] שהקדוש הא' הוא כתר (דבפשוטו הוא אריך). ובלקו"ת נצבים (נב, ג) שקדושתכם שנמשך ע"י המצות הוא אריך וקדושתו שלמעלה מקדושתכם הוא עתיק. ואעפ"כ מבואר שם שגם קדושתו נמשכת למטה".

146 קדושים תהיו יכול כמוני

"קדושים תהיו" — יכול להיות כמוני? כאן הכוונה לקדושה נעלית אף ממה שהמצוות מגיעות אליו.

Vayikra Rabbah 24:9 ויקרא רבה כ"ד:ט

147 ממעמקים

"ממעמקים קראתיך הוי"ו". תשובה מעומק המעמקים מגיעה למדרגה שהמצוות אינן מגיעות אליה.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון" — מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו הוא מפנה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 ויעבור ה' על פניו ויקרא

"ויעבור הוי" על פניו ויקרא". גילוי שלוש עשרה המידות שמופיע מאליו.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

ויעבר ה' על־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֵת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, ;and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 20

150 בעלי תשובה שלמעלה מבחי צדיקים גמורים

הרמב"ם פוסק שבעל תשובה לא יחשוב את עצמו רחוק ממדרגת הצדיקים, שהרי במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים.

Mishneh Torah, Repentance 7:4 משנה תורה, הלכות תשובה ז:ד

ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאלו לא חטא מעולם. ולא עוד אלא ששקרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופרש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה

155 בעיית שלמע' מבחי' צדיקים

רבי אבהו: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים".
אדמו"ר הזקן מסביר זאת על פי המדרגה שממנה נמשכת התשובה.

Berakhot 34b ברכות ל"ד ב

הערת קה"ת

ראה ברכות לד, ב.

21 פסקה

156 דינא דמלכותא דינא

הכלל של שמואל: "דינא דמלכותא דינא". אדמו"ר הזקן משתמש בו כרמז:
אותיות המילה "דינא" הן אותיות השם אדנ"י, שם המלכות.

Gittin 10b:12-14 גיטין י"ב:י"ב-י"ד

אֵלָא מִתְּנָה, בְּמֵאֵי קָא קִנִּי - לֹא בְּהֵאֵי שְׁטָרָא? וְהֵאֵי שְׁטָרָא חֲסָפָא
בְּעֵלְמָא הוּא! אָמַר שְׁמוּאֵל: דִּינָא דְּמַלְכוּתָא - דִּינָא. וְאִיבְעִית אִימָא, תְּנִי
"חוּץ מִכְּגִיטֵי נָשִׁים". רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶף אֱלֹ, קְשִׁירִין וְכוּ; וְהָא לֹא
בְּנֵי קְרִיתוֹת נִינְהוּ?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

גיטין י, ב. ושי"ב.

157 דינא אותיות אד'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ב (ק"ח, א). [כ].

158 דינא דמלכותא דינא אותיות אד'

הערת קה"ת מביאה את דברי הוזהר לעניין שאותיות המילה "דינא" הן
אותיות השם אדנ"י.

Zohar, Mishpatim 14:443-15:451 ספר הוזהר, משפטים י"ד:תמ"ג-
ט"ו:תנ"א

159 ושם הוי' בניקוד אלקים היינו בחי' יוהכ"פ

הערת קה"ת מפנה Yoma 3a למילים האלה.

Yoma 3a יומא ג' א

הערת קה"ת

וראה מ"ח מס' יומא ג, א. פ"ע שער יוהכ"פ פ"ב ד"ה מהחברים.

160 אד' הוי' אתה החלת

תפילתו של משה, שבה הוא מחבר בין השמות אדנ"י והוי', נאמרת כאן על
האור העליון של יום הכיפורים.

Deuteronomy 3:24 דברים ג:כ"ד

אֲדֹנִי ה' אֱתָהּ הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה
אֲשֶׁר מִיָּאֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־עָשָׂה כְּמַעֲשֶׂיךָ וְכַגְבוּרְתְּךָ:

O L-rd GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy'
greatness, and Thy strong hand; for what god is there in
heaven or on earth, that can do according to Thy works, and
?according to Thy mighty acts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ג, כד.

161 ועיין בפי' שלח (קנ"ט א') ובהרמ"ז שם

הצמח צדק, המצוטט בהערה, מסביר את דברי הרמ"ז על "שלושת
העולמות" של הקודש בריך הוא: עולם אין סוף, הנסתר בתוכו בפנימיותו
של אדם קדמון; עולם האצילות; ועולמות בריאה, יצירה ועשיה.

הערת קה"ת

"והרמ"ז שם פי' ענין תלת עלמין דאית לי' להקב"ה, אי עולם הא"ס דאיהו
גנוז בגוי' היינו בפנימיות א"ק, בי' עולם האצ"י, גי' בי"ע" — ביאורו"ז להצ"צ
כרך ב ע' תתריח, ע"ש באריכות.

162 תלת עלמין אית ליה לקוב"ה

הוזהר על פרשת שלח: לקדוש ברוך הוא יש שלושה עולמות, שאדמו"ר
הזקן קושר שם לגן עדן העליון ולגן עדן התחתון.

Zohar, Sh'lach 6:39-8:49 ספר הוזהר, שלח לך ו:ל"ט-ח:מ"ט

Now, as for your question. The Holy One, blessed be He, has
three words in which He is enshrouded. The first1Aziluth. is
a supernal recondite one which is known only to Him who is
.concealed therein

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

163 דזרע בגנתא

הוזהר על פרשת בא בעניין הצדיק האחד "הזורע בגן", כפי שמבאר מקדש
מלך בשם רבי חיים ויטאל.

Zohar, Bo 3:55-70 ספר הוזהר, בא ג:נ"ה-ע'

164 ועי' בפי' בא (דל"א א') . . ומש"ש בשם הרח"ו

הצמח צדק, המצוטט בהערה, מביא את הסברו של רבי חיים ויטאל: הצדיק
האחד הוא היסוד של אדם קדמון, הזורע בגינה, במלכות הנסתר בתוכו.

הערת קה"ת

"חד צדיק היינו יסוד דא"ק דזרע בגנתא במל' הנעלמת בו כו" — ביאורו"ז
להצ"צ כרך ב ע' תתריט. וראה תו"א מד, ג.

165

התלמוד מונה את גן עדן בין הדברים שנבראו לפני העולם, ולומד זאת מן
הפסוק "גן בעדן מקדם".

Pesachim 54a:10 פסחים נ"ד א:י'

גן עֲדֵן, דְּכָתִיב: "וַיֵּשֶׁב ה' אֱלֹקִים גֵּן עֲדֵן מִקְדָּשׁ". גִּיהֶנֶם, דְּכָתִיב: "כִּי
עָרוֹךְ מֵאֶתְמוֹל תִּפְתָּה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

166 ה' אלקים שם מלא

המדרש על נטיעת הגן, המכנה את "הוי' אלקים" שם מלא.

Bereshit Rabbah 15:1-2 בראשית רבה ט"ו:א'-ב'

ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם. דבי רבי ינאי אמרין: למה הוא מזכיר
שם מלא בנטיעת הגן? שמתחלת ברייתה היא צריכה כוון. קודם עד
שלא נוצרה ממעי אמה, אדם צריך לכוון את רוחותיה, הדא הוא דכתיב
(תהלים קד): ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע. אמר רבי חנינא:
כקרני חגבים היו ועקרון הקדוש ברוך הוא ושתלן בתוך גן עדן. ישבעו
עצי ה' וגוי' אמר ר' חנינא: ישבעו חייהם, ישבעו מימיהם, ישבעו
מטעתן. אמר ר' יוחנן: לא היה העולם ראוי להשתמש בארזים, שלא
נבראו אלא לצורך בית המקדש, הדא הוא דכתיב: ...

The L-rd G-d planted a garden in Eden, to the east; He"
placed there the man whom He had formed" (Genesis 2:8).
"The L-rd G-d planted a garden in Eden, to the east" - the
school of Rabbi Yanai says: Why does it mention a full name
(G-d). regarding the planting of the garden? It is because

from the beginning of its planting it requires forethought. From the start, [even] before it emerges from its mother's womb, a person must plan out which direction is appropriate for it. That is

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

167 ובזח"ג נשא (קל"ח ב')

ואתו קטע בוהר מובא שם בדיון על שתי בחינות בשם הוי" ושל תשובה הבאה באמצעות "בכל מאודך", שבזכותה זדונות נעשים זכויות.

הערת קה"ת

נוכר גם לעיל פ' תצא לט, ד. וראה גם פ' שלח מט, ב. נא, ב. פ' חקת נו, ג.

168 ובזח"ג נשא (קל"ח ב')

הוהר בפרשת נשא, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן בעניין השם המלא הוי" אלקים.

Zohar, Idra Rabba 32:248-33:257 ספר זוהר, האדרא רבא ל"ב:רמ"ח-ל"ג:רנ"ז

169 כשמחך יצירך בג"ע מקדם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת נשואין.

170 ומבואר במ"א פ"י מקדם

המאמר "ראה אנכי נותן לפניכם" מסביר שם את "מראש מקדם נסכתי": "מראש" הוא תחילת כל השתלשלות העולמות, ואילו "מקדם" הוא קודם אף לתחילה זו, שכן ה' אינו מוגבל בגבולות העולמות כלל ואינו משתנה לפני הבריה ולאחריה.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' ראה יח, ג. לקמן ש"ש יח, ד.

171 כי חפץ חסד הוא

"כי חפץ חסד הוא". ההסבר הוא ש"מקדם" פירושו חסד שאינו ממתין לאתערותא דלתא.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשָׁאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־יִחַזְקֶךָ לְעַד אֲפֹ כִי־חִפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 ועמ"ש סדי"ה ראה אנכי נותן

בסוף אותו מאמר מתפרש "ראה אנכי נותן לפניכם" בכך שה"אנכי" של ה' מניח ברכה בפני ישראל, מפני שישאל עלו במחשבתו; המאמר מפנה גם להסברים של "מקדם", כגון שהתורה נקראת "משל הקדמוני".

הערת קה"ת

לעיל יח, ג.

173 ראה אנכי נותן

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". הפסוק מן המאמר שאליו הוא מפנה.

Deuteronomy 11:26 דברים י"א:כ"ו

רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:

:Behold, I set before you this day a blessing and a curse

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

174 כי כאשר השמים החדשים

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה". הפסוק ממאמר אחר שאליו הוא מפנה.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻמִּי ה' כֹּן יַעֲמֵד וְיִרְעַכֶּם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 יצמיח צדקה

הפסוק הפותח, שמילותיו "כך יצמיח אדני" הוי" צדקה" נקראות כאן כמתייחסות לראש השנה וליום הכיפורים.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כִּי כַאֲרֵץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכִגְנָה יִרְוּעֶיהָ תִּצְמִיחַ כֹּן אֲדֹנָי ה' יִצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

176 שם אד', א' דין שהדין נמתק ע"י אלף

ההערה מפנה לערכים במילון הקבלי על שם אד' ועל האות אל"ף, בעניין המתקת הדין באמצעות האל"ף.

הערת קה"ת

פע"ח ש"ט, רפ"א. וראה קה"י ערך אד' ובתחלתו בערך א'.

177 צדק איהו דין

בתפילתו של אליהו בתיקוני זוהר נאמר "צדק שהוא דין, ומשפט שהוא רחמים". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר את המושגים צדק וצדקה.

Tikkunei Zohar 17b:4-6 תיקוני זוהר י"ז ב:ד-ו

דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא. אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה ריין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה (יז, ב). וראה ביהל אור ע' קלד ואילך שזוהו לפי שיטת זוהר, אבל לפי שיטת הגמרא והמד"ר דצדק הוא ענין צדקה וחסד ע"ש. בשערי אורה לאדה"א ד"ה רני ושמחי פרק ג (דף כה, ב) מבאר "ולא בחי דין גמור אלא מפני שבא בצדק ומשפט במידה ושיעור דוקא".

178 צדקה צדק ה' . . ה' חסדים

ההערה מפנה למילון הקבלי, בערך האות צדי, לעניין צדקה כצדק עם חמשת החסדים.

הערת קה"ת

וראה מא"א אות צ', ס"ז.

179 וכמ"ש בזהר בחקתי (דק"ג ע"ב)

ההערה מפנה לאור התורה, לנוסח של קטע זה מהזוהר.

הערת קה"ת

ראה הלשון באוה"ת על מארז"ל וענינים ס"ע מג, ואילך. ונזכר גם לעיל פי תצא לט, א.

180 וכמ"ש בזהר בחקתי (דק"ג ע"ב)

הזוהר בפרשת בחוקותי בענין צדק וצדקה, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Zohar, Bechukotai 2:12-4:19 ספר הזוהר, בחקותי ב:י"ב ד:י"ט

181 ובאדר"ז (דרצ"א ע"א)

ההערה מפנה לאותו כרך של אור התורה, לקטע מהאידרא ווטא.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת הנ"ל ע' מד. לעיל פי תצא לט, א.

182 צדק מלאה ימינך

"ימינך מלאה צדק". כאשר חסד ממלא את הצדק, הוא נעשה צדקה.

Psalms 48:11 תהילים מ"ח:י"א

כְּשֶׁמָה אֱלֹקִים בְּן תְּהִלָּתָה עַל־צִיּוֹנָאָרְצָךְ צֶדֶק מְלֵאָה יְמִינָךְ:

As is Thy name, O G-d, So is Thy praise unto the ends of the earth; Thy right hand is full of righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מה, יא.

183 ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם

"וה' אלקיך לא אבה לשמוע אל בלעם". הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס.

Deuteronomy 23:6 דברים כ"ג:ו'

וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל־בָּלְעָם וַיַּחֲפֹּה ה' אֱלֹקֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְּלָלָהּ לְבָרְכָהּ כִּי אָהַבְהָ ה' אֱלֹקֶיךָ:

Nevertheless the L-RD thy G-d would not hearken unto Balaam; but the L-RD thy G-d turned the curse into a blessing unto thee, because the L-RD thy G-d loved thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

184 צדיק ה' בכל דרכיו

"צדיק ה' בכל דרכיו". את המילה "צדיק" קוראים כמי שנותן צדקה.

Psalms 145:17 תהילים קמ"ה:י"ז

צָדִיק ה' בְּכָל־דַּרְכָּיו וְחַסִּיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו:

The L-RD is righteous in all His ways, And gracious in all His works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יז.

185 צדיק ה' צדקות אהב

"כי צדיק ה', צדקות אהב".

Psalms 11:7 תהילים י"א:ז'

כִּי־צָדִיק ה' צְדָקוֹת אָהַב יֵשֶׁר יַחֲוֶה פָּנָיו:

For the L-RD is righteous, He loveth righteousness; the upright shall behold His face

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יא, ז.

186 להחיות רוח שפלים

ה' שוכן עם השפלים "להחיות רוח שפלים". כאן השפלים הם כל העולמות, המקבלים חיות כצדקה.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כִּי כֹה אָמַר רִם וְנֹשָׂא שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מֵרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּן וְאֶת־דָּכָא וְשַׁפְלֵי־רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נו, טו.

187 כי חק לישראל הוא

נאמר על ראש השנה: "כי חוק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב". בראש השנה נקבע לכל אדם חלקו לשנה.

Psalms 81:5 תהילים פ"א:ה'

כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב:

.For it is a statute for Israel, an ordinance of the G-d of Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פא, ה.

188 ויטע ה"א גן בעדן

"והו' אלקים נטע גן בעדן מקדם, וישם שם את האדם אשר יצר". הפסוק מתפרש כגן שניטע "מלפנים", בלי יוזמה אנושית, ובו הושם אדם בראש השנה.

Genesis 2:8 בראשית ב:ח'

וַיִּטַּע ה' אֱלֹקִים גֶּן־בֶּעֲדָן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצַר:

And the L-RD G-d planted a garden eastward, in Eden; and there He put the man whom He had formed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ח.

189 הערת קה"ת מפנה לזohar, Bechukotai 4:19-7:26 למילים האלה.

Zohar, Bechukotai 4:19-7:26 ספר הזוהר, בחקותי ד:י"ט-ז:כ"ו

פסקה 22

190 ואופן הדין והמשפט תלוי במעשיו של אדם בשנה העברה

המקבילה, המצוטטת בהערה, אומרת שכפי שיעור גילוי האלקות שהאדם המשיך בשנה שעברה באמצעות התורה ועבודתו, כך נקבע לו שיעור גילוי האור האלקי בשנה הבאה.

הערת קה"ת

"לפי מה שהמשיך בשנה שעברה גילוי אלקות בתורתו ועבודתו, כך לפי ערך ישפטו לו גילוי אור אלקי בשנה הבאה כו" — סה"מ תקס"ו ע' שנב.

191 ועי' בזהר ויקרא (דט"ו סע"א וע"ב)

הזוהר בפרשת ויקרא, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן בענין המתקת הדין

באמצעות רחמים.

Zohar, Vayikra 32:246-35:257 ספר הזהר, ויקרא לייב:רמ"ו-ל"ה:רנ"ז

192 ומלכי צדק מלך שלם

"ומלכי צדק מלך שלם" — הפסוק שעליו מתייחס הקטע בווהר שהוא מצטט.

Genesis 14:18 בראשית י"ד:י"ח

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם וזין והוא כהן לאל עליון:

And Melchizedek king of Salem brought forth bread and wine; and he was priest of G-d the Most High
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

193 לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים

ידויו של דניאל: "לך, ה', הצדקה, ולנו בושת הפנים". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על בעלי תשובה.

Daniel 9:7 דניאל ט"ז

לך אֲדֹנָי הַצְדָקָה וּלְנוּ בִשְׁת׃ הַפְּנִים כִּי־זֶה הָאִישׁ יְהוּדָה וּלְיִשְׂרָאֵל וְלְכָל־יִשְׂרָאֵל הַקְרִיבִים וְהַרְחִיקִים בְּכָל־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחָתָם שָׁם בְּמַעַלְמָם אֲשֶׁר מָעְלוּ־בְךָ:

Unto Thee, O L-rd, belongeth righteousness, but unto us confusion of face, as at this day; to the men of Judah, and to the inhabitants of Jerusalem, and unto all Israel, that are near, and that are far off, through all the countries whither Thou hast driven them, because they dealt treacherously with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ט, ז.

194 וזהו ולנו בושת הפנים

ההערה מפנה לדיון בביטוי "ולנו בושת הפנים" באור התורה על פרשת כי תבוא.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' כי תבוא ע' תתשכ.

195 ותן בלבנו בינה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת ק"ש של שחרית.

196 וכמו שכתוב בזהר אמור (דפ"ט ב')

הזהר בפרשת אמור בעניין הבושה של מי שחטא, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Zohar, Emor 6:22-9:29 ספר הזהר, אמור ו':כ"ב-ט':כ"ט

AND HE THAT IS THE HIGH PRIEST AMONG HIS
R. Abba here quoted the verse: To thee, O (.BRETHREN, ETC L-rd, belongeth righteousness, but unto us confusion of face" (Dan. 9, 7). "Righteousness", he said, 'refers refers to the place to which all the shining faces are attached, as it is attached to them; and "confusion of face" refers to the place from which the shining faces are removed. Therefore the High Priest should always present a face bright and ... shining and more joyful than others, seeing that he

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

197 יראה בשת

התניא מסביר את היראה העליונה, יראת הבושת — בושה לנוכח גדולתו של ה'. כאן מדובר בבושה של תשובה.

Tanya, Likkutei Amarim 43:3 חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"ג:ג'

אף הִירָאָה עִלְאָה, יִרְאָה בִּשְׁת וִירָאָה פְּנִימִית, שֶׁהִיא נִמְשָׁכֶת מִפְּנִימִית הָאֱלֹהִים שֶׁבְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, עָלֶיהָ אָמְרוּ: "אִם אֵין חֻכְמָה אֵין יִרְאָה", דְּחֻכְמָה, הִיא כ"ח מ"ה – וְהַחֻכְמָה מֵאֵין תִּמְצָא, וְ"אֵיזוֹהוּ חֻכְם הָרֹאֶה אֶת הַנוֹלָד", פִּירוּשׁ, שְׂרֹאָה כָּל דָּבָר אֵיךְ נוֹלָד וְנִתְּנָה מֵאֵין לֵישׁ. בְּדָבָר הַזֶּה וְרוּחַ פִּי תִכְרְרֶה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְכִרְוּחַ פִּי כָּל צָבָאם".

KeHOT Publication Society (CC-BY-NC)

198 ובהערה לתיקון חצות

ההערה מוזהה את "ההערה לתיקון חצות" כהערה שנדפסה בסידור עם דא"ח.

הערת קה"ת

בסידור עם דא"ח.

199 שמש צדקה

"וורחה לכם יראי שמי שמש צדקה". זהו הנושא של המאמר שאליו הוא מפנה.

Malachi 3:20 מלאכי ג':כ'

וְוָרְחָה לָכֶם יְרֵאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶּיהָ וַיֵּצְאֲתָם וּפְשָׁתָם כְּעֶגְלֵי מִרְבָּק:

But unto you that fear My name shall the sun of righteousness arise with healing in its wings; and ye shall go forth, and gambol as calves of the stall

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

200 תהלה הוא נמשך משם הוי בניקוד אלקים

אדמו"ר האמצעי, המצוטט בהערה, מסביר שיש שני סוגי אור: אור אחד שהחושך מעמעם, ואור גדול ההופך את החושך עצמו לאור. תהילה היא גילוי של האור הגדול הזה, ההופך רע לטוב, כך שזוונות נעשים זכויות.

הערת קה"ת

במאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' שדמ מבאר "כי יש שני מיני אור הא' הוא אור כאשר בא בתוך החושך אזי נכחה אורו, והב' הוא אור גדול שכאשר מאיר בתוך החושך אזי מהפך גם החושך לאור, וזהו ענין תהלה שהוא התגלות אור עליון מאד אשר מהפך חשוכא לנהורא מרע לטוב וזוונות נעשו זכויות". וראה סה"מ תקס"ו ע' שנב.

201 פי' תהלה לשון הילול ושבח

ההערה מפנה לדיוני הצמח צדק בתהילה במשמעות שבח, בפירושו לתהלים.

הערת קה"ת

ראה ביהל אור ע' תרסח וע' תקלו.

202 בהילו נרו

"בהילו נרו עלי ראשי". הדבר מראה שגם "תהילה" פירושה הארה.

Job 29:3 איוב כ"ט:ג'

בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עָלַי רָאשֵׁי לְאוּרוֹ אֶלְךָ חֹשֶׁךְ:

When His lamp shined above my head, And by His light I
;walked through darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כט, ג. ראה אה"ת פי קרח עי תשב.

203 כל הנשמה תהלל י"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תהלים בסופו.

204 כל הנשמה תהלל י"ה

"כל הנשמה תהלל יה" — הסיום של ספר תהילים ושל פסוקי דזמרה.

Psalms 150:6 תהילים ק"נ:ו

כל הנשמה תהלל קה הללויה:

.Let every thing that hath breath praise the L-RD. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

205 סידור שבחיו של מקום שזהו"ע פסוד"ז

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

להעיר מע"ז, ב.

206 סידור שבחיו של מקום

רבי שמלאי: על האדם להקדים תמיד את שבחו של המקום, ואחר כך להתפלל. אדמו"ר הוקן מזהה זאת עם פסוקי דזמרה.

Avodah Zarah 7b:18 עבודה זרה ז' ב:י"ח

כְּדָרִישׁ רַבִּי שְׁמַלְאִי [כְּדָרִישׁ רַבִּי שְׁמַלְאִי]: לְעוֹלָם וְסֹדֶר אֶדָם שִׁבְחוּ שֶׁל מְקוֹם וְאַחֲרֵי כֵן יִתְפַּלֵּל, מִנְּלוֹ? מִמַּשָּׁה רַבִּינוּ, דְּכַתִּיב: "הִי אֱלֹקִים אֲתָה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ וְגוֹ", וְכַתִּיב בְּתַרְיֵה: "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 23

207 פסוד"ז מלשון זמיר עריצים

"שירת העריצים תושפל". את המילה "זמיר" קוראים מלשון חיתור, ולכן פסוקי דזמרה חותכים את הקליפות.

Isaiah 25:5 ישעיהו כ"ה:ה'

כְּחָרֵב בְּצִיּוֹן שָׁאוֹן וְזִרִים תִּכְנִיעַ חֶרֶב בְּצֹל עֵב זְמִיר עָרִיצִים יַעֲנֶה:

As the heat in a dry place, Thou didst subdue the noise of strangers; As the heat by the shadow of a cloud, the song of the terrible ones was brought low

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישע"י כה, ה. [ועי' זה"ג (רפד, א). — כ.]. ראה לעיל בחקותי מז, ד.

208 כל הנשמה תהלל י"ה

"כל הנשמה תהלל יה", המזוהה כאן עם "רוממות ה' בגרונו".

Psalms 150:6 תהילים ק"נ:ו

כל הנשמה תהלל קה הללויה:

.Let every thing that hath breath praise the L-RD. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

209 רוממות א-ל בגרונו

"רוממות ה' בגרונו וחרב פיפיות בידם". שבח לה' נעשה לחרב נגד חשכת

הנפש הבהמית.

Psalms 149:6 תהילים קמ"ט:ו

רוממות אל בגרונו וחרב פיפיות בידם:

Let the high praises of G-d be in their mouth, And a two-edged sword in their hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמט, ו.

פסקה 24

210 יכפר עליכם לטהר אתכם

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם". הפסוק מגדיר את מדרגתו של יום הכיפורים.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

211 הוי יצמיח . . נגד כל הגוים

ההערה מפנה את הקורא לתוספות שנדפסו עם הערות קה"ת על הביטוי הזה; היא אינה מפרשת מה נכלל בהן.

הערת קה"ת

ראה תוספות להערות וצינונים.

212 נגד כל הגוים

סיומו של הפסוק הפותח, "...צדקה ותהילה לפני כל הגוים", מוסב כאן על יום הכיפורים.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכַנְנָה זְרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כֹּן אֲדֹנָי הִ' יַצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה נִגִּיד כָּל־הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 25

213 שיר השירים

"שיר השירים אשר לשלמה", מילות הפתיחה של המאמר שאליו הוא מתייחס.

Song of Songs 1:1 שיר השירים א:א

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה:

.THE song of songs, which is Solomon's

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 26

214 הוי הוא האלקים

קריאת העם בהר הכרמל: "הוי הוא האלקים". היא נאמרת שבע פעמים

בסוף יום הכיפורים, ומבטאת את החיבור בין הוי' לאלקים.

I Kings 18:39 מלכים א י"ח:ל"ט

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ ה' הוּא הָאֱלֹקִים ה' הוּא הָאֱלֹקִים:

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The L-RD, He is G-d; the L-RD, He is G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 27

215 וזאת המצוה אשר צוה ה' לעשות בארץ

"זוה המצווה... שה' אלקיך ציווה... לעשות בארץ". הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס.

Deuteronomy 6:1 דברים ו:א

וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹקֵיכֶם לִלְמַד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the L-RD your G-d commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

216 בכל מאדך

"ואהבת את ה' אלקיך... בכל מאודך". אהבה שאין לה שיעור, המשווית כאן לעלייה הנעלית של הימים הנוראים.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

217 האזינו השמים

"האזינו השמים ואדברה". הפסוק במאמר המסביר את המדרגות של "בכל מאודך".

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א

הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבַּרְהָ וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

218 משפט לאלקי יעקב

"כי חוק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב" — נאמר על ראש השנה: חלקו של השנה נידון לפי זריעתה.

Psalms 81:5 תהילים פ"א:ה

כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפַּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:

.For it is a statute for Israel, an ordinance of the G-d of Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

219 פתחי לי

"פתחי לי, אחותי, רעייתי". הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אֲנִי יְשֻנָּה וְלִבִּי עַר קוֹל דֹּדִי דוֹפֵק פֶּתַח־יָלִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֶל קִנְצוֹתִי רְסִיסֵי לֵילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

220 עשר קדושות הם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כלים פ"א, מ"ו.

221 עשר קדושות הם בארץ

"עשר קדושות הן: ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות", והקדושה עולה עד קודש הקודשים. אדמו"ר חזקן מפרש אותן כמדרגות של הארץ העליונה.

Mishnah Kelim 1:6 משנה כלים א:ו

עֶשֶׂר קְדוּשׁוֹת הֵן, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקֻדָּשֶׁת מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וּמָה הִיא קְדוּשָׁתָהּ, שֶׁמִּבְּיָאִים מִמֶּנָּה הָעֵמֶר וְהַכֹּפּוּרִים וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מֵה שְּׂאִין מִבִּיָּאִים כֵּן מִכָּל הָאֲרָצוֹת:

There are ten grades of holiness: the land of Israel is holier than all other lands. And what is the nature of its holiness? That from it are brought the omer, the firstfruits and the two loaves, which cannot be brought from any of the other lands

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

222 ההר הטוב והלבנון

בקשתו של משה לראות "את ההר הטוב הזה ואת הלבנון", המוכנים כבית המקדש.

Deuteronomy 3:25 דברים ג:כ"ה

אֶעֱבְרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן:

Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ג, כה.

223 שמלבין עוונותיהם

רבי שמעון בר יוחאי: בית המקדש נקרא לבנון, מפני שהוא מלבין את עוונותיהם של ישראל כשלג. מן הקדושה הפנימית ביותר באה הסליחה.

Vayikra Rabbah 1:2 ויקרא רבה א:ב

224 שבת שבתון הוא לכם

יום הכיפורים בפרשת אמור: "הוא שבת שבתון לכם, ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש".

Leviticus 23:32 ויקרא כ"ג:ל"ב

שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בַּתְּשׁוּעָה לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב מְעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֻכֶּם:

It shall be unto you a sabbath of solemn rest, and ye shall afflict your souls; in the ninth day of the month at even, from even unto even, shall ye keep your sabbath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ויקרא כג, לב.

225 שבת שבתון היא לכם

יום הכיפורים בפרשת אחרי: "היא שבת שבתון לכם... חוקת עולם".

Leviticus 16:31 ויקרא ט"ז:ל"א

שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

It is a sabbath of solemn rest unto you, and ye shall afflict your souls; it is a statute for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ויקרא טז, לא.

פסוקה 29

226 איש מזריע תחלה

דברי רבי יצחק בר אמי על השאלה מי מבני הזוג יזום, ומה תהיה התוצאה — ילד זכר או נקבה. אדמו"ר הזקן מיישם זאת בשאלה אם הגילוי מגיע מלמעלה בלבד או בעקבות אתערותא דלתתא.

Niddah 25b:17-18 נדה כ"ה ב:י"ז-י"ח

מהו דְּתִימָא: הוֹאִיל וְאָמַר רַב יִצְחָק בְּרַ אֲמִי, אִשָּׁה מְזַרְעַת תְּחִילָה — יוֹלְדַת זָכָר, אִישׁ מְזַרֵּעַ תְּחִילָה — יוֹלְדַת נְקֵבָה, מִדָּהָא זָכָר — הָא נָמִי זָכָר. קָא מְשַׁמַּע לֵן: אִימָא שְׁנִיָּהֶם הִזְרִיעוּ בְּכַת אַחַת, הָאִי זָכָר וְהָאִי נְקֵבָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
נדה כה, ב. וש"נ.

227 שבת שבתון היא לכם

"היא שבת שבתון לכם... חוקת עולם" — לשון נקבה, שניתנה גם כאשר הדורות אינם ראויים.

Leviticus 16:31 ויקרא ט"ז:ל"א

שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

It is a sabbath of solemn rest unto you, and ye shall afflict your souls; it is a statute for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

228 וענייתם את נפשותיכם בתשעה

"וענייתם את נפשותיכם בתשעה" — אתערותא דלתתא, שהופכת את הצורה ללשון זכר, "הוא".

Leviticus 23:32 ויקרא כ"ג:ל"ב

שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֹב מְעָרֹב עַד־עָרֹב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֵכֶם:

It shall be unto you a sabbath of solemn rest, and ye shall afflict your souls; in the ninth day of the month at even, from even unto even, shall ye keep your sabbath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pardes Rimomim (Public Domain); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם. בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיוזם חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/6/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/6/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק